

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA MUZIKOLOGIE

Bakalárska práca

Bedřich Smetana vo filme *Z mého života*
Bedřich Smetana in the movie *Z mého života*

Danica Nováková

Vedúci práce: doc. PhDr. Jiří Kopecký, Ph.D.

Študijný odbor: Muzikologie – Španělská filologie

Olomouc 2020

Prehlasujem, že som bakalársku prácu na tému *Bedřich Smetana vo filme „Z mého života“* vypracovala samostatne s použitím v práci uvedených prameňov a literatúry. Ďalej prehlasujem, že táto bakalárska práca nebola využitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Olomouci dňa

.....

Danica Nováková

Rada by som touto cestou vyjadrila poďakovanie doc. PhDr. Jiřimu Kopeckému, Ph.D. za jeho cenné rady a trpezlivosť pri vedení mojej bakalárskej práce. Taktiež by som chcela poďakovať zamestnancom *Národného filmového archívu* v Prahe za ochotu a pomoc pri poskytnutí prameňov potrebných pre túto bakalársku prácu.

Obsah

1	Úvod	6
2	Stav bádania	7
2.1	Pramenné zdroje k filmu <i>Z mého života</i>	7
2.2	Literatúra k filmu a filmovej hudbe obecne	8
2.3	Literatúra k životu a dielu B. Smetany.....	10
2.4	Literatúra k socialisticko-realistickej estetike.....	13
3	Život Bedřicha Smetany v rokoch 1861–1883	16
3.1	Smetanov život od návratu zo Švédska po ohluchnutie	16
3.2	Smetana v rokoch 1874–1883.....	19
4	Filmová hudba	20
4.1	Definícia filmovej hudby.....	20
4.2	Druhy filmovej hudby	20
4.3	Funkcie filmovej hudby.....	21
5	Socialistický realizmus	24
5.1	Termín socialistický realizmus	24
5.2	Hlavné znaky socialistického realizmu	26
6	Analýza filmovej poviedky a literárno-technického scenára k filmu „Z mého života“	28
6.1	Úvod a prológ	28
6.2	Bedřich Smetana a jeho rodina	29
6.3	Bedřich Smetana a jeho priatelia / stúpenci.....	32
6.4	Bedřich Smetana a jeho nepriatelia / odporcovia.....	36
6.5	Ohluchnutie Bedřicha Smetany	39
6.6	Scény, ktoré zo scenára úplne vypadli a nachádzajú sa len vo filmovej poviedke a naopak	42
6.7	Pasáže zo scenára, ktoré boli vynechané z filmu	87
7	Záver	91
	Zoznam použitých prameňov a literatúry	94
	Literatúra.....	94
	Pramene.....	95
	Štúdie	95
	Elektronické zdroje.....	96
	Diplomové práce	96
	Periodiká	97
	Zhrnutie	98

Summary	100
Resümee	102
Anotácia	104

1 Úvod

O českého hudobného skladateľa Bedřicha Smetanu sa zaujíma mnoho bádateľov, ale aj mnoho iných ľudí, či už kvôli jeho životu alebo pre jeho tvorbu. Je jedným z najvýznamnejších skladateľov nielen svojej doby, ale až dodnes. Jeho život bol poznamenaný mnohými veselými, ale aj tragickými udalosťami, z ktorých niektoré mu poslúžili ako námety pre jeho diela. Taktiež je vhodné spomenúť, že Smetana počas svojho života nepôsobil len v Čechách, ale aj v zahraničí, konkrétne vo švédskom Göteborgu. Moja bakalárska práca si kladie za cieľ zanalyzovať a porovnať postavu skladateľa Bedřicha Smetany vo filmovej poviedke napísanú žiakom muzikológa Zdeňka Nejedlého, Jiřím Mařánkom, a literárno-technickom scenári od autorov Jiřího Mařánka a režiséra Václava Kršku, na základe ktorých vznikol film s názvom *Z mého života* (1955).

V teoretickej časti práce sa, ešte pred samotnou analýzou, čitateľ v kapitole *Život Bedřicha Smetany v rokoch 1861–1883* dozvie dôležité informácie týkajúce sa obdobia Smetanovho života zobrazeného vo filme. V kapitole s názvom *Filmová hudba* sú mu predstavené znaky a funkcie filmovej hudby. Kapitola *Socialistický realizmus* poskytuje informácie o epoche, v ktorej film *Z mého života* vzniká. Čitateľovi sú predstavené rovnako tak definícia štýlu socialistického realizmu, ako aj jeho znaky.

Praktickú časť bakalárskej práce predstavuje analýza, ktorá je v práci rozdelená na sedem podkapitol, akými sú napríklad vzťahy B. Smetany s rodinou, postavy stúpcov ale aj odporcov Smetany vo vzťahu k nemu, hluchota B. Smetany, či scény, ktoré zo scenára vypadli a nachádzajú sa len vo filmovej poviedke alebo naopak. Práca sa snaží na základe týchto jednotlivých podkapitol analýzy podať prehľad o tom, ako bola postava B. Smetany vo filmovej poviedke a v literárno-technickom scenári zobrazená a akými zmenami prešla ona samotná, ale aj postavy z jej okolia. Taktiež sa čitateľovi snaží ukázať a objasniť, ako a prečo boli urobené zmeny, ktoré boli pri scenári s ohľadom na filmovú poviedku urobené, ale aj na to, čo sa z filmu aj napriek týmto zmenám stalo.

2 Stav bádania

2.1 Pramenné zdroje k filmu *Z mého života*

Informácie získané z pramenných zdrojov zvyčajne pri výskumoch hrajú významnú úlohu. Vďaka *Národnému filmovému archivu* sídliacemu v Prahe, je takýchto zdrojov k filmu *Z mého života*¹ archivovaných hneď niekoľko. Sú to prvá² a druhá³ verzia filmovej poviedky *Z mého života* od českého spisovateľa a scenáristu Jiřího Mařánka, ktoré vznikli na základe románu tohto autora s názvom *Píseň hrdinného života*,⁴ a literárne – technický scenár *Píseň česká*⁵ spracovaný Jiřím Mařánkom a režisérom Václavom Krškou. Pri týchto prameňoch treba upozorniť, že sa v druhej verzii filmovej poviedky nachádzajú aj strany bez paginácie, takže pri citáciách v ďalších kapitolách práce použijem popis v hranatých zátvorkách, o ktoré konkrétne strany ide. Ďalšími zdrojmi obsahujúcimi mnoho recenzií a rôznych článkov týkajúcich sa tohto filmu sú periodiká (napr. *Film a doba*, *Filmové informace*, *Kino* a iné) venujúce sa filmovej tvorbe. Tieto periodiká taktiež nájdeme uschované v *Národním filmovom archivu*. Pre moju prácu budú však kvôli ich analýze a komparácii najviac potrebné hlavne dva už vyššie spomínané zdroje. Sú to druhá verzia filmovej poviedky a literárne – technický scenár. Prvú verziu filmovej poviedky z mojej analýzy vynechávam vzhľadom na to, že v druhej verzii nájdeme rovnaký text ako v predošlej, jediným rozdielom sú opravené preklepy, poprípade doplnené chýbajúce slová a odseky v texte. Ďalšími primárnymi prameňmi sú tiež nespracované pozostalosti po autorovi knižnej predlohy filmu *Z mého života* – Jiřím Mařánkovi. V *Literárním archivu Památníku národního písemnictví* nájdeme z rozmedzia rokov 1891–1959 pozostalosti ako osobné doklady, prijatú,

¹ *Z mého života* [film]. Réžia Václav KRŠKA. Československo, 1955.

² MAŘÁNEK, Jiří. *Z mého života: Název Smetanova svěživotopisného kvarteta určuje – zatím nedefinitivně – označení filmové povídky o životě a díle Bedřicha Smetany*. [1. verze]. [Praha]: [Studio uměleckých filmů], [1951]. 3, 103 s., Národní filmový archiv, fond ABC135 – Knihovna Národního filmového archivu, sign. S-333-FP

³ MAŘÁNEK, Jiří. *Z mého života: Název Smetanova svěživotopisného kvarteta určuje – zatím nedefinitivně – označení filmové povídky o životě a díle Bedřicha Smetany*. [2. verze]. Praha: Československý státní film, 1951. 113 s., Národní filmový archiv, fond ABC135 – Knihovna Národního filmového archivu, sign. S-333-FP-2

⁴ MAŘÁNEK, Jiří. *Píseň hrdinného života*. Praha: Československý spisovatel, 1952, 245 s., [32] s. obr. příl. ISBN (Brož.).

⁵ MAŘÁNEK, Jiří – KRŠKA, Václav. *Píseň česká: (pracovní název)*. [1. verze]. Praha: Československý státní film, 1954. 11, 253 s.

odoslanú či rodinnú korešpondenciu, rozličné rukopisy ako divadelné hry, filmové libretá, denníky, pracovné materiály, ale aj rôzne tlače, výstrižky a fotografie.

2.2 Literatúra k filmu a filmovej hudbe obecne

Keďže má film *Z mého života* životopisný charakter, je nutné si tento žáner definovať. Krátku charakteristiku tohto žánru nám ponúka *Malý labyrint filmu*⁶ od Jana Bernarda a Pavly Frýdlovej. V oblasti kompozície a rozboru filmu všeobecne pre lepšie pochopenie umeleckého charakteru diela posluží kniha *Rozbor filmu*⁷ od Radomíra D. Kokeša, ktorý sa zameriava na analýzu jednotlivých zložiek filmu a taktiež na spojitosti medzi nimi. Pre moju prácu bude užitočná hlavne prvá časť knihy, ktorá má názov *Pozorovať*. V tejto časti sú predstavené tri kapitoly *Rozprávanie*, *Štýl a Fikčný svet*. V druhej kapitole s názvom *Štýl* sú predstavené filmové prvky ako práca kamery, mizanscéna, strih či zvuk. Taktiež v tejto prvej časti knihy nájdeme aj rôzne štýly rozprávania. Zo zahraničných publikácií treba spomenúť knihu *Umění filmu: Úvod do studia formy a stylu*⁸ od autorov Davida Bordwella a Kristin Thompsonovej. Kniha je rozdelená na šesť častí, no pre moju prácu budú prínosné hlavne druhá a tretia časť venujúce sa podrobne forme a štýlu filmu.

Okrem týchto publikácií zameraných na teóriu filmu, sa s tematikou definície a histórie filmovej hudby ponúka heslo v online slovníku *Grove Music Online*⁹. S tematikou využitia a významu filmovej hudby ponúkajú aj ďalšie. Sú nimi napríklad *Teória filmovej hudby*¹⁰ od autora Juraja Lexmanna a publikácia od Iva Bláhy s názvom *Základy zvukové dramaturgie ve filmu a televizi: určeno pro posl. fak. filmové a televizní*¹¹. V oboch týchto publikáciách sa čitateľ dozvie o roli hudby vo filme, no každý z autorov to poníma z trochu odlišného pohľadu. Popri týchto dvoch knihách je nutné spomenúť aj *Českú*

⁶ BERNARD, Jan a Pavla FRÝDLOVÁ. *Malý labyrint filmu*. Praha: Albatros, 1988.

⁷ KOKEŠ, Radomír D. *Rozbor filmu*. Vydání první. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2015. 264 stran. Opera Universitatis Masarykianae Brunensis. Facultas philosophica = Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Filozofická fakulta; číslo 430. ISBN 978-80-210-7756-0.

⁸ BORDWELL, David a Kristin THOMPSON. *Umění filmu: úvod do studia formy a stylu*. Preložil Petra DOMINKOVÁ, preložil Jan HANZLÍK, preložil Václav KOFROŇ. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2011, 639 s. ISBN 978-80-7331-217-6.

⁹ COOKE, Mervyn. Film music. In: *Grove Music Online* [online]. Oxford Music Online, ©2020, 20 January 2001 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000009647?rkey=RyIcd3&result=1#omo-9781561592630-e-0000009647-div1-0000009647.8>

¹⁰ LEXMANN, Juraj. *Teória filmovej hudby*. 2., rev. a dopl. vyd. Bratislava: Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied, 2006, 182 s. ISBN 8089135064.

¹¹ BLÁHA, Ivo. *Základy zvukové dramaturgie ve filmu a televizi: určeno pro posl. fak. filmové a televizní*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, 88 s.

*filmovú hudbu*¹² od autorov Antonína Matznera a Jiřího Pilky, ktorí mapujú vývoj filmovej hudby v Čechách od úplných začiatkov až po koniec osemdesiatych rokov 20. storočia. Z tejto publikácie bude pre moju prácu prínosná časť knihy s názvom *Období zvukového filmu od roku 1945*, pretože v nej máme priblížený obraz doby filmov päťdesiatych rokov minulého storočia, teda doby, kedy vznikol film *Z mého života*. S ohľadom na funkcie filmovej hudby, sa nám ponúka Jan Dušek a jeho *Počátky konvencionalizace asociativní filmové hudby v české filmové tvorbě*, kde rozoberá systematizáciu funkcií filmovej hudby, ktorú sa snažila zachytiť poľská muzikologička Zofia Lissa vo svojej práci *Estetyka muzyki filmowej*¹³.

Z diplomových prác venujúcich sa podobnej tematike treba podotknúť autorku Věru Morgan a jej prácu s názvom *Česká filmová hudba 60. let 20. století ovlivněná evropskou uměleckou avantgardní hudbou*¹⁴, kde sú pre túto prácu zdrojom informácií hlavne úvodné kapitoly o základoch využitia filmovej hudby. Pomocou sú aj bakalárske práce *Bohuslav Martinů ve filmu*¹⁵ od Anny Kozákovéj a *Život a hudba Antonína Dvořáka vo filme Americké dopisy*¹⁶ od Jakuba Strelingera. V prvom prípade autorka podáva prehľad tvorby filmovej hudby B. Martinů, v druhom má autor za cieľ zanalyzovať film *Americké dopisy*. Pri rozdeľovaní filmovej hudby na jej druhy mi bola nápomocnou aj bakalárska práca Kristýny Obdržáľkovej s názvom *Česká filmová hudba (se zaměřením na Vadima Petrova, Karla Svobodu, Petra Hapku a Luboše Fišera)*.¹⁷

¹² MATZNER, Antonín a Jiří PILKA. *Česká filmová hudba*. V Praze: Dauphin, 2002, 453 s. ISBN 8072720139.

¹³ LISSA, Zofia. *Estetyka muzyki filmowej*. Kraków: Polskie Wydawn. Muzyczne, 1964, 488 s.

¹⁴ MORGAN, Věra. *Česká filmová hudba 60. let 20. století ovlivněná evropskou avantgardní uměleckou hudbou* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/0oyol9/>. Dizertačná práca. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedúci práce prof. PhDr. Jan Vičar, CSc..

¹⁵ KOZÁKOVÁ, Anna. *Bohuslav Martinů ve filmu* [online]. Olomouc, 2019 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/f6gcol/>. Bakalárska práca. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedúci práce doc. PhDr. Jiří Kopecký, Ph.D..

¹⁶ STRELINGER, Jakub. *Život a hudba Antonína Dvořáka vo filme Americké dopisy* [online]. Olomouc, 2019 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: https://stag.upol.cz/StagPortletsJSR168/PagesDispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_4917&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G5999&soubidno=227262. Bakalárska práca. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedúci práce doc. PhDr. Jiří Kopecký, Ph.D., práca bude pravdepodobne obhajovaná v máji 2020

¹⁷ OBDRŽÁLKOVÁ, Kristýna. *Česká filmová hudba (se zaměřením na Vadima Petrova, Karla Svobodu, Petra Hapku a Luboše Fišera)* [online]. Brno, 2017 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/yiu8a/Bakalarska_prace_Ceska_filmova_hudba.pdf. Bakalárska práca. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy. Vedúci práce Doc. PhDr. Marek Sedláček, Ph.D.,

Ešte však treba spomenúť jeden zdroj, ktorý sa podrobnejšie zaoberá konkrétne filmom V. Kršky. Je to štúdia Mariky Kupkovej s názvom *Z mého života: když má film právo na všechny postavy dějin*.¹⁸ V tejto štúdii sa autorka zaoberá najskôr históriou biografických filmov, v ktorých sa objavuje postava Bedřicha Smetany, následne nás oboznamuje s informáciami o kulte B. Smetany a o tom, ako a prečo boli do úloh scenáristu a režiséra vybraní J. Mařánek a V. Krška, ale píše aj o celom procese schvaľovania scenáru. Následne sa venuje komparácii filmov *Z mého života* a *Skladatel Glinka*¹⁹ a jemne načrtáva rozdiely medzi filmovou poviedkou J. Mařánka a filmom samotným. Na záver M. Kupková vysvetľuje pojem „smetanovský film.“

2.3 Literatúra k životu a dielu B. Smetany

Neodmysliteľnou súčasťou mojej práce budú aj vybrané kapitoly zo života Bedřicha Smetany, respektíve situácie z jeho života objavujúce sa vo filme a odohrávajúce sa v rozmedzí rokov 1861–1883. Smetanovská literatúra je veľmi rozsiahla a kvalitatívne nevyrovnaná. Ja sa však sústredím na autorov a publikácie, ktoré potrebujem k spracovaniu témy svojej práce. To znamená, že pre moju prácu sú pre pochopenie potrebné najmä publikácie od Z. Nejedlého a jeho žiakov, ale aj literatúra, ktorá nám dáva objektívny náhľad na osobnosť skladateľa B. Smetanu. Takou literatúrou je napríklad autorka M. Ottlová.

V prvom rade je nutné spomenúť publikácie od českého muzikológa Zdenka Nejedlého. Monografie *Bedřich Smetana I.-VII.*²⁰ sú najobsiahlejšou publikáciou tohto autora, ktorá

¹⁸ KUPKOVÁ, Marika. *Z mého života: když má film právo na všechny postavy dějin. Slovo a smysl - Word & Sense* [online]. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2015, **19**(24), 16 [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: https://sites.ff.cuni.cz/wordandsense/wp-content/uploads/sites/18/2016/02/Marika_Kupkova_155-170.pdf

¹⁹ *Skladatel Glinka* [film]. Réžia Grigorij ALEXANDROV. Sovietsky zväz, 1952.

²⁰ NEJEDLÝ, Zdeněk. *Bedřich Smetana*. Kniha prvni. 2. vyd., (V nakl. Orbis vyd. 1). Praha: Orbis, 1950, 384 s.

NEJEDLÝ, Zdeněk. *Bedřich Smetana*. Kniha druhá, Dětství. 2. vyd., (V nakl. Orbis vyd. 1.). Praha: Orbis, 1950, 476 s.

NEJEDLÝ, Zdeněk. *Bedřich Smetana*. Kniha třetí, Na studiích. 2. vyd., (V nakl. Orbis 1. vyd.). Praha: Orbis, 1951, 273 s.

NEJEDLÝ, Zdeněk. *Bedřich Smetana*. Kniha čtvrtá, Nová společnost. 2. vyd., (V nakl. Orbis 1.). Praha: Orbis, 1951, 610 s.

NEJEDLÝ, Zdeněk. *Bedřich Smetana*. Kniha pátá, Praha. 2. vyd., (V nakl. Orbis 1. vyd.). Praha: Orbis, 1952, 484 s.

NEJEDLÝ, Zdeněk. *Bedřich Smetana*. Kniha šestá, Na českém venkově. 2. vyd., (V nakl. Orbis 1. vyd.). Praha: Orbis, 1953, 552 s.

však zostala nedokončená vzhľadom na to, že autor zachytil len prvých devätnásť rokov skladateľovho života. Dôvodom nedokončenia tejto rozsiahlej monografie bol fakt, že Nejedlý v knihách obsahol veľmi veľa súvislostí a detailov, ktoré boli potrebné na čo najautentickejšie zachytenie doby. Z dôvodu môjho zamerania sa na neskoršie roky Smetanovho života však toto dielo nevyužijem. Zdeněk Nejedlý je ale pre moju prácu veľmi dôležitá osobnosť nie len ako jeden z najvýznamnejších muzikológov zaoberajúcich sa B. Smetanom, ale aj preto, že Jiří Mařánek bol jeho žiakom. Prehľadné spracovanie Smetanovho života a diel ponúkajú publikácie *O Bedřichu Smetanovi*²¹ a *Smetanova čítanka*²². V prvej publikácii sa Nejedlý zameriava hlavne na Smetanov politický a umelecký život, v druhej na stručnejšie zhrnutie životopisu a na noty konkrétne vybraných skladieb. Obe publikácie sú prínosné, pretože vo filme je hlavne zobrazený práve umelecký a politický život skladateľa. Doplniť informácie nám pomôžu ešte publikácie *Bedřich Smetana*²³ od Vladimíra Helferta. Aj kniha *Rok Bedřicha Smetany v datech, obrazech, zápisech a poznámkách* od Mirka Očadlíka podáva v podobe kalendára stručný prehľad významných dát a udalostí Smetanovho života. Od Mirka Očadlíka mi bola pri informáciách o súťaži grófa Harracha, do ktorej sa Smetana zapojil, nápomocnou aj publikácia *Smetanovi Braniboři v Čechách*.²⁴ Pri spracovaní informácií o operách Smetany mi bola nápomocná aj kniha *Bedřich Smetana, Prodaná nevěsta*²⁵ od Ondřeja Hučína.

Veľmi prehľadne je spracovaná aj kniha *Bedřich Smetana*,²⁶ ktorú napísal Přemysl Pražák. Kniha je systematicky rozdelená na krátke kapitoly a mapuje tak priebeh celého života Bedřicha Smetany. Okrem kapitol zo skladateľovho života (ako napríklad *Odjezd do Göteborgu, Český život v době Smetanova návratu, „Prodaná nevěsta“ vstupuje na jeviště* a ďalšie) tu nachádzame aj kapitoly ako *Základní data Smetanova života a díla, Obsahy Smetanových zpěvoher, Texty Smetanových sborů* či *Seznam hlavních skladeb*

NEJEDLÝ, Zdeněk. *Bedřich Smetana*. Kniha sedmá, Ve společnosti. 2. vyd., (V nakl. Orbis 1.). Praha: Orbis, 1954, 774 s.

²¹ NEJEDLÝ, Zdeněk, JIRÁNEK, Jaroslav, ed. *O Bedřichu Smetanovi*. Praha: Academia, 1980, 462 s., [4] s. obr. příl. ISBN (Váz.).

²² SMETANA, Bedřich, NEJEDLÝ, Zdeněk, ed. *Smetanova čítanka: články a skladby*. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství, 1948, xxiv, 71 s.

²³ HELFERT, Vladimír. *Bedřich Smetana*. 3. vyd. Brno: Nový lid, 1924, 62 s.

²⁴ OČADLÍK, Mirko. *Smetanovi Braniboři v Čechách*. Praha: Orbis, 1953, s.

²⁵ HUČÍN, Ondřej. *Bedřich Smetana, Prodaná nevěsta*. Praha: Národní divadlo, c2008. ISBN 978-80-7258-285-3, 125 s.

²⁶ PRAŽÁK, Přemysl. *Bedřich Smetana: úvod do života a díla*. 2. přeprac. vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1961, 241 s.

Bedřicha Smetany. Tieto kapitoly nám umožňujú rýchlejšiu a jednoduchšiu orientáciu v obdobiach Smetanovho života. Taktiež je nutné spomenúť aj veľmi kvalitnú publikáciu od O. Hostinského s názvom *Bedřich Smetana a jeho boj o moderní českou hudbu: vzpomínky a úvahy*²⁷, ktorá mi spolu s knihou *Bedřich Smetana: život a dílo*²⁸ od J. Teichmana veľmi pomohla pri spracovaní informácií zo Smetanovho života v teoretickej časti práce.

O trochu inom, a dalo by sa povedať, že aj osobnejšom pohľade na určené roky Smetanovho života, poskytnú informácie publikácia od Jaroslava Čeledy s názvom *Smetanův druh sděluje*.²⁹ Práve tu sú totiž obsiahnuté spomienky a skúsenosti, či dokonca aj korešpondencia B. Smetany a Josefa Srba-Debrnova, človeka, ktorý hral významnú úlohu v českom živote v rokoch 1860 – 1900.

Na hlbšie štúdium celkového kontextu doby, ale aj samotného B. Smetany, poslúži publikácia od M. Pospíšila a M. Ottlovej *Bedřich Smetana a jeho doba: vybrané studie*,³⁰ v ktorej sú rozoberané témy ako českosť v hudbe, premeny hudby v mestskej spoločnosti, opera a český historizmus, francúzska veselohra v kontexte českej opery Smetanove *Dvě vdovy* a ďalšie. Ďalšou dôležitou knihou je *Bedřich Smetana: korespondence = correspondence. I, (1840-1862)*³¹ od Olgy Mojžíšovej a Milana Pospíšila, ktorá obsahuje Smetanovu korešpondenciu v rozmedzí rokov 1840–1862, ako uvádza názov. Poslúži nám aj univerzitné periodikum *Musicologica Olomucensia*,³² v ktorom sa nachádzajú dve štúdie tematicky spojené s filmom *Z mého života*. Prvá štúdia sa zaoberá významom B. Smetany pre rozvoj hudobného života v Göteborgu, druhá jeho hluchotou.

Čo sa týka internetových zdrojov, veľmi prehľadne je spracovaný život a dielo Bedřicha Smetany na stránke *Český hudební slovník osob a institucí*³³ autorkou Olgou Mojžíšovou

²⁷ HOSTINSKÝ, Otakar. *Bedřich Smetana a jeho boj o moderní českou hudbu: vzpomínky a úvahy*. Praha: Jan Laichter, 1901, 461 s.

²⁸ TEICHMAN, Josef. *Bedřich Smetana: život a dílo*. Praha: Orbis, 1944, 361 s.

²⁹ ČELEDA, Jaroslav. *Smetanův druh sděluje: život a dílo Josefa Srba-Debrnova*. Praha: Edvard Menšl, 1945, 230 s.

³⁰ POSPÍŠIL, Milan a Marta OTTLOVÁ. *Bedřich Smetana a jeho doba: vybrané studie*. Praha: Lidové noviny, 1997, 144 s. ISBN 8071062561.

³¹ KROUPA, Jiří K., MOJŽÍŠOVÁ, Olga a Milan POSPÍŠIL, ed. *Bedřich Smetana: korespondence = correspondence. I, (1840-1862)*. Praha: KLP, 2016. Smetaniana, I. ISBN 978-80-87773-30-7.

³² Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Olomouc: Univerzita Palackého, 1993, 27, sv.. ISSN 1212-1193.

³³ Smetana, Bedřich. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Brno: Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity [cit. 2020-01-22]. Dostupné z:

a od tejto autorky je aj štúdia *Smetana a Shakespeare*³⁴ o shakespearovských slávnostiach z roku 1864, z ktorej som čerpala hodnotné informácie. Taktiež bolo pre mňa v *Českom hudebnom slovníku osob a institucí* užitočné heslo Národní divadlo.³⁵

2.4 Literatúra k socialisticko-realistickej estetike

Rovnako ako na kľúčové informácie zo života B. Smetany, nesmieme zabúdať ani na epochu, v ktorej film *Z mého života* vznikol, keďže väčšina umeleckých diel bola touto podmienkou ovplyvnená. Tak ako literárne publikácie, aj spevníky a partitúry nezaostávali v spĺňaní požiadaviek na umenie v období socialistického realizmu. Príkladom takého spevníku bol *Český revoluční zpěvník*,³⁶ ktorý zostavili Vladimír Karbusický a Jaroslav Vanický. Obsahuje ľudové, robotnícke a budovateľské piesne ako napríklad *My dělníci*, *Pochod 1. máje*, *Pozdrav z SSSR*, *Budujeme* a ďalšie. Kultúrny, ale aj politický kontext doby nám ďalej približuje svojimi prejavmi publikácia *V DUCHU SMETANOVA ODKAZU KUPŘEDU ZA NOVÝMI SMĚLÝMI CÍLI*.³⁷ Prejavy s názvami *Naše hudba bojuje za mír* od Miroslava Barvíka, *Za bojovnou a tvůrčí hudební vědu a kritiku* od Antonína Sychry a *V duchu Smetanova odkazu kupředu za novými smělymi cíli* od Jaroslava Jiráňka odzrkadľujú myslenie socialistického realizmu. Myslenie socialistického realizmu však odzrkadľuje aj publikácie *Československý socialistický*

http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4189

³⁴ MOJŽIŠOVÁ, Olga. Smetana a Shakespeare. *Musicalia* [online]. 2016-, 23 Jan 2018, 9 (1-2), 57-59 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://content.sciendo.com/view/journals/muscz/9/1-2/article-p57.xml>

³⁵ POLÁČEK, Radek. Národní divadlo. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Brno: Centrum hudební lexikografie, Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4559

³⁶ VANICKÝ, Jaroslav a Vladimír KARBUSICKÝ. *Český revoluční zpěvník: vybrané revoluční, lidové, dělnické a budovateľské písně od dob nejstarších až po dobu současnou*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1953, 217 s.

³⁷ BARVÍK, Miroslav, Antonín SYCHRA a Jaroslav JIRÁNEK. *V DUCHU SMETANOVA ODKAZU KUPŘEDU ZA NOVÝMI CÍLI*. 1. Praha: Orbis, 1951.

*realismus 1948-1958*³⁸, *O stranickosti, lidovosti a ideovosti literatury a umění*³⁹ či *Základy marxisticko-leninské estetiky*⁴⁰.

Na pochopenie socialistického realizmu, sú potrebné aj publikácie ako *O umění*⁴¹ od autora Andreja Aleksandroviča Ždanova, kde sú zozbierané prejavy A. A. Ždanova o sovietskej literatúre a hudbe. Ždanov v nich ujasňuje Leninov a Stalinov prínos pre socialistickú estetiku. V knihe nájdeme rozoberané témy Ždanovových prejavov ako napríklad tvrdenia o najpokrokovejšej literatúre sveta – tej sovietskej, aké sú preňho problémy sovietskej hudby, ktoré ukazuje na príkladoch sovietskej opery (napr. *Veliká družba* od V. Muradeliho), či filozofia v ZSSR. Ždanov vo svojej reči o sovietskej literatúre hovorí: „Spisovateľ se nemůže ploužit v zadním voji událostí, jeho povinností je kráčet v předních řadách lidu, ukazovat lidu cestu jeho rozvoje. Veden methodou socialistického realismu, studuje svědomitě a pozorně naši přítomnost, snaže se hlouběji proniknout do podstaty procesu našeho vývoje, musí spisovatel vychovávat lid a ideově ho vyzbrojovat. Ukazující nejlepší city a kvality sovětského člověka, odhalující před ním jeho zítřek, musíme současně ukázat našim lidem, jací nemají být, musíme bičovat přežitky včerejška, přežitky, překážející sovětským lidem v cestě vpřed. Sovětský spisovatel musí pomoci lidu, státu, straně, vychovávat naši mládež svěží, věřící ve své síly, nebojící se žádných obtíží.“⁴² O hudbe sa Ždanov ako obrovský kritik formalizmu vyjadril takto: „Jaký krok zpět dělají tedy naši formalisté od vyšlapané hlavní cesty hudebního vývoje, když se podřívají pod základy skutečné hudby, skládají hudbu zmrzačenou, lživou, protkanou idealistickými prožitky, cizí širokým lidovým vrstvám, vypočítanou nikoliv pro miliony sovětských občanů, ale pro jednotlivce a desítky vyvolených, pro „elitu“.“ Dalšími potrebnými publikáciami sú *Stranická hudební kritika spolutvůrce nové hudby*⁴³ a *O hudbu zítřka*⁴⁴ od Antonína Sychry, kde je čitateľovi predkladaný názor, že socialistický realizmus je nádej pre lepšiu umeleckú tvorbu.

³⁸ PETIŠKOVÁ, Tereza. *Československý socialistický realismus 1948-1958*. Praha: Gallery, 2002, 101 s.

³⁹ *O stranickosti, lidovosti a ideovosti literatury a umění: sborník příspěvků ze semináře, konaného 13.-14. února 1973*. Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1973, 145 s.

⁴⁰ BERESTNEV, V. F. a German Aleksandrovič NEDOŠIVIN, ed. *Základy marxisticko-leninské estetiky*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1961, 648 s.

⁴¹ ŽDANOV, Andrej Aleksandrovič. *O umění*. 2. vyd. Preložil L. KUBEŠ, preložil Xenie Slabíková-Birulová, preložil M. Svatošová. Praha: Orbis, 1949, 118 s. ISBN (Váz.).

⁴² ŽDANOV, Andrej Aleksandrovič. ZA VYSOKOU IDEOVOST LITERATURY. ŽDANOV, Andrej Aleksandrovič. *O umění*. 2. Praha: Orbis, 1949, s. 49-50. ISBN Váz.

⁴³ SYCHRA, Antonín. *Stranická hudební kritika spolutvůrce nové hudby: úvod do hudební estetiky socialistického realismu*. Praha: Národní hudební vydavatelství Orbis, 1951, 174 s.

⁴⁴ SYCHRA, Antonín. *O hudbu zítřka: soubor studií a článků*. Praha: Orbis, 1952, 382 s. Za novou hudbu, sv. 7. ISBN (Brož.).

Dielo *Směleji a rozhodněji za českou hudbu! "Společenské vědomí" české hudební kultury 1945-1969 v zrcadle dobové hudební publicistiky*,⁴⁵ ktorého autorom je Petr Macek, má za cieľ zanalyzovať premeny, ktoré prebiehali v závislosti na českom spoločensko-politickom vývoji v rokoch 1945–1969. Táto publikácia je pre moju prácu potrebná z toho dôvodu, že na časopisoch *Tempo* a *Hudební rozhledy* ukazuje obraz českej hudobnej kultúry vo vyššie spomínaných rokoch. Osobnejší pohľad na život v ére päťdesiatych rokov minulého storočia ponúka časť vcelku novej publikácie s názvom *Tinnitus 1930 – 2010*,⁴⁶ ktorej autorom je Jaroslav Mihule, kniha *Závěrečná zpráva*⁴⁷ od Ilji Hurníka, ale aj *Panorama paměti*⁴⁸ od Lubomíra Dorůžky.

⁴⁵ MACEK, Petr. *Směleji a rozhodněji za českou hudbu!: "společenské vědomí" české hudební kultury 1945-1969 v zrcadle dobové hudební publicistiky*. Praha: KLP, 2006, 206 s. Primitiae, sv. 2. ISBN 8086791335.

⁴⁶ MIHULE, Jaroslav. ČAS TRAPNOSTÍ A LŽÍ. MIHULE, Jaroslav. *Tinnitus 1930 - 2010*. 1. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2016, s. 63-145. ISBN 978-80-246-3339-8.

⁴⁷ HURNÍK, Ilja. *Závěrečná zpráva*. 1. Praha: Karolinum, Progetto, 2000, 431 s. ISBN 8024601265.

⁴⁸ DORŮŽKA, Lubomír. *Panorama paměti*. 1. Praha: Torst, 1999, 543 s. ISBN 8072150340.

3 Život Bedřicha Smetany v letech 1861–1883

Keďže vo filme sa neodohráva zostrih kompletne celého života B. Smetany, je práca zameraná len na roky, ktoré vo filme nachádzame a taktiež si všíma reálie, ktoré sa zo Smetanovej biografie dostali do filmu. Preto sa budeme sústrediť na rozmedzie rokov 1861–1883 a na udalosti, ktoré sú vo filme zobrazené. Na to, aby sme sa mohli v kapitole o Smetanovom živote lepšie orientovať, je vhodné zadeliť si daný časový úsek na dve časti. Prvou je návrat Smetany zo Švédska do ohluchnutia a druhou sú roky 1874 až 1883. Predtým ako sa v práci budeme venovať tomuto obdobiu Smetanovho života, je nutné podotknúť, že Smetana sa v rokoch 1859 – 1861 nachádzal (až na letá, ktoré trávil v Čechách) vo Švédskom Göteborgu, kde sa usiloval o prácu v širších umeleckých kruhoch, než aké mu ponúkala vtedajšia Praha. Do Göteborgu po lete pricestoval v roku 1859 sám po smrti svojej prvej ženy Kateřiny Kolářovej.

Pri jednej z letných návštev Čiech, v Obříství u Mělníka, sa mu zapáčila dcéra Františka Ferdinandioho, Barbora Ferdinandiová, s ktorou sa následne v roku 1860 zosobášil. Aj keď bol v meste Smetana vždy vítaný a mal tam mnoho priateľov (jednou z priateľov bola aj pani Fröjda Bennecková), v Göteborgu sa mu cnelo za domovskou vlasťou. „Smetana v Göteborgu pilně sledoval události u nás, a když viděl, kterak se politický a kulturní život pod vlivem ústavních slibů počíná zde tak zdárně rozvíjeti, poznal, že nadešla jeho hodina: že nahromaděný kapitál svých tvůrčích schopností musí dáti do služeb tohto nového života,“⁴⁹ hovorí vo svojej publikácii Vladimír Helfert. Smetana sa teda s podrobnými informáciami o svojej vlasti 11. 5. 1861 vracia žiť opäť do Prahy.

3.1 Smetanov život od návratu zo Švédska po ohluchnutie

V roku 1861 bola vypísaná cena grófa Harracha na českú operu. O cieľoch tejto súťaže hovorí vo svojej publikácii Mirko Očadlík: „Harrachovým úmyslem bylo vyvolat tvorbu nových operních děl. Zde zřejmě v souhlase s celou skupinou, připravující vybudování Národního divadla, byl promyšlen plán ideového programu českého divadla. Nemělo být jen ohlasem cizího světa a jít cestou kosmopolitického repertoáru, mělo mít ideový základ domácí a lidový.“⁵⁰ V roku 1862 Smetana po svojom návrate zo Švédska usporiadal koncert, na ktorom okrem jeho diel *Richard III.* alebo *Valdštyňův tábor* zaznela aj

⁴⁹ HELFERT, Vladimír. *Bedřich Smetana*. 3. vyd. Brno: Nový lid, 1924, s. 17.

⁵⁰ OČADLÍK, Mirko. *Smetanovi Braniboři v Čechách*. Praha: Orbis, 1953, s. 8.

koncertná etuda *Na břehu mořském*. Smetana, informujúc sa hneď po príchode do Prahy o všetkom dianí, do tejto súťaže zaslal svoju operu *Braniboři v Čechách*, ktorú napísal na základe libreta od Karla Sabiny. Po premiére opery *Braniboři v Čechách* [5. 1. 1866], nakoniec porota rozhodla cenu grófa Harracha udeliť Smetanovej opere.

Jednou z najdôležitejších udalostí tejto dekády je slávnosť Umeleckej besedy k príležitosti 300. výročia narodenia Shakespeara [23. 4. 1864⁵¹]. Na vytvorení obrovskej slávnosti sa podieľali tak spisovatelia (napr. J. Neruda alebo V. Hálek) a výtvarníci (napr. K. Purkyně), ako hudobní skladatelia (napr. B. Smetana či V. Blodek). Otakar Hostinský na túto slávnosť spomína takto: „Nyní však, když i mladší pokolení v nadšení pro básníka básníků neochabovalo, k spisovatelům a hercům přidružili se přátelsky i hudebníci a výtvarníci, aby společně geniů Shakespeareovu vzdali hold, jenž měl býti svědectvím jednak oné opravdivosti, s níž pohlíželi na úkol svůj, jednak onoho sebevědomí, s nímž hodlali jednou umění české uvésti na zápasišť světové. A tak stalo se, že jako celá ona slavnost Shakespeareova vůbec, zejména i proslov a doslov, jež při ní proneseny byly, nabyly významu jakéhosi projevu zásadního, téměř programového.“⁵² Olga Mojžíšová vo svojej štúdií o tejto slávnosti hovorí: „[...] oslava 300. výročí Shakespeareových narodenin v roce 1864 vstoupila do historie jako jedna z prvních velkých, již výhradně českých kulturních událostí druhé poloviny 19. století. [...] Podle ohlasů v tisku byla Shakespeareova slavnost chápána organizátory i veřejností jako vstup nové umělecké generace do společenského povědomí a zároveň se stala i manifestačním přihlášením se k uměleckým hodnotám přesahujícím ryze národní rámec. Dokázala také, že Umělecká beseda je schopna vypořádat se organizačně i s náročnými akcemi a zaujmout tak postavení jednoho z předních reprezentantů českého kulturního života.“⁵³

V roku 1866 navštívil Prahu už po niekoľký raz Franz Liszt, ktorý bol pre Smetanu obrovský vzor. Po Smetanovej návšteve Liszta v Pešti, Smetana sám naštudoval a dirigoval jeho oratórium *Svatá Alžběta* a toto oratórium bolo aj za prítomnosti Liszta prevedené na koncerte Umeleckej besedy dňa 20. 4. 1866.⁵⁴ Vo filme *Z mého života* je táto Lisztova návšteva spájaná najmä s pripomienkou osláv Shakespeareovho výročia. V roku 1866 je ešte nutné opomenúť vznik komickej opery *Prodaná nevěsta*, ktorá mala

⁵¹ OČADLÍK, Mirko. *Smetanovi Braniboři v Čechách*. Praha: Orbis, 1953, s. 85.

⁵² HOSTINSKÝ, Otakar. *Bedřich Smetana a jeho boj o moderní českou hudbu: vzpomínky a úvahy*. Praha: Jan Laichter, 1901, s. 4.

⁵³ MOJŽÍŠOVÁ, Olga. Smetana a Shakespeare. *Musicalia* [online]. 2016-, 23 Jan 2018, 9 (1-2), 57-59 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://content.sciendo.com/view/journals/muscz/9/1-2/article-p57.xml>

⁵⁴ TEICHMAN, Josef. *Bedřich Smetana: život a dílo*. Praha: Orbis, 1944, s. 136.

v Prozatímním divadle premiéru 30. 5. 1866⁵⁵. Ďalšou dôležitou udalosťou je rakúsko-pruská vojna, ktorú na území Čiech rakúske vojská prehrali a Smetana, ktorý trávil čas na vidieku, sa vracia späť do Prahy za okolností stať sa kapelníkom Prozatímního divadla. V tejto dekáde, konkrétne v r. 1866 bol taktiež vystavený súhlas na výstavbu Národného divadla, ktorú sa pomocou vlastencov organizujúcich dobrovoľné zbierky, nakoniec podarilo uskutočniť. Dňa 16. 5. 1868 bol položený základný kameň Národného divadla.⁵⁶ V Novomestskom divadle sa v tento deň uskutočnila premiéra opery *Dalibor*. V *Českom hudebnom slovníku osob a institucí* sa o premiére *Dalibora* píše takto: „Premiéra Dalibora 16. května 1868 byla součástí velkolepých slavností u příležitosti položení základního kamene k Národnímu divadlu. Reakce veřejnosti však tentokrát nebyla příznivá a dílo po několika reprízách zmizelo z repertoáru. Kritika Smetanovi vytýkala Wagnerův vliv a odklon od národního programu. Tehdy totiž i do českých hudebních kruhů, kde stále ještě chyběla jasná představa o podobě moderní národní opery, zasáhly spory o Wagnera šířící se Evropou. A právě protichůdný vztah k wagnerovským principům hudebního dramatu rozdělil českou hudební veřejnost v pohledu na charakter národní opery.“⁵⁷

V roku 1872 Smetana dokončil svoju operu *Libuše*, ktorá bola určená len pre výnimočné a slávnostné chvíle českého národa, nie pre každodenný repertoár. Mala to byť odpoveď na neustále útoky nepriateľov voči Smetanovi. Jeho dcéra, Žofia Smetanová, sa 3. 2. 1874⁵⁸ vydala za kniežacieho lesného kontrolóra Josefa Schwarzera. U manželov Schwarzových neskôr Smetana spolu so svojou ženou Bettinou býval. V dekáde sedemdesiatych rokov 19. storočia vznikla taktiež opera *Dvě vdovy* [1874], ktorá vznikla za účelom umlčať vytýkanie dlhšej odmlky Smetanovej tvorivej činnosti a posilniť vedúce postavenie v divadle. Počas roku 1874 sa Smetanov sluch čím ďalej, tým viac

⁵⁵ HUČÍN, Ondřej. *Bedřich Smetana, Prodaná nevěsta*. Praha: Národní divadlo, c2008. ISBN 978-80-7258-285-3, s. 43.

⁵⁶ POLÁČEK, Radek. Národní divadlo. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Brno: Centrum hudební lexikografie, Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4559

⁵⁷ MOJŽÍŠOVÁ, Olga. Smetana, Bedřich. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Brno: Centrum hudební lexikografie, Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4189#dilo4658

⁵⁸ TEICHMAN, Josef. *Bedřich Smetana: život a dílo*. Praha: Orbis, 1944, s. 235.

zhoršoval a 30. 10. 1874 si do denníku zapisuje, že sa bojí najhoršieho, a to toho, že úplne ohluchol.⁵⁹

3.2 Smetana v rokoch 1874–1883

Po ohluchnutí však neprestával komponovať a v tom istom roku vznikli dve symfonické básne *Vyšehrad* a *Vltava*. V roku 1875 cyklus symfonických básní uzatvára symfonickými básňami *Šárka* a *Z českých luhů a hájů*. Taktiež skomponoval v roku 1876 kvartet *Z mého života*, ktorého názov nesie aj film, ktorým sa neskôr budeme zaoberať. V rokoch 1876 a 1878 Smetana skomponoval opery *Hubička* a *Tajemství*, ktorých podkladmi boli libretá od poetky a libretistky Elišky Krásnohorskéj. V roku 1878 skomponoval ďalšiu symfonickú báseň z cyklu *Má vlast* nazvanú *Tábor*.

V roku 1881 nastala dôležitá udalosť v kultúrnom živote Čiech, keďže sa konečne otvorilo Národní divadlo. Vo filme sa táto situácia nevyskytuje, no ja ju za dôležitú považujem, pretože dátum, ktorým táto časť končí, je dátum znovuotvorenia divadla po požiari, ktorý ho ešte v tom istom roku postihol. Smetana v roku 1882 skomponoval operu *Čertova stěna*, ktorej podkladom bolo opäť libreto Elišky Krásnohorskéj. Dôležitým medzníkom pre film je deň 18. 11. 1883⁶⁰, kedy bolo divadlo po požiari znovuotvorené operou *Libuše* (rovnakou operou bolo Národní divadlo otvorené aj po prvýkrát). Film touto scénou končí bez toho, aby pokračoval až do dňa Smetanovej smrti. Dôvodom, prečo tak režisér urobil sa práca zaoberá v kapitole *Analýza filmovej poviedky a literárno-technického scenára k filmu „Z mého života“* v podkapitole *Ohluchnutie Bedřicha Smetany*.

⁵⁹ TEICHMAN, Josef. *Bedřich Smetana: život a dílo*. Praha: Orbis, 1944, s. 239–240.

⁶⁰ POLÁČEK, Radek. Národní divadlo. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Brno: Centrum hudební lexikografie, Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4559

4 Filmová hudba

4.1 Definícia filmovej hudby

Pojem filmová hudba je veľmi široký, a preto ho nie je možné jednotne definovať. Jednu z definícií nám ponúka Mervyn Cooke, ktorý hovorí, že filmová hudba je definovaná ako hudba zložená, aranžovaná, vytvorená alebo improvizovaná za účelom sprevádzania filmu. V zvukovej kinematografii je hudba nahratá ako zvuková stopa a následne použitá v presnej synchronizácii s premietaným obrazom.⁶¹

4.2 Druhy filmovej hudby

Filmovú hudbu môžeme zadeliť podľa dvoch spôsobov. Prvý z nich je podľa pôvodu a druhým je z hľadiska pozície hudby voči obrazu.⁶² Začneme prvým delením. Delením podľa pôvodu dostávame dve kategórie, a to hudbu pôvodnú a hudbu archívnu. Pôvodná hudba môže byť komponovaná alebo improvizovaná. Komponovaná je charakteristická tým, že skladateľ hudbu skladá priamo pre film, takže sú naňho kladené presné požiadavky a má predom pripravené hudobné prvky, na základe ktorých komponuje. V prípade improvizácie ju komponuje priamo interpret a využíva sa najmä vtedy, keď autor filmu dáva interpretovi voľnú ruku.⁶³ Archívna hudba je hudba prevzatá, určená pôvodne k inému filmu, či dramatickému dielu alebo k inému účelu.⁶⁴

Druhé delenie, teda delenie z hľadiska pozície hudby voči obrazu, nám ponúka kategórie ako diegetická alebo nediegetická hudba. Diegetickú, označovanú aj ako reálnu hudbu

⁶¹ COOKE, Mervyn. Film music. In: *Grove Music Online* [online]. Oxford Music Online, ©2020, 20 January 2001 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z:

<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000009647?rskey=RyIcd3&result=1#omo-9781561592630-e-0000009647-div1-0000009647.8>

⁶² OBDRŽÁLKOVÁ, Kristýna. *Česká filmová hudba (se zaměřením na Vadima Petrova, Karla Svobodu, Petra Hapku a Luboše Fišera)* [online]. Brno, 2017 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/yiu8a/Bakalarska_prace_Ceska_filmova_hudba.pdf. Bakalárska práca. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy. Vedúci práce Doc. PhDr. Marek Sedláček, Ph.D., s. 15 – 16.

⁶³ MORGAN, Věra. *Česká filmová hudba 60. let 20. století ovlivněná evropskou uměleckou avantgardní hudbou* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: https://theses.cz/id/0oyol9/Morgan_-_Diserta_n_prce_2016.pdf. Dizertačná práca. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra muzikologie. Vedúci práce Prof. PhDr. Jan Vičar, CSc.

⁶⁴ BLÁHA, Ivo. *Základy zvukové dramaturgie ve filmu a televizi: určeno pro posl. fak. filmové a televizní*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 7.

vysvetľuje vo svojej dizertácii Věra Morgan takto: „Diegetická hudba je súčasťou reality zobrazovaného prostredia, tzv. narace. Termín ťeckého pŭvodu odkazuje ke slovu diegesis, ktoré znamená svĕt postav ve filmu. Tuto hudbu postavy slyší a je súčasťou naratívniho svĕta filmu. Nĕkdy je v obraze dokonce viditelny její zdroj, jako např. hudební kapela či pŕehrávač CD. V ěeské literatuře je nejĕastĕji pouŕíváno oznaĕení hudba reálná. V angliĕtinĕ se pak kromĕ podoby diegetic music, která je jakousi normou ve vĕdeckĕ literatuře, vyskytují následující výrazy: source music, on-screen music, ĕi adjektiva jako je intrinsic ĕi realistic.“⁶⁵ Diegetická hudba teda podľa tejto definície pôsobí ako súčasť zobrazovaného prostredia a zdroj hudby sa niekedy mŕže vyskytovať v obraze. Ak sa však tento zdroj v obraze nevyskytuje, divák je zväĕša orientovaný na základe ŕánru hudby typického pre dané prostredie.⁶⁶ Na druhej strane hudba nediegetická, oznaĕovaná aj ako sprievodná hudba, je pripojená k obrazu až nakoniec a v obraze ju nikdy nevidíme. Má za úlohu, ako už jej názov hovorí, sprevádzať a podporiť atmosféru daných scĕn. Autorka bakalárskej práce *Āeská filmová hudba (se zamĕřením na Vadima Petrova, Karla Svobodu, Petra Hapku a Luboše Fišera)* ju na základe publikácie *Dĕjiny filmové hudby* od autora Mervyna Cooka definuje takto: „pŕíhodný zvukový doprovod, hudba, která byla vytvořena pŕímo pro film, k filmu je dotvářena až nakonec pro podpořeni atmosféry, ŕádný z hercŭ ji nemá možnost během hereckĕ ĕinnosti zaslechnout.“⁶⁷

4.3 Funkcie filmovej hudby

Filmová hudba, rovnako ako inĕ zloŕky vo filme, má urĕité funkcie. Systematizáciu funkcií filmovej hudby sa snaŕila zachytiť poľská muzikologička Zofia Lissa vo svojej práci *Estetyka muzyki filmowej*⁶⁸. Tieto funkcie rozdeľuje na desať základných funkcií:

Prvou funkciou je zdŕaznenie pohybu. Snaŕí sa zvyrazniť a vystihnŭť konkrĕtnu situáciu, ktorá sa vo filme odohráva. Druhou funkciou je zdŕaznenie skutoĕnej zvukovej

⁶⁵ MORGAN, Vĕra. *Āeská filmová hudba 60. let 20. století ovlivněná evropskou umivciální avantgardní hudbou* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: https://theses.cz/id/0oyol9/Morgan_-_Diserta_n_prc_e_2016.pdf. Dizertaĕná práca. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra muzikologie. Vedúci práce Prof. PhDr. Jan Viĕar, CSc, s. 18.

⁶⁶ BLÁHA, Ivo. *Základy zvukové dramaturgie ve filmu a televizi: urĕeno pro posl. fak. filmové a televizní*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 8.

⁶⁷ OBRŕÁLKOVÁ, Kristýna. *Āeská filmová hudba (se zamĕřením na Vadima Petrova, Karla Svobodu, Petra Hapku a Luboše Fišera)* [online]. Brno, 2017 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/yiu8a/Bakalarska_prace__Ceska_filmova_hudba.pdf. Bakalárska práca. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy. Vedúci práce Doc. PhDr. Marek Sedláĕek, Ph.D, s. 16.

⁶⁸ LISSA, Zofia. *Estetyka muzyki filmowej*. Kraków: Polskie Wydawn. Muzyczne, 1964, 488 s.

zložky, čo znamená, že autor pomocou hudby zvýrazní zvuky, ktoré v hudobnej zložke filmu nie sú (napr. dážď). Tretia funkcia dostala názov zastúpenie miesta a ide v nej o to, aby si divák pomocou nej priradil scénu k určitému prostrediu (napríklad hudba z obdobia stredoveku alebo hudba typická pre určitú krajinu). Štvrtá funkcia, nazvaná zdroj hudby, je hudba, ktorej zdroj môžu vidieť postavy a zároveň aj divák filmu. Ďalšou funkciou je hudba komentujúca, ktorá má za úlohu sprevádzať vizuálne scény. Často býva v protiklade so scénou (napríklad v obraze sa odohráva scéna vyvolávajúca emóciu smútku, ktorú sprevádza sladká hudba apod.). Šiesta funkcia dostala názov výraz hrdinových emócií a za úlohu má vyjadriť vnútorné emócie hrdinu, ktoré ním nie sú vysloviteľné. Ďalšou funkciou je základňa pre emócie diváka, to znamená, že na základe danej hudby je divákovi „podsunutý“ návod, ako by mal takúto scénu prijať. Filmová hudba taktiež môže plniť funkciu symbolu. Deje sa to vtedy, keď autor použije danú hudbu pre konkrétnu situáciu či postavu a následne ju vo filme zopakuje. Vtedy použitá hudba v divákovi evokuje pocit poznania daného momentu, ktorý sa už vo filme odohral. Deviata funkcia dostala názov anticipácia nasledujúceho diania. Filmová hudba má divákovi navodiť ešte počas aktuálnej scény atmosféru scény nasledujúcej. Poslednou funkciou je potvrdenie formálnej štruktúry filmu. Jeho úlohou je pomocou leitmotívov alebo iných hudobných charakteristík identifikovať prostredie, postavu alebo náladu a vytvoriť spojenia medzi jednotlivými časťami filmu, čím umožní vytvoriť z filmu jednotný celok.⁶⁹

Po predstavení funkcií na základe systematizácie Z. Lissy je nutné spomenúť, že väčšinu z týchto funkcií nachádzame aj vo filme *Z mého života*. Uvedieme si preto pár príkladov. Hneď na začiatku filmu sa objavuje funkcia číslo deväť (anticipácia nasledujúceho diania) v úvodnej scéne, kde vidíme na obraze vlny mora a do šumu vody narážajúcej o skaly hrá klavír, na ktorom pri zmene obrazu v ďalšej scéne vidíme hrať Smetanu. Taktiež režisér V. Krška pracuje aj s funkciou číslo štyri, pretože ako viditeľný zdroj hudby býva vo filme často klavír. Vo filme taktiež nachádzame aj funkciu s názvom základňa pre emócie diváka, konkrétne je ňou scéna, kedy Smetana s dcérou Žofiou beží po lúke smerom na púť a do toho počujeme zbor *Proč bychom se netěšili* z opery *Prodaná nevěsta*. Režisér však využíva aj funkciu zdôraznenie pohybu v scéne, kedy sa Smetana prechádza po českých kopcoch a lúkach a pri výhľade na krajinu zaznie *Píseň Česká*.

⁶⁹ DUŠEK, Jan. Počátky konvencionalizace asociativní filmové hudby v české filmové tvorbě. In: HUDEBNÍ FAKULTA. *Hudba a multimédia*. Praha: Triga pro Akademii múzických umění v Praze, 2010, s. 31. ISBN 978-80-904506-2-2.

Posledným príkladom je funkcia symbolu, ktorú vo filme plnia prvé takty symfonickej básne *Vltava*. Naznačujú divákovi, že Smetana postupne hluchne. *Vltava* plní funkciu symbolu, pretože v scéne, kedy Smetana úplne ohluchne sa táto symfonická básň vyskytuje znova.

5 Socialistický realizmus

5.1 Termín socialistický realizmus

Predtým ako sa budeme venovať pojmu a znakom socialistického realizmu, je nutné si uvedomiť, že aj keď termín socialistický realizmus obsahuje slovo realizmus, tieto umelecké smery nie sú si úplne podobné. Pokiaľ sa pýtame na definíciu pojmu realizmus, nachádzame mnoho rôznych definícií. My si ju však ukážeme na troch konkrétnych príkladoch. Prvým príkladom je F. Engels, ktorý pojem realizmus zdefinoval takto: „Realismus znamená vedle pravdivosti podrobností pravdivé zobrazení typických charakterů za typických okolností.“⁷⁰ Maxim Gorkij tento termín opisuje takto: „Stručně řečeno: objektivní zobrazení skutečnosti, které vybírá z chaosu životních událostí, lidských vzájemných vztahů a charakterů to, co má všeobecný význam.“⁷¹ Podľa slov L. I. Timofejeva „realistický umělec zobrazuje fakty takovými, jaké jsou v životě, nepodřizuje je své libovůli, nevnučuje čtenáři své závěry, nýbrž přivádí k nim postupem samého vyprávění, logikou života, který zobrazuje. ... Realismus lze tedy definovat jako metodu, jejímž význačnými rysy jsou stavba obrazů z materiálu, poskytovaného reálnou skutečností, snaha o vytvoření typických charakterů za typických okolností a objektivita vyprávění.“⁷² „Nesovietsku“ definíciu realizmus ponúka napríklad publikácia *Dejiny umenia od A po Z* od autorky Kataríny Platznerovej, ktorá realizmus definuje takto: „Realismus je maliarsky a literárny sloh 19. storočia (z lat. realis – skutočný). Narozdiel od romantizmu opúšťa sny a podáva verný obraz skutočnosti. [...] Literatúra realizmu sa usiluje o objektivne poznanie, uprednostňuje rozum pred citom, snaží sa nájsť miesto človeka vo svete. Objavuje sa kritický postoj k spoločnosti, irónia aj satira. Námety vychádzajú zo všedného života, ktorý sa odhaľuje bez prikrášlení. [...] Aj úsilím maliarstva bolo podať čo najvernejší obraz reality.“⁷³ Z týchto štyroch definícií si teda dokážeme odvodiť, že sa realizmus opiera najmä o objektivne zobrazenie skutočnosti, ľudských vzťahov a charakterov, či prostredia. Nesnaží sa zakrývať fakty, ktoré by umelec prikrášlil alebo inak upravil, ale práve naopak, snaží sa o ich pravdivé a skutočné zobrazenie.

⁷⁰ MARX, Karl a Friedrich ENGELS. *O umění a literatuře*. Praha: Svoboda, 1951, s. 129.

⁷¹ TIMOFEJEV, Leonid Ivanovič. *Theorie literatury*. Praha: SNPL, 1953, s. 339.

⁷² TIMOFEJEV, Leonid Ivanovič. *Theorie literatury*. Praha: SNPL, 1953, s. 342.

⁷³ PLATZNEROVÁ, Katarína. *Dejiny umenia od A po Z: Kompletný sprievodca svetovým umením*. Bratislava: Príroda, 2014. ISBN 9788007023154, s. 256.

Čo sa týka definícií socialistického realizmu, ten je v knihe *Československý socialistický realizmus 1948-1958* definovaný takto: „Sovetský socialistický realizmus charakterizuje reklamní zjednodušení metody zobrazování ve prospěch srozumitelnosti nejširšímu publiku a ve prospěch výchovné a propagační funkce umění. V rámci socialistického realizmu se zde zrodil idealizovaný obraz budoucí společnosti, ve kterém vystupoval čestný dělník jako hrdinný bojovník v třídním zápase, jako tvůrce vyspělého průmyslu a žena jako jeho rovnoprávný soudruh. Sovetský socialistický realizmus, splňující agitační úlohu a oslavující Stalina jako nejvyššího boha, formálně čerpal z bohaté tradice ruské realistické tvorby 19. století a estetiky carského umění. [...] Umělecké žánry se měly sjednotit a využít magických archetypů k politické propagandě.Pojem socialistický realizmus zřejmě poprvé použil spisovatel Ivan Gronskij na sjezdu moskevských spisovatelů v roce 1932. Poté se objevil v projevech Maxima Gorkého a Andreje Alexandroviče Ždanova na I. Všesvazovém sjezdu spisovatelů roku 1934,⁷⁴ hovorí autorka Tereza Petišková. Keď sa pozrieme na otázku objektívnosti medzi realizmom a socialistickým realizmom, rozdiel v nich nám, minimálne v oblasti hudobnej kritiky, zodpovie A. Sychra: „Úsilí o objektivní nezaujaté hodnocení, klamná představa o nezávislosti umění a vědy na všem ostatním společenském dění – to je v pravdě danajský dar měšťácké éry naší nové tvorbě, zdroj všech předsudků, které se tak houževnatě drží mezi umělci a vědci, základní zábrana, která znemožňuje jakýkoli rozvoj opravdové socialistické kritiky. [...] Zájem dělnické třídy, která je nejvlastnějším nositelem socialistické stranickosti, není totiž částečný, směřuje k ozdravení a blahu společnosti jako celku, neboť konečným cílem je překonání třídnosti a společnost netřídní. Proto nevede socialistická stranickost ve vědě k budování teorií částečných, které by se navzájem vyvracely; pod jejím vlivem nabývá poznání ne t. zv. objektivitu, ale pravdivosti opřené o konkrétní skutečnost, pravdivosti, která vystihuje realitu v jejím pohybu, a není proto ustrnulou teorií, nýbrž procesem.“⁷⁵ Sychra nám predkladá názor, že „objektívnosť“ vtedajšej meštianskej spoločnosti, ako ju on sám nazýva, nebola vždy úspešná, keďže každý článok spoločnosti bádala sám za seba a tým pádom nemuseli tak byť zodpovedané všetky otázky výskumov. Naopak socialistické bádanie vedie k nachádzaniu odpovedí na všetky otázky, keďže poznanie je chápané ako neustály proces, nie teória. Každopádne dnes už vieme, že sa socialistický realizmus snažil

⁷⁴ PETIŠKOVÁ, Tereza. *Československý socialistický realizmus 1948-1958*. Praha: Gallery, 2002, s. 7.

⁷⁵ SYCHRA, Antonín. *Stranická hudební kritika, spoluvůrce nové hudby*. Praha: Orbis, 1951, s. 25, s. 37-38.

zobrazovať dokonalý, ba až utopický život plný optimizmu a hrdinov vtedajších dní, ktorými boli hlavne ľudia z robotníckej triedy. Veľa trápení a smútku zo skutočného života v ňom chýba, skutočnosť, ktorá ľpie na zidealizovanom povrchu, a preto nemôžeme tento smer považovať za realizmus.

5.2 Hlavné znaky socialistického realizmu

Každý zo štýlov sa dá vymedziť určitými charakteristikami, respektíve znakmi či prostriedkami. Inak to nie je ani v prípade socialistického realizmu. Jedným z jasných hlavných znakov socialistického realizmu je straníckosť, v tomto prípade konkrétne straníckosť komunistická. Straníckosť je dôležitá, pretože vďaka umeniu určuje politiku komunistickej strany a zároveň je základom marxisticko-leninskej teórie umenia, ako hovorí V. P. Šestakov vo svojom príspevku *Straníckosť umění – nejdůležitější kategorie marxisticko-leninské estetiky*: „Problém stranickosti v umění a literatuře je problém současně praktický i teoretický. Jeho praktický význam spočívá v tom, že princip stranickosti umění určuje politiku komunistické strany v oblasti literatury a umění, je to živý a tvůrčí princip rozvoje sovětského umění. Problém stranickosti je však také důležitým teoretickým problémem. Je to jeden ze základních kamenů marxisticko-leninské teorie umění.“⁷⁶

Ďalším dôležitým rysom je ľudovosť. V knihe *Základy marxisticko – leninské estetiky* sa o ľudovosti píše takto: „Velmi důležitým rysem marxisticko – leninské estetiky, který vyjadřuje její podstatu a obrovský společenský význam, je její lidovost. Marxisticko – leninská estetická teorie důsledně slouží lidu, zobecňuje jeho zkušenosti z vývoje umělecké kultury socialismu a vyzbrojuje lid pokrokovými estetickými idejemi do boje za vybudování komunistické společnosti.“⁷⁷ Diela socialistického realizmu preto často majú robotnícky, vidiecky alebo folklórny námet a ich úlohou je „realisticky“ zobrazit optimistickú šťastnú spoločnosť (takéto zobrazovanie spoločnosti môžeme považovať za ďalší zo znakov), ktorú sa súčasne snažia zjednotiť do podoby marxisticko – leninskej ideológie. Príkladom takých námetov sú napríklad piesne robotnícke ako *My dělníci* (neznámy autor), *Píseň práce* (slová J. Zapf, hudba F. J. Hlaváček) alebo *My jsme proletáři* (neznámy autor). Z piesní boja za socialistickú republiku to sú napríklad *Pochod*

⁷⁶ ŠESTAKOV, Vjačeslav Pavlovič. Straníckosť umění – nejdůležitější kategorie marxisticko-leninské estetiky. In: *O stranickosti, lidovosti a ideovosti literatury a umění*. Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1973, s. 9.

⁷⁷ BERESTNEV, V. F. a German Aleksandrovič NEDOŠIVIN, ed. *Základy marxisticko-leninské estetiky*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1961, s. 20.

I. máje (autor E. F. Burian) alebo *Pozdrav z SSSR* (slová L. Führenberg). Z piesní budovateľských to sú napríklad *Budujeme* (slová F. Halas, hudba V. Dobiáš), *Pozdrav Stalinovi* (slová K. M. Walló, hudba J. Kapr) alebo *Stavíme nový svět* (autor J. Pauer) a ďalšie.⁷⁸

Posledným dôležitým znakom je výchovný charakter, ktorý by diela socialistického realizmu mali obsahovať, aby vychovali mládež k straníckosti a danej ideológii. Hovorí to aj A. A. Ždanov vo svojom prejave v publikácii *O umění*: „Sovětský spisovatel musí pomoci lidu, státu, straně, vychovávat naši mládež svěží, věřící ve své síly, nebojící se žádných obtíží.“⁷⁹

Ako protiklad k socialistickému realizmu bol často braný a socialistickými umelcami vytýkaný formalizmus. V umení socialistického realizmu bol tento smer chápaný ako nežiadúci, pretože sa formalisti zameriavali najmä na formu, na obsahu až tak nezáležalo. To bol pre socialistický realizmus, samozrejme, veľký problém, keďže estetika socialistického realizmu potrebovala, aby najdôležitejšou stránkou umenia bol práve obsah, o ktorý formalisti záujem nemali a ktorý ponúkal myšlienky vtedajšej ideológie. K formalizmu ako „nepriateľovi“ socialistického umenia sa vyjadril vo svojom predslove aj A. A. Ždanov: „Soudruzi! Je-li vám drahý čestný titul sovětského hudebního skladatele, pak musíte dokázat, že jste schopni lépe sloužit lidu, než jste činili dosud. Máte před sebou těžkou zkoušku. Formalistický směr v hudbě byl odsouzen stranou již před dvanácti lety. Za tuto dobu vyznamenala vláda mnohé z vás Stalinovými cenami, mezi nimi i ty, kteří hřešili, pokud jde o formalismus. To, že vás vláda vynamenala, byla veliká záloha. Nepovažovali sme sice vaše práce za naprosto dokonalé, ale trpěli jsme to v naději, že si naši skladatelé sami vyberou správnou cestu. Nyní však vidí všichni, že bylo třeba zásahu strany. Ústřední výbor prohlašuje se vší otevřeností, že na tvůrčí cestě, již jste si vybrali, se naše hudba neprosloví.“⁸⁰

⁷⁸ Piese obsahuje *Český revoluční zpěvník*, ktorý zostavili Vladimír Karbusický a Jaroslav Vanický

⁷⁹ ŽDANOV, Andrej Aleksandrovič. ZA VYSOKOU IDEOVOST LITERATURY. ŽDANOV, Andrej Aleksandrovič. *O umění*. 2. Praha: Orbis, 1949, s. 50.

⁸⁰ ŽDANOV, Andrej Aleksandrovič. O PROBLÉMECH SOVĚTSKÉ HUDBY. ŽDANOV, Andrej Aleksandrovič. *O umění*. 2. Praha: Orbis, 1949, s. 83.

6 Analýza filmovej poviedky a literárno-technického scenára k filmu „Z mého života“

Keďže práca nesie názov *Bedřich Smetana* vo filme „Z mého života“, v analýze sa zameriava na postavu skladateľa v rozličných vzťahoch a životných udalostiach, ktoré porovnáva v predlohe literárno-technického scenára-filmovej poviedke, napísanej Jiřím Mařánkom na základe jeho románu *Píseň hrdinného života* a v literárno-technickom scenári od Václava Kršku a Jiřiho Mařánka. Pre prehľadnejšie spracovanie tejto analýzy ju bolo potrebné rozdeliť na jednotlivé podkapitoly. Pred samotnou analýzou jednotlivých podkapitol je však z dôvodu spojitosti práce s filmom nutné podotknúť, že literárno-technický scenár a film nie sú úplne totožné. Z toho dôvodu nie sú zo scenáru použité tie stránky s obsahom, ktorý vo filme chýba. Posledná podkapitola však bude týmto stranám venovaná, aby bolo čitateľovi zrejmé, prečo autor scenára tieto pasáže nepoužil.

6.1 Úvod a prológ

V úvode filmovej poviedky J. Mařánek hovorí o tom, ako je Bedřich Smetana najnárodnejší umelec, že je problém takúto postavu zachytiť v literárnom a výtvarnom umení a spomína (v danej dobe neprekvapivé) V. I. Lenina: „Zabývá-li se dnes československý státní film projektem filmového pomníku Bedřichu Smetanovi, přistupuje k svému úkolu tím odpovědněji, oč v účinu bezprostřednější a v masové odezvě působivější je právě filmové zpodobnění, jak už kdysi o filmu nad jiné výstižně prohlásil sám V. I. Lenin, jak zdůraznilo v poslední době usnesení ÚV KSČ a ve svých projevech předseda FR poslanec Hendrych i jiní čelní představitelé.“⁸¹ V úvode však spomína aj prof. Zdeňka Nejedlého, ktorého žiakom J. Mařánek bol a o ktorom dúfa, že bude mať rozhodné a konečné slovo o definitívnej forme smetanovského filmu. Zmieňuje aj dr. Mirka Očadlíka, že sa ako kompetentný poradca zúčastní. Ohľadom spôsobu spracovania vysvetľuje, že nejde o kroniku viazanú presne na deň, ale o zachytenie Smetanových zámerov, zásahov a pôsobenia v zhustenej skratke tak, ako si ju vyžaduje filmové spodobnenie. Tento úvod sa však nachádza len vo filmovej poviedke a v literárno-technickom scenári ani vo filme ho nenájdeme. Dej scenáru sa už rovno totiž

⁸¹ MAŘÁNEK, Jiří. *Z mého života : Název Smetanova svéživotopisného kvarteta určuje - zatím nedefinitivně - označení filmové povídky o životě a díle Bedřicha Smetany*. [2. verze]. Praha : Československý státní film, 1951, [list bez paginácie medzi s. 2 a 3]

začína vo švédskom Göteborgu v roku 1861. Z úvodnej časti filmovej poviedky však ešte v scenári a filme chýba prológ. Podľa J. Mařánka sa má v prológu v zábere rozohrať *Vyšehrad* a zároveň objaviť Národní divadlo. Do toho má Zdeněk Nejedlý hovoriť prejav zo *Smetanovy pětiletky*⁸² a z úvodnej kapitoly jeho monografie o B. Smetanovi.

6.2 Bedřich Smetana a jeho rodina

V tejto časti bude analýza smerovaná na vzťahy medzi B. Smetanom a jednotlivými členmi jeho rodiny ako sú jeho manželka Bettina Smetanová, jeho dcéry (predovšetkým dcéra Žofia), ale aj jeho zať Josef Schwarz.

Postava Bettiny Smetanovej vystupuje vo filmovej poviedke prvýkrát na strane 31, kedy po premiére *Dalibora* pozval jej manžel B. Smetana do svojho bytu J. Wenziga. Má pri sebe aj dcéry Žofiu a Zdeňku, vstupuje Bettina, ktorá vyzve obe dcéry k odchodu do postele a potom aj ona sama s dcérami odchádza. Naopak v scenári sa postava Bettiny objavuje na strane 34, kedy prichádza do manželovej izby, kde K. Sabina spolu so Smetanom a J. Nerudom komponujú časť k opere *Braniboři v Čechách*. Bettina v scéne poznamenáva, že si ani nezasvietili lampu a vychladol im čaj. Vzťah medzi ňou a B. Smetanom sa v scenári nevykresľuje ako príliš disharmonický, keďže vieme, že prvých približne 10 rokov bol ich vzťah dobrý. V. Krška zobrazuje Smetanovu manželku ako starostlivú ženu, ktorá stojí pri svojom mužovi. Jediný náznak toho, že Bettina nie je vo vzťahu so Smetanom úplne bez trápení, je v scenári na stranách 206–208, kde Smetana zostal s Bettinou v izbe sám, hrá niekoľko taktov k opere *Dvě vdovy* a potom sa sťažuje na svoj život, pretože napísal celú radu opier a musí zase narýchlo dokazovať, že nezabudol komponovať. Bettina mu pokojným hlasom na to odpovedá odvolávajúc sa na predošlý Smetanov dialóg s J. Nerudom, že Neruda mal pravdu, že by si mal oddýchnuť. Smetana však odmieta oddych, keďže má toho ešte toľko pred sebou a Bettina na to len dodáva, že ako myslí. Následne Smetana prichádza k Bettine a hovorí, že vie, že sú to škaredé časy, ktoré prežívajú. Bettina mu na to odpovedá, že je niekedy zbytočne neústupný, že prečo nenapíše niečo, čo by sa im páčilo? Smetana však ďalej tvrdí, že nemôže ustúpiť a Bettina následne po chvíli mlčky odchádza nechávajúc v izbe manžela samého. Ďalej scéna pokračuje na stranách 209–211 tak, že Smetana zo svojho stola vyberie fotku jeho prvej ženy Kateřiny Kolářovej, mlčky sa naňho díva a následne

⁸² SPOLEČNOST BEDŘICHA SMETANY. *Smetanova pětiletka 1949-1953: Program a pokyny*. Praha, 1949, 47 s.

prichádza Žofia a pýta sa ho, či sa niečo stalo. On jej odpovedá, že nič, ale že sa mu zrazu zazdalo, že je celkom sám. Žofie sa ho pýta, čo to hovorí? Smetana však odpovedá, že tomu ona nerozumie a po chvíli sa ho dcéra pýta, prečo si obrázok vyľadala. Smetana jej odpovedá takmer identicky ako vo filmovej poviedke, že sa díva len, ako je vo všetkom podobná nebohej „maminke.“ Takto nám režisér Krška zrejme chcel „medzi riadkami“ naznačiť, že Smetanov vzťah s Bettinou nie je taký ako bol vzťah s jeho prvou ženou Kateřinou. Vo filmovej poviedke však Mařánek zobrazuje viac z ich súkromia a postupne vidíme ako ich vzťah úplne chladne. Prvé náznaky ochladnutia vidíme na stranách 40–42, kde sa odohráva rozhovor Bettiny s jej mužom. Smetana ho začína vetou, že ju nepočul už dlho spievať a ona mu odpovedá, že jej nie je v poslednej dobe do spevu a chce odísť. Lenže Smetana ju zadrží a chce vysvetlenie. Bettina mu teda vysvetľuje, že ako jeho žena sa tiež musí potýkať s urážkami a útokmi, ktoré sú v poslednej dobe naňho mierené, a že to kvôli jeho zatvrdnutosti a nepoddajnosti si nedokáže získať priazeň mocných. Smetana ale verí svojim cieľom a neplánuje ustúpiť. Dúfa, že to Bettina prekoná svojou láskou k nemu. Ona mu však na to odpovedá, že on si ju vybral, ale ona si vybrať nemohla. Smetana ju chce objat, no ona unikne jeho objatiu a ide preč. Skladateľ teda ostáva v izbe sám a zapisuje do denníka: „Dnes, 15. května [v originálnom dopise 13. 4. 1871⁸³] jsem byl ze snu probuzen. Jsem sám!“⁸⁴ Ďalšie problémy v ich vzťahu Mařánek vysvetľuje spojitostou s finančnými prostriedkami, ktorých kvôli skladateľovej tvrdohlavosti majú stále menej a menej. Na strane 78 sa v rozhovore so Smetanovým priateľom Josefom Srbom-Debrnovom Bettina nebojí použiť ironickú poznámku na adresu jej už hluchého manžela, že predtým jej hra na klavír rušila Smetanu pri komponovaní, ale teraz už sa dokonale znášajú a vo filmovej poviedke ich vzťah nakoniec vyústi až do bodu, kedy sa na strane 110 naposledy kvôli prevozu do ústavu rozlúčila so Smetanom len Žofia a Bettina s dcérami stála opodiaľ so sklopeným zrakom.

Čo sa týka Smetanových dcér a predovšetkým teda hlavne jeho dcéry Žofie, mal k nim skladateľ podľa scenára aj filmovej poviedky pekný a dobrý vzťah. Zo strany Smetanovej na to vo filmovej poviedke na strane 42 poukazuje už spomínaný dialóg medzi ním a Žofiou pri fotke Kateřiny Kolářovej a v scenári scéna na stranách 209–211. V. Krška,

⁸³ SMOLKA, Jaroslav. *Osudové lásky Bedřicha Smetany*. Praha: Media Bohemica, 1998, ISBN 80-9025-253-2, s.63

⁸⁴ MAŘÁNEK, Jiří. *Z mého života : Název Smetanova svěživotopisného kvarteta určuje - zatím nedefinitivně - označení filmové povídky o životě a díle Bedřicha Smetany*. [2. verze]. Praha : Československý státní film, 1951, s.42

ale i J. Mařánek vřak nezabúdajú ukazovať ani na vzťah Źofie k jej otcovi. Vidíme to napríklad vo filmovej poviedke na strane 70, kde sa Źofia otca v rozhovore s jej nevlastnou matkou Bettinou zastáva, že potrebuje kontakt s umeleckou spoločnosťou, keď sa Bettina sťažuje, že Smetana nechce odísť z Prahy žiť do Jabkenic k Źofii a jej manželovi J. Schwarzovi, že odmieta aj menšie zákazky, len aby striktné dodržiaval svoje umelecké ciele a že časom pochopí, že to finančne nemôže utiahnuť, ten veľký byt v Prahe. Táto scéna sa vřak neobjavuje v scenári, takže ako príklad Źofiinho vzťahu s otcom nám poslúži napríklad Źofiin krátky monológ, kde ukazuje svoju starostlivosť a obavy o blízkeho a milovaného otca, keď hovorí, že si prišiel k nim odpočínúť a zatiaľ len stále sedí celé dni nad klavírom, aj keď by kvôli jeho zdravotnému stavu nemal. Keďže postava Źofie Smetanovej v scenári ani filmovej poviedke veľa priestoru na vyjadrovanie svojich názorov nedostáva a film ani poviedka neobsahujú takmer žiadnu samostatnú dejovú líniu tejto postavy, nabáda nás to k otázke, či má vlastne v diele postava Smetanovej dcéry nejakú úlohu? Odpoveďou by mohlo byť to, že Źofia v deji slúži hlavne na to, aby nám vďaka nej bol v dialógu medzi ňou a otcom pri obrázku jej nebohej matky naznačený už vyššie spomínaný stav vzťahu jej otca a Bettiny, a taktiež posilňuje obraz prepracovaného a vysileného národného hrdinu.

Vzťah B. Smetany a jeho zaťa, manžela Źofie, Josefa Schwarza v scenári V. Krřka takmer vôbec nerozoberá. Nachádzame v ňom len dve zmienky o ňom, a to na stranách 204–206 a na strane 215. V prvom prípade prichádza Źofia so svojim budúcim mužom a Smetana ho predstavuje ako budúceho člena ich rodiny. Schwarz potom vedie krátky dialóg s J. Nerudom a na jeho konci ho pozýva do Jabkenic. V druhom prípade, na strane 215, sa na prechádzke lesom, kde je spolu s nimi aj Źofia, Bettina a ich ďalšie dve dcéry, Smetana sťažuje, že ho trápi ich klavír. Schwarz sa zvedavo pýta, čo s ním je a skladateľ mu odpovedá, že v stredných polohách je niekedy rozladený a to ho hnevá. Źofia do toho vstupuje, že to nie je možné, že ho dali naladiť a opraviť tesne pred jeho prízdom. Vo filmovej poviedke sa v porovnaní so scenárom Josef Schwarz objavuje viac a častejšie. Prvýkrát sa objavuje na strane 49, kde hneď Mařánek spomína, že ho ako muža pre ich dcéru schválili Smetana aj Bettina. Následne Bettina privedie Źofiu a povedia jej, že Schwarz požiadal o jej ruku, vedia o tom, že sa jeden druhému už dlhšie páčia, tak sa Smetana pýta dcéry, či ho chce za muža. Keď odpovie áno, potom ju pobožká na čelo a objíme. Ďalšie prípady, kde sa objavuje Źofiin manžel, sú napríklad na stranách 55–56, 89, 101–102 alebo 109. Na stranách 55–56 sa odohráva podobná scéna tej zo scenáru,

kedy Žofia s manželom vedú dialóg, že by Smetana nemal toľko pracovať, ale mal by tam oddychovať a prosí muža, aby našiel zámienku, aby s ním otec šiel na prechádzku do lesa. Schwarz hneď navštívi Smetanu a o chvíľu už obaja smerujú na prechádzku. Smetana však ešte pred odchodom dodáva, že aspoň na chvíľu vyviazne z utrpenia, ktoré mu prináša rozladený klavír. Žofia hovorí ešte mužovi, že klavír dali predsa naladiť a opraviť tesne pred príchodom jej otca, na čo Schwarz dodáva, že sám pri Smetanovej hre nepostrehol, že by bol klavír rozladený. Na strane 89 sa spomína pri príležitosti odhalenia pamätnej dosky Bedřicha Smetany ako sedí pod pódium, na ktorom rečník predniesol svoj prejav k tejto slávnostnej udalosti. Ďalej Schwarz figuruje aj na stranách 101 a 102, keďže on je postava, ktorá po zhoršení zdravotného stavu Smetany ide za miestnym jabkenickým lekárom, ktorý Smetanu už neraz vyšetroval a ten radí, aby nielen vynechal všetku skladateľskú činnosť, ale aby aj prestal čítať hocikaké cudzie hudobné skladby. Všetko hudobné myslenie a rozvíjanie hudobnej obraznosti je mu zakázané, ak nemá skončiť jeho osud tragicky. Posledný príklad je zo strany 109 a zať Smetany tu vedie dialóg so Žofiou o tom, že aspoň v spánku mal Smetana chvíľu pokoja, no teraz sa mu zdali akési hrozné sny a s výkrikmi sa prebúdzal. Potom z vedľajšej izby zaznie hlas Žofiinho otca a obaja počúvajú. Je to ale len nejaká spleť českých, nemeckých, francúzskych a švédskych slov. Schwarz potom priznáva, že včera Smetana nevedel, kto je, pozýval ho ďalej a pýtal sa ho, kto je a čo si želá. Žofia potom hovorí, že treba sledovať každý jeho krok a keby sa choroba horšila, musí o ďalšom rozhodnúť lekár. Postava Josefa Schwarza teda v porovnaní so scenárom vo filmovej poviedke vystupuje nie len v príjemných chvíľach Smetanovho života, ale má dôležitú úlohu aj vo chvíľach, kedy Smetana na tom nebol zdravotne dobre. Práve on je ten, kto informuje o chorobe skladateľa, avšak v scenári sa z neho stal len manžel Žofie. Tým, že V. Krška zo scenára postavu Schwarza v ďalšom vývoji vypustil, sa z filmu nedozvieme, čo sa dialo so Smetanom (že mal halucinácie a tak podobne ako to opisuje filmová poviedka) a jeho osobnosť tak zostala trápením nedotknutá a heroizovaná, aby sa pekne hodila do obrazu národného hrdinu socialistického realizmu.

6.3 Bedřich Smetana a jeho priatelia / stúpenci

Rovnako ako postavy vyššie spomínanej rodiny, tak aj postavy Smetanových priateľov sú vo filmovej poviedke, ale aj v literárno-technickom scenári zastúpené ako ľudia pre Smetanu dôležití nielen po stránke pracovnej, ale i ľudskej.

Vo filmovej poviedke prevládajú medzi postavami Smetanových priateľov najmä mená ako Josef Srb-Debrnov a Ludevít Procházka. Ďalšími postavami, ktoré v scenári rovnako ako dve predošlé nenájdeme, ale vo filmovej poviedke vystupujú, sú Václav Juda Novotný, Josef Wenzig a je potrebné spomenúť aj Otakara Hostinského. Josef Srb-Debrnov má vo filmovej poviedke úlohu najvernejšieho priateľa, ktorý pri Smetanovi stojí až do konca, svedčia o tom scény, kedy sa vždy snažil Smetanu zastávať, či už v rozhovoroch s inými postavami, alebo na schôdzach divadelného družstva. O jeho oddanosti vypovedá aj jedna zo záverečných scén zo strán 109-110, kde za sychravého aprílového dňa vystupuje v Jabkeniciach z vozu J. Srb-Debrnov, ktorému hneď po príchode Schwarz vysvetľuje, že dlho odolávali lekárovým výzvam, aby poslali Smetanu do ústavu, no keďže už bola situácia fakt zlá, museli sa pre to rozhodnúť a ďakuje menom rodiny, že J. Srb-Debrnov neodmietol ani tejto, snáď poslednej, priateľskej služby. J. Srb-Debrnov odišiel teda do Smetanovej izby, no po chvíli sa vrátil so slzami v očiach s tým, že ho Smetana nespoznal, ani nevnímal jeho písomné výzvy, aby si spolu vyšli. Bezradný smutne potom navrhne Žofii, aby ho presvedčila verná služobná Anna, ktorej Smetana plne dôveruje a bdie nad ním deň aj noc. Ludevít Procházka ale veľmi za Josefom Srbom-Debrnovom nezaostáva a tiež je vyobrazený ako Smetanov verný vyznávač a priateľ. Príkladom tomuto tvrdeniu môže byť scéna zo strany 49–50. Do divadla sa ponáhľala L. Procházka a J. S. Debrnov, ktorí vedú rozhovor, že František Pivoda bude útočiť v „Hudebních listech“ proti opere *Dvě vdovy*, ale oni hneď na to odpovedia v časopise „Dalibor“, ktorý bol vytvorený Smetanovými priaznivcami na obranu rýdzeho umenia a zároveň aj samotného Smetany, a ktorý bol naschvál nazvaný podľa jeho opery. Václav Juda Novotný má vo filmovej poviedke za úlohu sprevádzať Smetanu do zahraničia, keďže vzhľadom k neustupujúcej chorobe musel vyhľadať aj pomoc zahraničných lekárov. Postava Josefa Wenziga vo filmovej poviedke vystupuje vo vzťahu k Smetanovi v udalostiach týkajúcich sa výhradne pracovných udalostí ako napríklad na strane 23. Smetana sa nachádza vo svojom byte a na klavíri hrá Wenzigovi motívy z ďalšej spevohry. Wenzig sa mu ospravedľňuje, že libreto k Daliborovi napísal len nemecky, ale dodáva, že snáď sa Špindler dobre osvedčil ako prekladateľ. Ďalej sa bavia o postave Dalibora, ktorého činy z histórie majú premietnuť vtedajší odboj do ich doby a Smetana potom dodáva, že by v Daliborovi chcel postaviť českú hudobnú drámu, aby toto dielo bolo už jednotné a bez ústupkov divákovi. Potom ešte krátky dialóg o tom, že by chceli, aby sa takéto veľké dielo odohralo na veľkom a vybavenom javisku, čo značí spojenie s príslubom Národného divadla. Poslednou postavou, ktorú je dôležité spomenúť, je

postava Otakara Hostinského. S ním sa Smetana prvýkrát stretáva a zoznamuje na strane 35. Ďalej potom ešte vystupuje v dialógoch s J. S. Debrnovom a L. Procházkom a v scéne, kde Smetana cestuje za zahraničným lekárom z dôvodu jeho choroby do Salzburgu. Tam sa on aj spolu s V.J. Novotným stretávajú s Hostinským. Otakar Hostinský je naposledy spomenutý na strane 112, kedy majú neznáme hlasy po smrti B. Smetany hovoriť vo filme tri prejavy, jeden z nich sú slová O. Hostinského.

Čo sa týka postáv, ktoré vystupujú len v scenári, vo filmovej poviedke nenájdeme (okrem letnej zmienky na strane 13, kde sa počas dohadovania sa o Shakesperovom výročí spomenie, že je navrhnutý Josefom Mánesom na výtvarnícku stránku oslavy) iba jednu – Karla Purkyně. Ten však aj v scenári vystupuje len dvakrát. Prvý raz na strane 43–44 pri dohadovaní a rozdeľovaní si úloh na príležitosť 300. výročia Shakespeara a následne na strane 153–154, keď prichádza za Smetanom Bettina s Purkyněm a Karlom Sabinom, ktorí prišli z Prahy so správami, že sa má vrátiť do Prahy, aby nastúpil na vedúce miesto v divadle. Ďalej informujú, že sa družstvo rozhodlo postaviť Národní divadlo, všetci sa zaviazali pomôcť a dokonca aj študenti zbierajú peniaze na jeho výstavbu všade, kde je to možné.

Nájdu sa však aj také postavy, ktoré vystupujú aj vo filmovej poviedke, aj v literárno-technickom scenári. Týmito postavami sú Smetanova priateľka zo Švédska, pani Fröjda, Jan Neruda, Karel Sabina, Eliška Krásnohorská, Franz Liszt, ale aj František Pivoda, z ktorého sa po niekoľkých stranách vo filmovej poviedke stáva Smetanov nepriateľ.

Fröjda sa vo filmovej poviedke vyskytuje len v scéne na strane 61, kedy sa nachádzame v prostredí jej salóna, kde sa zišli všetci Smetanovi priatelia. Ona im smutne oznamuje Smetanovu diagnózu, keď číta jeho dopis a nakoniec sa všetci zhodnú, že usporiadajú koncert a výťažok z neho poputuje na záchranu Smetanovho sluchu, Fröjda mu ho odošle. V scenári sa s ňou stretávame hneď na začiatku, kedy vedie so Smetanom dialóg o tom, že sa musí vrátiť do rodnej zeme, Čiech. Ďalej sa spomína ešte dopis od nej, kedy Smetanu pozýva koncertovať znovu do Göteborgu a je o nej zmienka aj z rovnakého dôvodu ako vo filmovej poviedke, teda finančná pomoc Smetanovi v ťažkých časoch choroby.

Jan Neruda je vo filmovej poviedke a aj v scenári spomenutý celkom často. Vo filmovej poviedke napríklad na strane 59. Smetana a Neruda sú spolu v Smetanovom byte a rozprávajú sa. Neruda hovorí, že aj v takej smutnej chvíli ho teší, že sa Smetanovi

zlepšil sluch, on poznamenáva, že práve dnes po dlhej dobe počuje všetky oktávy, lekár mu ale nakázal šetriť nervy a pokoj. Trápia ho však útoky, ktoré proti nemu podnikajú Pivoda a ďalší, tvrdia, že nič nerobí a on pritom zložil *Libušu*. Neruda ho upokojuje, že sa tým nemá vzrušovať, že všetci pokrokoví umelci, Hostinský, Procházka a veľa ďalších stojí za ním. V scenári sa objavuje napríklad na strane 245, kde pomáha už starému Smetanovi vojsť medzi davom ľudí do Národného divadla na premiéru *Libuše*. Neruda je teda dôležitou postavou, pretože on aj Smetana sú v časoch po Októbrovom diplome z roku 1860 jednými z najvýraznejších osobností pre rodiaču sa českú kultúru. Preto je pravdepodobné, že sa V. Krška v závere filmu snaží poukázať na túto skutočnosť tak, že pri znovuotvorení Národného divadla stoja vedľa seba práve tieto dve postavy (Smetana a Neruda).

Franz Liszt vystupuje vo filmovej poviedke na str. 15. Je na nej scéna, kde orchester so Smetanom predviedol oratórium *Svätá Alžběta* a Liszt sa mu ukláňa a vrelo ho objíma a pobozká. Nasledujúci úsek textu Liszt sedí v kruhu Smetanovej rodiny a znova ďakuje Smetanovi za jeho výkon. Smetana to odmieta, že on je mu predsa zaviazaný, potom sa bavia o Smetanových *Šesti charakteristických skladbách* a napokon Liszt spamäti hrá jednu z nich. V scenári Liszt vystupuje len v scéne, kde sa rozoberá 300. výročie Shakespeara, on sám totiž Smetanovi a jeho priateľom navrhol usporiadať slávnosť. Pokiaľ teda porovnáme obsah filmovej poviedky so scenárom, vychádza nám záver, že do deja, rovnako ako v ďalších nižšie spomenutých prípadoch, zasiahla neviditeľná ruka socialistického realizmu. Dôvodom bol duchovný námet oratória, keďže režim v podstate proti náboženstvu bojoval a toto oratórium má motívy vzaté z liturgických spevov, napr. hneď prvý motív predohry, ktorý sa v knihe *Legenda o svätej Alžbete* opisuje takto: „Motív tento vzat je z liturgických zpevů t. j. z páté Antiphony „In Festo sanctae Elisabeth“. Ve zpěvech liturgických setkáváme se s tímto motivem také na jiném místě na př. ve knize „Epitome ex Vespérali Romano“ k svátku Božího Těla (In Festo Corporis Christi) a na m. j.“⁸⁵ Franz Liszt teda zo scenáru vyšiel len ako skladateľ uznávaný Smetanom (rovnako je to aj vo filmovej poviedke), ktorý navrhuje oslavy Shakespeara a o jednom z jeho najznámejších diel sa z filmu divák nedozvie.

⁸⁵ ZAMRZLA, Rudolf. *Legenda o svätej Alžbete: oratorium od Fr. Liszta*. Lipsko: Mojmir Urbánek, 1912, s.4.

6.4 Bedřich Smetana a jeho nepriatelia / odporcovia

Táto podkapitola je venovaná postavám nepriateľov Bedřicha Smetany, ktorí negatívne vplývali na jeho nielen pracovný, ale aj súkromný život. V texte sa preto práca sústreďuje na tri postavy, ktoré sa najčastejšie spomínajú a najviac zasahujú do Smetanovho predovšetkým pracovného života.

Ako jeden z naozaj výrazných Smetanových odporcov, je vykreslený František Ladislav Rieger. Túto postavu nachádzame rovnako vo filmovej poviedke, ako aj v scenári. Prvýkrát sa vo filmovej poviedke zobrazuje na strane 4, kde Smetana v Čechách v sále Rudolfa Taxisa hrá svoju polku č.1 a moll z cyklu *Vzpomínka na Čechy ve formě polek* a Rieger poznamenáva, že naozaj nevie, čo je na tej skladbe rázovite české. Následne sa v kruhu Riegrových stúpencov rozbehne debata, že Smetana sa príliš ohliada po cudzích vzoroch. Podobná scéna sa odohráva aj v scenári na strane 27, kde Smetana hrá na klavíri skladbu *Na břehu mořském* a Rieger má takmer identickú poznámku. To je vzhľadom na diváka, nie príliš znalého Smetanovej hudby, dobrý nápad zo strany režiséra, kritizovať vzhľadom na jej motív skladbu *Na břehu mořském*, keďže reakcia Riegra na polku je mierená skôr na znalcov. V rovnakom prostredí ale ešte zostaneme, pretože v oboch predlohách pre film je vidieť na nasledujúcich stranách rozdielny prístup autorov. Zatiaľ čo vo filmovej poviedke na strane 5 Mařánek ukazuje ostrejšiu hádku medzi Rieгром a Smetanom, ktorý už medzičasom dohral svoju skladbu a počul Riegra hovoriť o tom, že nemajú jediná českú spevohru a budú ju mať až vtedy, keď ich skladatelia predovšetkým do nich prevezmú národné piesne, v scenári Smetana vystupuje proti Riegrovému napádaniu pokojnejšie, a preto celá hádka pôsobí menej vyhrotene. V. Krška tejto postave vo filme a scenári nevenoval toľko priestoru ako Mařánek, takže postava F.L. Riegra do pracovného života B. Smetany zasahuje hlavne počas deja filmovej poviedky. Toto tvrdenie dokazujú scény zo strany 17 a strán 38–40. Na strane 17 sa odohráva dej počas premiéry opery *Braniboři v Čechách* a v jednej z lóží sedí Rieger s 2 priateľmi. Hovorí, že občas sa v opere ozve národný tón, ale inak je to podľa neho veľmi podobné s Wagnerom. Na stranách 38–40 sa ocitáme v byte F. L. Riegra, kde prebieha rozhovor medzi jeho hosťami o pomeroch v divadle. Preberajú finančnú situáciu, ktorá je im vytykána, taktiež, že Smetanovi Pivoda vytyka, že až na opery *Braniboři v Čechách* a *Prodaná nevěsta* neuvádza v divadle českú hudbu. Smetanovi je vytykané aj jeho „wagnerovstvo.“ Rieger sa potom obracia na prítomných členov družstva a vyčíta im, ako

je možné, že sa tak neschopný človek ako Smetana stal kapelníkom, úplne osobu Smetany a jeho diela kritizuje a podáva nám aj informáciu, že 68 divadelných predplatiteľov podpísalo protest proti uvádzaniu *Prodanej nevesty* a zároveň žiadosť o zmenu na vedúcom mieste v opere. Rieger je teda zrejme spokojný a uzatvára celý rozhovor.⁸⁶

Ďalším človekom, vo filmovej poviedke veľmi často spojovaným s pracovným životom Smetany, je František Pivoda. V oboch filmových predlohách je táto postava vykreslená na začiatku ako Smetanov stúpenec, no postupne sa z neho stáva jeho odporca. Filmová poviedka vysvetľuje tento „prestup na druhú stranu“ na stranách 26–27, kde do Smetanovej izby prichádza Pivoda a znovu mu pripomína svoje spevácke skúsenosti, aj radu žiakov, ktorých vychovával, aj záľubu obecenstva v operách z jeho repertoáru. Tvrdí ale, že Smetana takýmto operám uzavrel javisko a snaží sa o zriadenie novej opernej školy. Pýta sa, prečo zrazu ide Smetana proti nemu a Smetana mu pokojne odpovedá, že aj keď majú v umeleckom smere rozličné názory, jeho priateľský vzťah to nemení, no neustúpi. Pivoda mu pripomína, že čakal väčšiu vďačnosť za to, že sa zaslúžil o to, aby sa Smetana dostal na pozíciu kapelníka. Smetana sa však nenechá obmäkčiť, znovu zopakuje, že nechce koloratúrne primadony, ale dramatických umelcov. Pivoda odpovedá, že splnil svoje poslanie pretlmočiť úsudky a prania „rýdzich skutočných vlastencov,“ na čo Smetana s úsmevom odpovedá, či sú to úsudky tých, ktorí túžia o obohratých vlašských operách. Pivoda odpovedá, že ide ešte o iné veci a chladne sa s ním rozlúči. Smetana ho vyprevádza a vráti sa k svojmu stolu, kde rozmýšľa o celom rozhovore. V scenári Krška nechal postavu F. Pivody len na stranách 106–107 a 188–190. V prvom prípade sa Pivoda správa ešte ako Smetanov stúpenec, keďže vystupuje v scéne, kde sa Smetana nachádza v zákulisí divadla, okolo neho sú jeho priatelia a príde za ním aj Bettina so Žofiou. Hálek Smetanovi nadšene hovorí, že bol deväťkrát vyvolaný a že to ešte divadlo nezažilo. Pivoda sa pridáva k nadšencom a hovorí: „Milý příteli, jste určen k tomu, abyste svým uměním postavil základy velké, české opery!“⁸⁷ V druhom prípade, teda na stranách 188–190, už Pivoda vystupuje ako odporca B. Smetany. Nachádzame sa v salóne F. L. Riegra, kde prebieha dialóg medzi Pivodom, Linhartom a Riegrom o Smetanovej opere *Dalibor* a Smetana je týmito troma

⁸⁶ Najaktuálnejšie bližšie informácie o vzťahu B. Smetany a Riegrovej rodiny poskytuje štúdia v periodiku *Hudební věda* vid' POSPÍŠIL, Milan. *Bedřich Smetana a Riegrova rodina. Hudební věda*. 2017, 54 (2), s. 179-200.

⁸⁷ MAŘÁNEK, Jiří - KRŠKA, Václav. *Píseň česká : (pracovní název)*. [1. verze]. Praha : Československý státní film, 1954. 11, s.106.

mužmi veľmi kritizovaný. Pivoda hovorí: „Až tam jsme tedy dospěli-! Čeští komponisté nám skládají německou hudbu-! A právě Smetana, který zradil své schopnosti pro pochybné novoty ztřeštěného Wagnera...!“⁸⁸ Keďže film má zobrazovať príbeh národného hrdinu podľa ideálov socialisticko-realistickej estetiky, prílišná kritika Smetanovej osobnosti by z neho urobila hrdinu až príliš bojujúceho za kultúrnu a politickú svojbytnosť národa, čo by divákovi mohlo byť podsunuté ako myšlienka samostatnosti a nezávislosti na ZSSR. Možno preto riešenie režiséra skončilo tak, že len načrtnol problémy, ktoré s Pivodom Smetana mal a viac sa vo filme táto postava neobjavuje.

Taktiež divadelný kapelník Maýr, Smetanov predchodca a následne potom zase aj nástupca na túto pozíciu, vystupuje vo filmovej poviedke aj v scenári ako odporca Smetany. Vo filmovej poviedke charakter tejto postavy veľmi dobre vidíme napríklad na strane 15 a 16, kde sa premiestnime do prostredia divadelnej kancelárie. Tu prebieha rozhovor riaditeľa divadla Thomého a kapelníka Maýra, v ktorom Thomé Maýrovi vytyka, prečo zatiaľ nebola uvedená opera *Braniboři v Čechách*, a keďže sa bývalý riaditeľ Liegert zaviazal, že ju uvedie, musí tak Thomé urobiť. Maýr nesúhlasí, predostiera Thoméovi všetky nebezpečenstvá, ktoré to môže priniesť, ale Thomé trvá na svojom, nechce si pobúriť tlač hneď na začiatku, takže ju uvedie. Keďže Maýr nesúhlasí s jej uvedením, Thomé urobí kompromis a Maýr ju dirigovať nebude, Smetana si ju naštuduje sám od klavíru až po orchester. Maýr je škodoradostný, pretože v opere má spievať slečna z Ehrenbergů, ktorá keď videla part, tvrdila, že to je katastrofa a mala iné podobné pripomienky. Podobnú scénu nachádzame aj v scenári, kde na stranách 108–110 prebieha rozhovor hudobného referenta Linharta a Riegra v Prozatímnim divadle, že *Prodaná nevěsta* má byť už v máji. Do toho prichádza kapelník Maýr a hovorí, že odmieta naštudovanie *Prodanej nevěsty*, je proti nej a káže, aby to Smetana naštudoval a dirigoval sám. Slečna z Ehrenbergů sa v scenári objavuje o pár strán neskôr, konkrétne na stranách 115–126. V tejto časti scenáru sa čitateľ a filmový divák nachádza v prostredí Prozatímního divadla, kde prebieha skúška *Prodanej nevěsty*. Na skúške je problém so slečnou z Ehrenbergů, ktorá nerešpektuje Smetanu ako kapelníka. Medzi ich dialógmi je ešte vsunutý dialóg Maýra a referenta Linharta, ktorí sú na skúške tiež prítomní. Maýr sa pýta Linharta, čo tomu hovorí, že to je ako dedinská opera na

⁸⁸ MAŘÁNEK, Jiří - KRŠKA, Václav. *Píseň česká : (pracovní název)*. [1. verze]. Praha : Československý státní film, 1954. 11, s.188.

kráľovskej, zemskej scéne. Za týmto krátkym rozhovorom sa ešte objavuje aj robotník, ktorý hovorí druhému, že má Smetana svätú trpezlivosť. Celkom zvláštne a vtipne na diváka pôsobí postava robotníka, ktorá vo filme v podstate nemá žiadnu úlohu a je tam dosadená len na základe povinnosti socialisticko-realistickej estetiky. Postavy kulisárov sa vo filmovej poviedke neobjavujú, takže je jasné, že sú do filmu vyslovene dosadené pre „ulahodenie“ funkcionárom vykonávajúcim cenzúru. Po týchto dvoch krátkych vsuvkách ďalej pokračuje skúška a konflikt medzi Smetanom a slečnou z Ehrenbergů stúpa. Smetana jej vytýka, že nehrá dosť prirodzene, ona sa nechce podriaďovať Smetanovým pokynom a nakoniec vyhlási, že nemieni spievať v tejto opere. Riaditeľ divadla Thomé jej to ale prikáže, pretože ona je jediná, ktorá úlohu skúšala a premiéra je blízko. Vo filmovej poviedke sa táto scéna vôbec neodohráva. Dôvodom by mohol byť zásah socialistického realizmu, kedy sa vo filme objavuje obyčajne oblečený Smetana (oblečenie znázorňuje, že je tiež mužom z ľudu), ktorý sa dostáva do kontrastu s elitárskou spoločnosťou, konkrétne so slečnou z Ehrenbergů oblečenou v krásnej róbe, ktorá je veľmi vzdialená kostýmu Mařenky.

6.5 Ohluchnutie Bedřicha Smetany

Keďže sa Bedřich Smetana v určitej časti svojho života musel vyrovnávať s ohluchnutím, je dôležité pozrieť sa aj vo filmovej poviedke, aj v scenári, ako k tejto okolnosti pristupovali jednotliví autori.

Prvé príznaky toho, že sa so Smetanovým sluchom niečo deje, zaznamenávame vo filmovej poviedke na stranách 53–54, kde po koncerte usporiadanom na oslavu 100. výročia narodenia V. J. Tomáška [18. 4. 1874⁸⁹] Smetana dohrá a po potlesku od obecnstva odchádza z pódia za priateľmi, ktorí ho už nadšene očakávajú a chvália. Smetana všetkým ďakuje a v tom privrie oči, zatacká sa a v poslednej chvíli ho Josef Srb-Debrnov zachytí, aby nepadol. Smetana po chvíľke zase stojí na nohách a upokojuje všetkých, že to nie je prvýkrát, čo sa mu to v poslednej dobe stalo a že cíti, že je prepracovaný. Dodáva ešte, že si v lese odpočinie a bude mu zase dobre. Prvé náznaky Smetanovho ohluchnutia sú v scenári na stranách 209–211, kde sa najprv odohrá už vyššie spomínaná scéna nezhody Smetany s jeho manželkou Bettinou, následný dialóg s dcérou Žofiou ohľadom obrázku Kateřiny Kolářovej a v momente, kedy po tom, ako

⁸⁹ *Národní listy: V. J. Tomášek*. Praha: Julius Grégr, 1924, 64 (112).

Smetana hovorí, že je Žofia matke vo všetkom podobná, ju chce pohladit', keď zrazu padá. Žofia ho zachytí za rameno a vykrikuje. Smetanovi v uchu podľa opisu, vytvoreného na základe historického záznamu⁹⁰, v scenári zaznie kvartsextakord As dur v najvyššej polohe a po chvíli hovorí, že sa mu nejako zatočila hlava a že je asi prepracovaný, takže si v ich jabkenickej horárni oddýchne a bude sa cítiť zase dobre. Ďalší úsek textu vo filmovej poviedke pokračuje, keď sa L. Procházka a J. Srb-Debrnov lúčia so Smetanom pred jeho bytom, kam ho odprevadili. Cestou hovoria, že je prepracovaný a zdôvodňujú to tým, že veľké vypätie síl je v Smetanových operách, ktoré práve komponuje (*Libuše a Dvě vdovy*), no najhoršie sú podľa nich sústavné útoky naňho. Po tom rozhovore sa rozlúčia a odchádzajú. Na týchto stranách sa vo filmovej poviedke ešte objavuje časť, kde sa priestorovo nachádzame v ordinácii lekára Zoufala, ktorý práve vyšetřil Smetanu. Obe postavy vedú rozhovor o výsledku vyšetřenia a Smetana následne lekára informuje o tom, čo sa mu stalo a čo má za problém. Lekár nakoniec usúdi, že by to mali byť len príznaky prepracovania, ktoré vylieči pokoj a vzhľadom na to, že má Smetana problém aj so sluchovými halucináciami, predpísal mu vzduchové inhalácie, keďže problém bol podľa neho vnútorný ušný katar. Po dialógu sa lúčia a Smetana z ambulancie odchádza. V scenári sa, naopak lekár Zoufal a ani rozhovor L. Procházky, B. Smetany a J. Srba-Debrnova vôbec neobjavuje. O pár strán ďalej sa vo filmovej poviedke na strane 56 dozvedáme o sluchových halucináciách skladateľa pri scéne v prostredí lesa. Smetana a jeho zať Schwarz sú na prechádzke a postupne kráčajú hlbšie do lesa. Smetana je čím ďalej, tým viac okúzlený prírodou, zastaví sa a načúva zvukom. Po chvíli sa spýta, kto tak krásne vie hrať na flautu, že už dlho nikoho tak krásne nepočul hrať. Schwarz je zmätený pretože nič nepočuje, no aby Smetanovi nemusel priznať túto skutočnosť, rozhladne sa, pokrčí ramenami a pokračuje bez slova ďalej v ceste. V scenári je táto scéna podobná, ale nie úplne totožná. Na stranách 212 – 217 sme taktiež v prostredí lesa, v krajine okolo jabkenickej horárne, kde žije Žofia s manželom. Smetana, Bettina, Žofie, Schwarz, Neruda a dve Smetanove dcéry Boženka a Zdeňka sú na prechádzke a Smetana vedie dialóg s Nerudom o tom, ako je v Prahe. Neruda hovorí, že sa veľa nezmenilo, ale že preňho má radostnú správu, že družstvo pre postavenie Národného divadla potvrdilo vedúce miesto v opere pre Smetanu. Ten je dojatý a Bettina dodáva, že priniesol do samoty peknú chvíľu. Neruda vtipne, že on je vždy dobrým poslom. Smetana po chvíľke hovorí už vyššie spomínané zo strany 215 (že u Žofie sa mu dobre žije atď.).

⁹⁰ VLČEK, Emanuel. *Bedřich Smetana: fyzická osobnosť a hluchota*. Praha: Vesmír, 2001. ISBN 80-85977-46-X, s.45

Následne sa všetci zastavujú, Neruda sa pýta Smetany, čo sa deje. On odpovedá, že či počujú aj oni tú flautu, že už dávno nepočul tak dokonalú hru. A následne sa pýta, či oni nepočujú. Žofia sa zľakne, Neruda je prekvapený, keďže nikto okrem skladateľa nič nepočuje. Smetana sa pýta, kde tak pekne hrajú a po chvíľke Neruda hovorí, že prečo by nehrali, že veď obžinky sú pred dverami, a že ich zajtra oslávia. Smetana na to potom dodáva, že pán „tancmajster“ nezabudol, na to sa všetci rozosmiali, no je to však predstieraný smiech, sú v ňom skryté obavy. Úplné Smetanovo ohluchnutie prichádza vo filmovej poviedke na strane 60. Nachádzame sa v prostredí Smetanovho bytu, kde si on zaznamenáva motív Vyšehradu, prehráva si vstupné akordy na klavíri a pod jeho rukami sa zvuk klavíru zlomí do podla opisu „temného“ sláčikového tremola, ktorým je miesto z poslednej vety kvartetu *Z mého života*. V ňom totiž Smetana zachytil tragický okamih svojho ohluchnutia. Znovu udrie do klavíru, ale nevníma ani jeden zvuk. Vstane, dá ucho ku klavíru a znova hrá, ale nič nepočuje. V tom prichádza Bettina, ktorá mu odkazuje pozdravy od doktora Čížka. Smetana len sleduje jej pery a snaží sa z nich vyčítať, čo Bettina hovorí. Potom zúfalo vykrikuje, že nič nepočuje, dá si dlane k ušiam a v jeho tvári je vidno bolestný údes. V scenári je scéna Smetanovho ohluchnutia vyobrazená na stranách 225–232. Sme v prostredí jabkenickej horárne, kde Neruda hovorí, že v Prahe už každý vie, že Krásnohorská pre Smetanu píše libreto na operu *Hubička* a Smetana pohotovo reaguje, že v Prahe sa nič neutají. Ďalej sa bavia o Smetanových plánoch, ten potom sadá ku klavíru a zahrá prvé takty *Vyšehradu*. Keď dohrá, dá si ostružinové víno a hrá prvé takty *Vltavy*. Pýta sa potom na názor a všetci sú uchvátení. Ďalej postupne do hry pridáva ďalšie a ďalšie hlasy, ktoré majú pripomínať toky rieky a koniec *Vltavy* zahrá v disonancii. Smetana stuhol a znie iba jeden jediný vysoký tón, ktorý zaniká. Smetana udiera rukami do klavíru, no nič nepočuje, nakoniec vykrikuje, že nič nepočuje a na záver scény sa rozohrá *Vltava* v E dur. Od režiséra bol ten spomenutý vysoký tón šalamúnskym riešením toho, ako sa dá zakomponovať celý kvartet *Z mého života*, ktorý je zároveň aj názvom filmu, do jediného tónu a tak, aby zároveň aj vyzdvihol osudový okamih ohluchnutia v živote B. Smetany bez toho, aby použil historické záznamy kvartsextakordu As dur.

Čo sa týka ďalšieho vývoja hluchoty B. Smetany, je nutné podotknúť, že oveľa viac sa týmto Smetanovým problémom zaoberal vo filmovej poviedke J. Mařánek. V scenári sa nachádza už len pár scén, kde Smetana alebo autor v opise poukazujú na túto skutočnosť. Napríklad na strane 235 sedí Smetana pri stole a odpovedá priateľom, ktorí sú okolo neho,

že komponuje a že dokončil *Vyšehrad* a *Vltavu* a chystá sa na tretiu báseň – *Šárku*, ktorá má preňho zvláštnu príťažlivosť svojím „bájoslovým,“ milostnosťou aj tragikou. Fibich sa ho potom pýta, že či pracuje na shakespearovskej *Virole*, no Smetana mu odpovedá, že ho nepočuje, že mu to musí napísať a dodáva, že má problémy ešte aj s peniazmi, pretože ho divadlo prepustilo a nemôže dirigovať, učiť ani koncertovať. Ale spomína, že priatelia z Göteborgu si naňho spomenuli finančnou výpomocou a že to je určite zásluha „šľachetnej a veľkodušnej,“ ako hovorí opis, pani Fröjdy. Vo filmovej poviedke sa Mařánek tejto téme venuje omnoho viac, keďže sa v nej ešte nachádzajú aj scény ako viackrát Smetana navštívil lekára Zoufala, ale aj vďaka finančnej pomoci priateľov z Čiech a Švédska cestoval za inými zahraničnými lekármi, aby mu pomohli dostať sa z jeho neprijemnej choroby. Aj keď Krška svoj scenár a film dokončil v rámci hluchoty Smetanu tak, že sa v poslednej scéne už starý Smetana objavuje v divadle na premiére *Libuše* po znovuotvorení Národného divadla, Mařánek vo filmovej poviedke tento Smetanov problém doviedol až do bodu, kedy už choroba nebola riešiteľná inak ako tak, že rodina v tej dobe už starého Smetanu musela napokon po rokoch snaženia sa a trápenia súhlasiť s odvozom do ústavu, kde skladateľ zomrel. Záver, ktorý nám vychádza z riešenia režiséra Kršky, je nasledovný. Keďže estetika socialisticko-realistického umenia nedovoľovala v dielach obsiahnuť, alebo čo i len spomenúť postavy, ktoré boli nejakým spôsobom divné, bláznivé alebo inak psychicky choré, V. Krška pokračovať v dejovej línii hluchoty skladateľa, tak ako to urobil J. Mařánek, nemohol. Postava Smetany by ukazovala, že skladateľ mal často sluchové halucinácie, čo šlo proti ideálom vtedajšieho režimu, a už úplne bolo vylúčené hovoriť o nejakom ústave. Poškodilo, respektíve zničilo by to celú idylku dokonalého a silného národného hrdinu, ktorý napriek svojej obrovskej ťarche osudu ďalej komponoval a bojoval so svojím údelom. Preto, ak sa zameriame na dejovú líniu hluchoty, tak ona, a vlastne aj celý film, ukazujú len bojovnú osobnosť skladateľa, ktorý, aj napriek svojmu hendikepu, dokázal ďalej komponovať a žiť svoj spoločenský aj umelecký život až do momentu, kedy bolo znovuotvorené Národné divadlo. Smetana teda z filmu vyjde ako silný hrdina národa.

6.6 Scény, ktoré zo scenára úplne vypadli a nachádzajú sa len vo filmovej poviedke a naopak

Keďže už z predošlých podkapitol je jasné, že Jiří Mařánek a Václav Krška chceli film rozdielne spracovať, nemala by v práci chýbať ani podkapitola, v ktorej si ukážeme, čo

všetko V. Krška do svojho scenára oproti filmovej poviedke vôbec nezahrnul, alebo naopak, čo vo svojej filmovej poviedke J. Mařánek nemal a V. Krška sa rozhodol do scenára pridať. Na to, aby bolo presne vidieť, ktoré scény vidíme aj v scenári, aj vo filmovej poviedke, ktoré scény sú len vo filmovej poviedke a ktoré len v scenári, bola vytvorená nasledovná tabuľka.

Scény, ktoré sú aj v scenári, aj vo filmovej poviedke	Scény vynechané zo scenára, ktoré sú len vo filmovej poviedke	Scény vynechané z filmovej poviedky, ktoré sú len v scenári (filme)
X	X	Scenár začína v Göteborgu v r.1861, kde Smetana koncertuje a vedie dialóg s Fröjdou o návrate do Čiech
Koncert Smetany v sále Rudolfa Taxisa, kde hrá Smetana svoju skladbu (poviedka – polka a moll z cyklu <i>Vzpomínka na Čechy</i> , scenár – <i>Na břehu mořském</i>)	X	X
Konflikt Smetany s F. L. Riegrom (poviedka – silnejšia hádka, scenár – jemnejšie podanie Smetanovho názoru)	X	X
Predstavenie opery <i>Braniboři v Čechách</i> (poviedka - Smetana vysvetľuje jeho zámer so spevohrou, libreto <i>Braniboři v Čechách</i> aj to, prečo ho poslal do súťaže grófa Harracha, scenár - Smetana nič nevysvetľuje, len nás oboznamuje, že Riegrovi odpovie činom a predstavuje sa v scéne názov opery)	X	X
X	Smetana a L. Procházka vedú rozhovor o tom, že Smetana mu predstaví pri jeho najbližšej návšteve nejaké časti z klavírneho	X

	<p>abstraktu jeho prvej opery. Procházka je rád, ale snaží sa Smetanovi dohovoriť, aby povedal o svojich zámeroch porote súťaže, ďalej ho informoval, že do súťaže prispeli aj opery od J. N. Maýra (priateľ a chránenec Riegra). Keď sa lúčia, tak sa Procházka opýta Smetany, aké symbolické heslo zvolil pre anonymnú súťaž</p>	
X	<p>Prostredie Umeleckej besedy, členovia rozoberajú vedenie Prozatimního divadla a celkovo kultúrny život v Čechách od r. 1860, na mieste Maýra by si predstavovali Smetanu, ktorý by divadlu vdýchol nový život, Umelecká beseda dôjde k názoru, že napíšu dopisovú výzvu Riegrovi, hudobný odbor sa rozhodol, že Smetana sa stane ich predsedom</p>	X
<p>Smetana hrá klavírnu ukážku opery <i>Braniboři v Čechách</i> a vedie rozhovory (poviedka – s Procházkom a Sabinom, scenár – s Nerudom a Sabinom)</p>	X	X
X	X	<p>Prostredie Umeleckej besedy, Hálek hovorí verše a predstaví Malú, Krásnohorskú a Dvořáka, Neruda hovorí o vybudovaní Národného divadla, Smetana potom začne hrať motív z budúcej <i>Prodanej nevesty</i>, Malá sa ho pýta čo to je a on, že nevie, rozhovor Smetany a Dvořáka o tom, že komponuje, potom</p>

		prichádza Liszt a hovorí o 300.narodeninách Shakespeara
X	Stále nemôže porota uspieť v rozhodnutí, ktorú operu vyhlási za víťaznú, najvyššie stojí Smetana, ale chýba jej podmienka národného rázu, Kittl pripomína, že je tam aj opera od Maýra a že Umelecká beseda podnikala útoky naňho, Kittl nechce za víťaza BS, aby mu nedali „navrch“, ešte sa tam objavuje aj Josef Krejčí, tiež súhlasí s Kittlom	X
Shakespearovské slávnosti, Umelecká beseda ich pripravuje a dohadujú sa, kto čo bude pripravovať (v poviedke je aj príhovor starostu Wenziga o umeleckej dôležitosti Shakespeara, v scenári Shakespeara vyzdvihuje Liszt)	X	X
X	Smetana kráča po nábřeží Vltavy, otáča sa na strany a zapisuje čosi do zošita, následne ide domov a v jeho byte je už zhromaždená Spoločnosť pozvaných hostí, debata s Ferdinandom Hellerom o politike a hudobnom ústave, že sa mu darí s hudobnou školou, spomína aj nadaného mladého Zdenka Fibicha, spomína aj Smetanu, že je kvôli existenčným dôvodom nútený učiť a že kvôli tomu prichádzajú o jeho diela, prichádza domov Smetana	X

	<p>a vysvetľuje, že sa zdržal keď si na nábreží Vltavy čítal Sabinovo libreto k <i>Prodanej nevestě</i> a snažil sa načrtávať hudobné motívy do toho a tvrdí, že sa do tejto opery snažil zachovať všade národný ráz, ďalej radostne oznámi správu, že sa do Prahy vracia Liszt a Smetana sám študuje s orchestrom jeho oratórium <i>Svatá Alžběta</i></p>	
X	X	<p>Krásnohorská, Bettina, Malá, Neruda a Smetana hovoria očiach a rozkošných „prstíčkoch“ malej Smetanovej dcéry, Neruda hovorí Žofii básničku na dobrú noc, potom šli deti spať a rozohral sa valčík, všetci tancovali, Smetana hovorí, že by rád odišiel na Lamberk k Bettininým rodičom, aby sa tam pustil do práce a Žofiu má vziať so sebou, Bettina začne hrať na klavíri polku z <i>Prodané nevesty</i>, Neruda sa pýta čo to je a tvrdí, že je to niečo iné ako tá jeho švédka hudba, Smetana vysvetľuje, že pracuje na novej opere a Neruda na to, že je obdivuhodný, keďže <i>Braniboři v Čechách</i> neboli ešte uvedení a on už píše novú operu, v scéne vzniká aj názov opery <i>Prodaná nevěsta</i></p>
X	X	<p>Scény z vidieka, kde Smetana so Žofiou šli na púť kúpiť perníkové srdce a videli tam sprievod a rôzne vystúpenia umelcov</p>

X	X	Scéna s deťmi, kedy na začiatku Smetana píše niečo do nôt a deti ho prišli počúvať, Smetana im hrá, potom prichádza Bettinin otec a nesie mu listy, jeden od Fröjdy, ktorá ho pozýva na koncerty do Göteborgu ale on nemôže, druhý od Bettiny, kde sa dozvedá, že ten týždeň zasadá umelecká porota o udelenie ceny grófa Harracha
Riaditeľ divadla Thomé informuje, že opera <i>Braniboři v Čechách</i> mala byť uvedená už za predošlého riaditeľa divadla a tak sa rozhodli operu uviesť, Maýr však odmietol naštudovať operu, takže si ju Smetana naštuduje sám	X	X
Premiéra opery <i>Braniboři v Čechách</i>	X	X
Smetana v zákulisí po premiére opery <i>Braniboři v Čechách</i> , okolo neho priatelia aj Bettina so Žofiou, všetci mu gratulujú, riaditeľ Thomé tiež gratuluje a hovorí, že sa teší na Prodanú nevestu	X	X
X	Do Smetanovho bytu vstupuje Procházka, potešený máva novinovým listom a hovorí, že Smetana vyhral súťaž grófa Harracha, Smetana mu hovorí, že už včera dostal dopis od Harracha aj vyrozumienie od poroty, potom sa bavia o tom, že porote chýbal v opere národný ráz a že sa v jeho	X

	diele objavuje inšpirácia od Wagnera, Smetana na to, že len aby vedeli, čo to za smer Wagner má	
V divadelnej kancelárii rozhovor Maýra a Thomého, že Maýr odmieta naštudovanie <i>Prodanej nevesty</i>	X	X
X	X	Prostredie Prozatimního divadla, skúška <i>Prodanej nevesty</i> , konflikt medzi Smetanom a slečnou z Ehrenbergů, Krška pridáva aj postavu robotníka
Premiéra opery <i>Prodaná nevěsta</i>	X	X
X	Schôdza divadelného družstva, F. Pštross hovorí, že musí divadlu otvoriť nové možnosti a nastúpiť na novú cestu, potom predá slovo Skrejšovskému, ten s ním súhlasí a niekto z Hlaholu navrhuje, že jediný, kto tieto podmienky spĺňa je Smetana, preto navrhuje, aby bol postavený do čela ich spevohry, predseda dáva hlasovať a návrh je prijatý, po skončenej schôdzi sa Skrejšovský baví s Pivodom o tom, že či presadili Smetanu, Skrejšovský prikyvuje a dodáva, že to je aj Pivodova zásluha, keďže ho tak vrele odporúčal, Pivoda potom na záver odstavca tvrdí, že je to pre tú pozíciu jediný schopný muž a umelec, ktorý vidí ďalej než všetci ostatní	X
X	X	Smetana s Bettinou sú v lese, idú k potoku, kde

		<p>začnú prvé takty Vltavy, rozhovor, či voda chladí, ďalej sú Bettina a Smetana s deťmi, Smetana sa pýta, či poslica ešte nedorazila, pretože nevie, čo sa deje v Prahe a je tam ako odrezaný od sveta, prichádza sused a hovorí, že Rakušania podpísali mier, potom sa Bettina pýta, či sa vrátia do Prahy, Smetana odpovedá, že hneď ako dostanú presné správy a odchádza do prírody, kde hrajú Smetanove skladby popri tom ako sa prechádza v prírode</p>
<p>Divák je informovaný, že Smetana je menovaný a prijatý na vedúce miesto v divadle</p>	X	X
X	<p>Smetana vo svojom byte a na klavíri hrá J. Wenzigovi motívy z ďalšej spevohry, Wenzig sa mu potom ospravidľuje, že libreto napísal len nemecky, dialóg o postave Dalibora, ktorého činy z histórie majú premietnuť vtedajší odboj do ich doby, Smetana potom dodáva, že by v Daliborovi chcel postaviť českú hudobnú drámu, toto dielo má byť už jednotné a bez ústupkov divákovi, potom dodávajú, že by chceli, aby sa takéto veľké dielo odohralo na veľkom a vybavenom javisku (spojenie s prísľubom Národného divadla)</p>	X
X	<p>Pred orchestrálnou skúškou <i>Čarostrelca</i> sa</p>	X

	<p>hráči orchestra dohovárajú, ako ich asi povedie nástupca Maýra, v tom príde žiak Smetany Josef Jiránek, ktorý hovorí, že Smetana je dobrý, prostý, ľudsky cítiaci človek, príde Smetana a všetci ho vítajú potleskom, má príhovor o spoločnej ceste, ako si majú vzájomne pomáhať atď., nasleduje ďalší potlesk, v tom príbieha trombonista, ktorý mešká, Smetana by mu mal podľa pravidiel dať pokutu, no prihovára sa zaňho spoluhráč, keďže je z biednejších pomerov, Smetana mu pokutu dať musí, ale hneď dodáva, že ju zaňho pre tentokrát zaplatí on sám</p>	
Ukážky zbierky peňazí na postavenie Národného divadla	X	X
X	<p>Do izby Smetany prichádza Pivoda, ktorý mu znovu pripomína svoje spevácke skúsenosti, aj radu žiakov, ktorých vychovával, aj záľubu obecnstva v týchto operách a speváckych výkonoch, tvrdí ale, že Smetana takýmto operám uzavrel javisko a snaží sa o zriadenie novej opernej školy, pýta sa, prečo zrazu ide proti nemu, Smetana mu pokojne odpovedá, že aj keď majú v umeleckom smere rozličné názory, jeho priateľský vzťah to nemení, neustúpi však, Pivoda mu pripomína, že čakal väčšiu vďačnosť za to, že sa dostal na tú</p>	X

	<p>pozíciu, Smetana znovu zopakoval, že nechce koloratúrne primadony, ale dramatických umelcov, Pivoda odpovedal, že splnil svoje poslanie, pretlmočiť úsudky a priania „rýdzich skutočných vlastencov,“ na čo Smetana s úsmevom odpovedá, či tých, ktorí túžia o obohratých vlašských operách, Pivoda odpovedá, že ide ešte o iné veci a chladne sa s ním rozlúči. BS ho vyprevadil a vrátil sa k svojmu stolu, kde rozmýšľa o rozhovore</p>	
X	<p>Rozoznie sa spev Dalibora o slobode, Smetana vychádza z divadla, stretá sa s L. Procházkom, ktorý mu v dialógu viacerými vetami chváli dielo <i>Dalibora</i>, potom dodáva, že by nemohol byť lepší deň na premiéru toho diela, ako deň polozenia základného kameňa Národného divadla</p>	X
Položenie základného kameňa Národného divadla	X	X
Premiéra opery <i>Dalibor</i>	X	X
X	<p>Cestou z divadla ide Pivoda a Linhart, kritizujú dielo, že český skladateľ skladá nemeckú hudbu, Linhart pritakáva a diví sa úspechu, ktorým bola prijatá opera obecenstvom, podľa neho podľahlo slávnostnej nálade a Smetanu vidia ešte stále ako skladateľa svojej obľúbenej <i>Prodanej nevesty</i>. Ďalší záber sú L.</p>	X

	<p>Procházka a Jindřich Pech, Procházka tvrdí, že aj keď sú obaja vyznávači Smetany, tak tentokrát v snahe o dramatickosť zašiel až príďaleko, keďže podľahol vplyvu Wagnera, nie len v motivickej stavbe diela, ale aj v inštrumentácii. Potom sa rozlúčia a každý ide vlastnou cestou</p>	
X	<p>Po premiére pozval Smetana do svojho bytu J. Wenziga. Keď je s Wenzigom sám, Wenzig sa dozvedá, že najbližšia premiéra bude na ďalší deň, Smetana priznáva, že si zamiloval vidiek, Wenzig obdivuje jeho tvoriacu schopnosť, je zaujatý ešte prácou <i>Česká píseň</i> na slová Jana z Hvězdy, kde je obsiahnutá celá česká ľudová pieseň, nasleduje rozhovor o librete k <i>Libuši</i>, ktoré mu Wenzig už odovzdal, aj keď sa tam ešte niečo zmení, Smetanovi sa páči záverečná scéna Libušinho proroctva, kde sa on sám bude môcť vyznať z pevnej viery v slávnú budúcnosť svojho národa. Wenzig sa pýta, kedy operu dokončí, Smetana sa nechce obmedzovať časom. Prichádza Bettina s blahoželaniami od priateľov a Smetana ich číta, dodáva, že ani na jednu premiéru sa tak netešil ako na reprízu <i>Dalibora</i></p>	X

X	<p>V pražskom podniku sedí J. Krejčí, Linhart a niekoľkí ich priatelia. Hovoria o posledných udalostiach (kritiky na Dalibora), že z nich Smetana mať radosť nebude, majú nepekne nárážky. Spomínajú aj Pivodu, že boli prekvapení, že zrovna on šiel proti <i>Daliborovi</i>, prívrženci Maýra v tom momente akoby našli nového spojenca proti Smetanovi</p>	X
X	<p>Prostredie Novoměstského divadla, repríza <i>Dalibora</i>, prázdne hľadisko, opis ako je Smetana sklamaný, na konci sa objavujú hlasy hudobníkov, že sa zdá, že <i>Dalibor</i> u obecnstva prepadol, že sa už po tomto neúspechu asi nevzkriesi. Po skončení predstavenia za ním príde Procházka, Smetana mu hovorí, že vie, čo by chceli, ale nechce a ani nemôže sa opakovať. Procházka sa ho snaží povzbudiť, no Smetana odmieta, Procházka obdivuje jeho nezlomnú tvoriacu silu a potom dodáva, že ten donekonečna mu vytýkaný Wagner je niekto, z čoho sa budú všetci skladatelia musieť poučiť, a že si cestu k pravde nájde vždy sám, čo bude zase len jeho cesta k národu</p>	X
X	<p>Prostredie výtvarnej výstavy, návštevník je aj Otakar Hostinský, ktorý sa pozná s K. Sabinom</p>	X

	<p>a inými, zoznamuje sa so Smetanom, urobil naňho dojem a keď Hostinský odišiel, Smetana vedie rozhovor s K. Sabinom o <i>Prodanej neveste</i>, že by ju chcel ešte upraviť, lebo sa mu to stále nepozdáva. Nasledujúca scéna je pohreb Josefa Mánesa</p>	
X	<p>V byte Dr. Riegra prebieha rozhovor medzi jeho hosťami o pomeroch v divadle, preberajú finančnú situáciu, ktorá je vytýkaná, taktiež, že Smetanovi Pivoda vytýka, že neuvádza v divadle českú hudbu, vytýka aj Smetanovo „wagnerovstvo“, Rieger sa potom obracia na prítomných členov družstva a vytýka im, ako je možné, že sa tak neschopný človek ako Smetana stal kapelníkom, kritika Smetany a jeho diela, dozvedáme sa aj, že 68 divadelných predplatiteľov podpísalo protest proti uvádzaniu <i>Prodanej nevesty</i> a zároveň žiadosť o zmenu na vedúcom mieste v opere, Dr. Rieger je zrejme spokojný a uzatvára celý rozhovor</p>	X
X	X	<p>Smetana hrá úryvok z <i>Libuše</i>, potom vedie rozhovor s Nerudom o tom, že to je odpoveď Smetany na všetky útoky proti nemu, Neruda hovorí, že mali oňho strach, Smetana odpovedá, že on sa len tak nepoddá a že aj keď mu je stále vytýkaný Wagner, všetci umelci sa z jeho</p>

		<p>úsilia nájsť umeleckú pravdu musia poučiť, ďalej dodáva, že ale on hľadá cestu k českej hudobnej pravde, kt. musí byť jeho vlastná. Neruda sa pýta, či je tá odpoveď obsiahnutá v <i>Libuši</i>, Smetana odpovedá, že áno, je to jeho najobsiahlejšie dielo a zasvätil ho pamätným chvíľam jeho národa, následne prichádza Žofia so svojim budúcim mužom Schwarzom, Smetana sa lúči s Nerudom a hovorí mu, že keď príde nabadúce, zahrá mu niečo nové, že sa pustil do novej opery <i>Dvě vdovy</i></p>
<p>Dialóg Smetany a Bettiny, kde Bettina hovorí, že je nešťastná a Smetana potom vytáhuje obrázok svojej prvej ženy, následne vedie rozhovor so Žofiou o tom, že je veľmi podobná svojej nebohej matke (+ v scenári už je prvý náznak Smetanovho ohluchnutia, zatočila sa mu hlava a znie vysoký tón)</p>	X	X
X	<p>Prostredie Umeleckej besedy, znova sa tu rozoberajú útoky voči Smetanovi, všetci sa zhodnú, že vystúpia čo najrozhodnejšie pre zachovanie Smetany na jeho vodcovskom umeleckom mieste. Cestou k Smetanovmu bytu kráča L. Procházka s O. Hostinským a J. S. Debrnovom, hovoria o tom, či tie útoky nezanechajú následky na</p>	X

	<p>tvorbe Smetany, Procházka hovorí, že zaznamenal v novinách, že Smetana dokončil vlasteneckú operu <i>Libuše</i>, z kt. budú v hudobných zábavách uvedené niektoré úryvky, a že hodlá pristúpiť k väčším orchestrálnym skladbám – <i>Vyšehradu a Vltave</i>. Vzápätí už sú okolo Smetany a ten im prehráva úryvky z opery <i>Dvě vdovy</i>, potom si sadli k stolu a hovoria o tejto opere, J. S. Debrnov mu radí, aby uviedol <i>Libušu</i>, ale on odmieta, pretože je to slávnostná hra a chce ju uviesť až vo chvíli, ktorá bude pre národ zvláštna a pamätná</p>	
X	<p>Schôdza Divadelného družstva, rozhovor vedú F. Pivoda a Dr. Skrejšovský, Pivoda je pobúrený, hovorí, že bude treba nastúpiť na róznu cestu, Skrejšovský po rozhovore sľúbi, že vedenie <i>Hudebních listů</i> odovzdá staročeským straníkom. Pivoda mu po tomto dohovára, aby sa zasadil o odstránenie Smetany aj všetkých jeho prívržencov z divadla, Skrejšovský sľubuje, že zasiahne. Skrejšovský vstupuje do pojednávacej siene, už je tam rušno, stoja proti sebe zástancovia a odporcovia Smetany, sú tam hádky, nakoniec sa rozhodne, že Smetana zostáva vo funkcii, jeho odporcovia</p>	X

	aj so Skrejšovským opúšťajú miestnosť	
X	Schwarz u Smetany, ktorého schválil Smetana aj Bettina pre ich dcéru Žofiu, následne Bettina privedie Žofiu a povedia jej, že Schwarz požiadal o jej ruku, vedia o tom, že sa jeden druhému už dlhšie páčia, tak sa jej Smetana pýta, či ho chce za muža, odpovedá, že áno. Nasledujúca scéna je, že do divadla sa ponáhľa L. Procházka a J. S. Debrnov, vedú rozhovor, že Pivoda bude útočiť v <i>Hudebních listoch</i> proti opere <i>Dvě vdovy</i> , ale že oni na to odpovedia v časopise <i>DALIBOR</i> , ktorý bol vytvorený Smetanovými priaznivcami na obranu rýdzeho umenia a aj Smetany, a ktorý bol naschvál nazvaný podľa jeho opery	X
X	Prostredie divadla, záber do orchestru na vence, ktoré oslavujú Smetanu, potom záber na stuhu, premiéra opery <i>Dvě vdovy</i> , po predstavení mu všetci gratulujú, Smetana ďakuje režisérovi Edmundovi Chválkovskému a aj kapelníkovi Adolfovi Čechovi. Neruda mu tiež blahoželá	X
X	Premietne sa obálka <i>Hudebních listů</i> , potom začne hlas čítať Pivodov článok o <i>Dvoch vdovách</i> , ďalšie hlasy sa postupne striedajú a čítajú články,	X

	<p>nasleduje obraz na Smetanu ako odkladá to periodikum, obracia sa k J.S. Debrnovovi a hovorí, že noviny klamú, Debrnov sa ho snaží upokojiť a ubezpečuje ho, že obecenstvo svojimi dielami povýšil natoľko, že ho neovplyvnia kritiky od neprajníkov, ten sa však obáva, že jeho nepriatelia mieria útoky aj politicky voči nemu, aj keď ako politik nikdy verejne nevystupoval, Debrnov ho chce povzbudiť a tak mu sľubuje, že urobia oslavný večer, kt. poslúži zároveň aj ako manifest voči odporcom, Smetana nesúhlasí pretože potrebuje trochu kľudu a po koncerte na oslavu 100. narodenín V.J. Tomáška a výročnej skúške opernej školy odíde do ticha ku svojej dcére</p>	
X	<p>Po koncerte pre V.J Tomáška Smetana po potlesku odchádza z pódia, priatelia ho nadšene očakávajú a chvália, Smetana ďakuje a v tom privrie oči a zatacká sa, v poslednej chvíli ho JSD zachytí (pozn. náznak ohluchnutia, v scenári už bol skôr) aby neklesol. Po chvíľke zase stojí na nohách a upokojuje ich, že to nie je prvýkrát, čo sa mu to v poslednej dobe stalo, že cíti, že je prepracovaný a že si v lese odpočinie a bude zas dobre. Ďalšia scéna je,</p>	X

	<p>že Procházka a Debrnov sa lúčia so Smetanom pred jeho bytom, kam ho odprevadili a cestou hovoria, že je prepracovaný, najhoršie sú však sústavné útoky naňho. Nasleduje scéna v ordinácii lekára Zoufala, ktorý vyšetril Smetanu. Hovoria o výsledku, Smetana sa mu zdôveruje čo sa mu stalo a čo má za problém. Lekár nakoniec vyhodnotí, že by to mali byť len príznaky prepracovania, ktoré vylieči pokoj</p>	
<p>Prechádzka v jabkenickom lese, kde Smetana má prvýkrát sluchové halucinácie a na pozadí hrajú prvé takty z <i>Vltavy</i></p>	X	X
X	<p>Rozoznie sa 1. veta kvartetu <i>Z mého života</i> a Smetana je znova v ordinácii Zoufala, ktorý sa tvári veľmi vážne, keď mu Smetana hovorí o svojom stave. Lekár mu dôrazne hovorí, aby na čas zostal úplne v pokoji a zdržal sa všetkého pestovania hudby, aj skladania. Smetanu to zasiahlo. Lekár sa ho snaží upokojiť, že vynaloží všetko úsilie, aby zistil pravú príčinu choroby a mohol ju potom liečiť, ak ju on nezistí, sú ešte iní, zahraniční odborníci. Smetana si také drahé liečby však dovoliť nemôže, no lekár ho však povzbudzuje, že by stačila výzva obce, aby mu pomohli. Nad znejúcou</p>	X

	<p>prvou vetou kvartetu hlas číta úryvok z časopisu <i>Dalibor</i> o chorobe Smetany. Na schôdzi divadelného družstva Čížek číta list od Smetany, v kt. hovorí, že na pravé ucho vôbec nepočuje a na ľavé počuje zle, takže prosí, aby ho oslobodili od služby dirigovania opier a držania skúšok, oponenti Smetanu hneď medzi sebou vedú rozhovor o tom, že divadlo krachuje a aj kapelník krachuje, tak povolajú do funkcie zas naspäť Maýra, ktorý sa podľa nich tomu úplne najlepšie rozumie, hlavne čo sa finančnej stránky týka</p>	
X	<p>V byte Smetany sú spolu Smetana a Neruda, bavia sa o Hálkovi, potom Neruda hovorí, že aj v takej smutnej chvíli ho teší, že sa Smetanovi zlepšil sluch, Smetana poznamenáva, že práve dnes po dlhej dobe počuje všetky oktávy, lekár mu však nakázal šetriť nervy a pokoj, trápia ho útoky, ktoré proti nemu podnikajú Pivoda a jeho prívrženci, že vraj leňoší a nič nerobí a on pritom zložil <i>Libušu</i>, Neruda ho upokojuje, že sa tým nemá vzrušovať, že všetci pokrokoví umelci, Hostinský, Procházka a ďalší stojí za ním</p>	X
X	<p>Po nábreží kráča Maýr, Pivoda a Böhm, bavia sa o tom, aký je zdravotný stav Smetany, a že sa už</p>	X

	zrejme nevráti do divadla, takže sa vráti na svoje miesto Maýr	
X	X	Prebiehajú obžinkové slávnosti, chlapci spievajú, prebieha dialóg medzi Smetanom a Nerudom, či si Neruda nezatancuje, potom Neruda recituje do rytmu hudby, potom prichádza učiteľ Suchý, ktorý ide medzi nich a hovorí, že Smetana je vzácna návšteva, potom sa ešte so Smetanom roozpráva a Neruda s Bettinou tancujú
Úplné ohluchnutie Bedřicha Smetany	X	X
X	X	Prostredie Prozatimního divadla, kde sa bavia umelci o tom, že Smetana ohluchol a že divadlo si nebude udržiavať hluchého kapelníka
X	Prostredie salóna pani Fröjdy, kde sa zišli všetci Smetanovi priatelia, Fröjda im smutne oznamuje, čo sa stalo keď číta Smetanov dopis, nakoniec sa zhodnú, že usporiadajú koncert a výťažok z neho poputuje na záchranu Smetanovho sluchu. Nasleduje scéna, kde do Smetanovho bytu príde Procházka a J. S. Debrnov, aby sa opýtali na jeho zdravotný stav, Bettina im hovorí, že Smetana musel zostať vo vedľajšej miestnosti vystlanej kobercom a izolovať sa od zvukov, bojí sa o peniaze, jeho bývalé žiačky usporiadali koncert aby mu finančne pomohli, Procházka sa	X

	<p>pýta, či sa javí uňho aspoň nejaké zlepšenie, Bettina hovorí, že používal predtým aspoň slúchadlo, teraz už nepomáha ani to, následne čítajú zo Smetanovho denníka.</p> <p>Procházka a JSD, potom sa pýta Procházka Bettiny, či prestal komponovať, tá im z klavíru vezme a ukáže notové zápisy a hovorí, že aj napriek tomu, že mu to lekár zakázal, on stále komponuje, obaja potom obdivujú jeho práce</p>	
X	<p>Schôdza divadelného družstva, kde nový člen Čeněk Bubeníček hovorí o tom, že divadlo nechce platiť hluchého kapelníka, potom rozhovor o tom, že mu ponúkli ročnú mzdu ako skladateľovi divadla, Smetana však potreboval viac s tým, že dá svoje autorské práva im, ale Bubeníček nesúhlasí, s ním súhlasia ostatní</p>	X
X	<p>Abonentný koncert, na ktorý prišiel Smetana a ďalší, niektorí sa mu ukláňajú, iní iba kývnu hlavou, návštevníci prenášajú rôzne poznámky na osobu Smetany, nasleduje koncert, po ktorom sa Smetana ukláňa, informácie aj o tom, že má ísť za zahraničnými odborníkmi, ktorí mu majú pomôcť s jeho chorobou za peniaze od žiačok z Čiech aj zahraničia, ktoré vytvorili koncerty na podporu, českým žiačkam venoval klavírny cyklus</p>	X

	Sny, spomína sa aj informácia, že ho na ceste do cudziny bude sprevádzať V.J. Novotný	
Divák dostáva informácie o tom, že Smetana skomponoval <i>Vyšehrad</i> a <i>Vltavu</i>	X	X
X	<p>Cestou do bytu Smetany vedú rozhovor Procházka a V.J. Novotný o cykle, v ktorom chce Smetana osláviť vlasť, ďalej hovoria o námete <i>Šárky</i>, ktorý nevybral náhodne tak ako ani iné motívy, potom stoja pri Smetanovi a ten im hrá na klavíri, následne Procházka píše na papier a dáva to Smetanovi, slúži to ako dohovor medzi nimi. Nasleduje scéna, kde Smetana spolu s V.J. Novotným prišli do Salzburgu, kde ich už čaká Hostinský. V aute prebieha rozhovor Novotného a Hostinského o tom, že Smetana má nezlomného ducha, keď aj po tom, čo sa mu doktori snažili naznačiť, že sa jeho situácia nezmení, zostal optimista. Prostredie bytu Hostinského, Smetana mu podáva partitúry <i>Vyšehradu</i>, <i>Vltavy</i> a <i>Šárky</i> a vedú rozhovor o tom, či chce ešte nejaké ďalšie básne, Smetana im potom hrá a spieva hlavný motív, oni dvaja potom rozhovor, že v jednu chvíľu spieval o celý tón nižšie</p>	X
X	Prostredie prírody, Smetana si čosi zapisuje,	X

	<p>potom došiel až k horárni jeho dcéry, ktorá je hore v izbe s Bettinou a hovoria spolu. Bettina sa sťažuje, že Smetana nechce odísť z Prahy žiť do Jabkenic, že odmieta aj menšie zákazky, aby dodržal striktné svoje umelecké ciele, že časom pochopí, že to finančne nemôže utiahnuť, ten veľký byt v Prahe. Žofia sa ho zastáva, že potrebuje kontakt s umeleckou spoločnosťou, následne ide do vedľajšej izby aj so synom za Smetanom a pýta sa ho pomocou papiera, čo komponuje, on jej vysvetľuje, že ďalšiu symfonickú báseň <i>Z českých luhů a hájů</i> a hovorí jej o obsahu, následne</p>	
X	<p>Schôdza Umeleckeje Besedy, vstupuje Procházka a hlási, že Smetana komponuje operu <i>Hubičku</i>, má libreto od Krásnohorskej, ostatní trochu kritizujú, že si zvolil práve ju, keď veľkosť umeleckosti jej a Smetany nie je rovnaká, tak nechápu, prečo si zvolil ju, no Procházka je rád za každý podnet, ktorý Smetanu vráti k „životu“</p>	X
X	<p>Smetana sedí vo svojom byte pri klavíri a prehráva si ukážky z <i>Hubičky</i>, sedia tam jeho priatelia, keď dohrá, Krásnohorská mu dáva papier s textom, čo hovorí na to (má to podľa opisu hovoriť jemný ženský hlas vo filme), Smetana sa jej potom</p>	X

	<p>pýta, aký honorár chce za to libreto, ona odpovedá, že ho prosí, aby sa jej na to už nepýtal, že rada prispela k jeho dielu. Nasledujúcou scénou je, že Smetana znova sadá k svojej práci, hrá posledné husľové tremolo z kvartetu <i>Z mého života</i>, na stene sa zobrazí kalendár a preskočí dátum z 29.2 na 2.3.1876, Smetana odsunie rozpísanú skladbu, vytiahne denník a zapíše, že má 52. rok svojej staroby, a že ak jeho choroba nie je možná zahojiť, tak by si radšej prial, aby z toho života bol skoro vyslobodený, skloní hlavu do dlaní a zaznieva záver <i>Z mého života</i></p>	
X	<p>Zo skoro prázdneho bytu vynášajú ľudia posledné veci. Smetany, s ktorým sa prišiel rozlúčiť Procházka, Debrnov a Jiránek. Smetana sa smutne rozhliada po byte a s výčitkou v hlase povie, že sa divadelné družstvo ani tentokrát nedalo presvedčiť, aby mu zvýšilo plat a umožnilo mu tak zostať medzi nimi, navždy sa teda sťahuje z Prahy k Žofii, priatelia ho vypravdia a rozlúčia sa s ním. Scéna sa presúva do divadla, kde zaznejú akordy z <i>Hubičky</i> a prebieha divadelná skúška. Keď hudba stíchne, je počuť rozhovor vyznávačov Smetany, ktorí hovoria, že je to ako vzkriesenia ducha Smetany atď., obdivujú</p>	X

	<p>dielo, potom hovoria aj o tom, že rovnako skvelá bude určite aj premiéra, na ktorú sa následne prepne obraz a opisuje sa, kto je v zbore a ako Smetana ďakuje všetkým, ktorí sa na tom podieľali, následne aj Neruda k nemu pristupuje a Smetana hovorí, že je to skvelá odmena jeho snahy</p>	
X	<p>Tri dni po premiére <i>Hubičky</i> je so Smetanom Krásnohorská, rozhovor medzi nimi o jeho cykle, ktorý ešte nepovažuje za dokončený, ďalej sa bavia o tom, že aj keď mala <i>Hubička</i> úspech, tak by sa dychtivo pustil do ďalšej opery, ale že zatiaľ nemá libreto, ona mu prezradí, že už na niečom pracuje, má to mať názov <i>Tajemství</i> a zatiaľ mu nepredstaví ani obsah, až kým to nebude úplne hotové</p>	X
X	<p>Prostredie izby jabkenickej horárne, ktorú si Smetana svojsky zariadil. Smetana sedí pri klavíri a prehráva si nejakú improvizáciu, potom povstáva a chce ísť k písaciemu stolu, no zatacká sa a zachytí sa klavíru. V tom vstupuje Bettina s notovým zošitom v ruke a chce si zahrať valčík, Smetana vstane a ponúkne jej rameno, no ona pohľadom aj posunkom odmietne jeho objatie a nedbajúc už oňho, si sadne ku klavíru a hrá niečo. Smetana sa vráti k svojmu stolu</p>	X

	<p>a zahľadí sa na podobizeň Kateřiny, ktorá visí nad stolom. V tú chvíľu niekto zazvoní a prichádza Debrnov. Rozhovor medzi Žofiou a ním o tom, aký je zdravotný stav Smetany, Žofia so smútkom hovorí, že sa choroba nezlepšila, nepočuje ani najhlasnejší zvuk a k tomu má aj neustávajúce hučanie v ušiach, hlavne keď komponuje, aj keď mu to lekár zakázal, Smetana však pri práci nevydrží dlhšie než hodinu. Debrnov hovorí, že aspoň oproti tomu pražskému osamoteniu tu má radostné prostredie a starostlivosť vlastného domova, Žofia však naznačuje, že by ho mohla povzbudiť láska Bettiny, ktorú tu však nemá. Ďalej hovoria, že Smetana chce navštíviť Prahu len čo bude mať nejaké peniaze, z divadla už mu pravidelný plat neposielajú, stále to len odkladajú a Debrnov sľubuje, že sa posnaží vyriešiť to a keby nemohol byť Smetana ubytovaný u Jiráňka, ochotne sa ponúka. Žofia mu ďakuje za všetky preukázané priateľské služby</p>	
X	<p>Prekvapená Bettina víta Debrnova, Smetana tiež vzrušene povstáva a radostne sa s ním privíta, Bettina ešte poznamenáva ironicky, že predtým jej hra rušila Smetanu pri komponovaní, ale teraz už sa dokonale znášajú,</p>	X

	<p>následne sa ospravedlní, že sa ešte musí upraviť a zároveň pripraviť malé občerstvenie a so Žofiou odchádza. Keď sú Smetana a Debrnov sami, Smetana sa ho pýta na priateľov, on mu písaním sľubuje svoj zákrok vzhľadom na jeho hmotné starosti. Smetana sa mu zdôveruje, že plat je buď omeškaný, alebo vôbec nepríde a že sa mu zdá, že nakoniec v starobe bude musieť chodiť po svete s kolovrátkom, ako sa toho kedysi obával jeho otec, keď sa v mladosti rozhodol, že sa chce venovať len hudbe.</p> <p>Debrnov sa ho snaží povzbudiť a následne mu ďakuje za zbor <i>Píseň na moři</i>, následne hovoria o kvartete <i>Z mého života</i>, o ktorý sa Debrnov veľmi zaujíma. Smetana mu vysvetľuje, prečo ten kvartet vznikol, jednotlivé vety, čo ktorá znamená a taktiež hovorí pri tretej vete spomienky na jeho ženu Kateřinu. Ďalej dodáva, že dokončené dielo poslal do Prahy a vrátili mu ho, pretože jeho sloh je pochybný a niektoré miesta sú nehrateľné, Debrnov je rozhorčený a nechápe, kto sa odvážil takého odmietnutia. Smetana hovorí, že sa nehnevá, pretože nemal v úmysle napísať nejaký kvartet podľa obvyklých foriem, pretože v jeho dielach každú formu dáva kompozícia sama sebou,</p>	
--	--	--

	následne mu Smetana hrá ten kvartet na klavíri	
X	<p>Schôdza divadelného družstva, hovorí jej aktuálny predseda Dašek o tom, že bolo nezdravým zjavom, keď o správu divadla bojovali 2 družstvá (Staro a Mladočeské), rozhovor o tom, že kvôli financiám zvolili Mladočesi splynutie oboch družstiev. Hovorí, že je na nich, aby hospodárili čo najúspornejšie a preto má niekoľko návrhov, jedným z nich je, aby do dosadenia novej správy zastavili plat Smetanovi, pretože sa jeho opery kvôli malému kasovému úspechu nebudú prevádzkovať, na čo sa takmer jednohlasne zdvihnú ruky ostatných na vyjadrenie súhlasu. S potleskom je prijatý návrh, aby na odporúčenie Riegra bol Maýr definitívne menovaný riaditeľom</p>	X
X	<p>Pred pražským bytom Procházky vystupuje z vozu Smetana spolu s Debrnovom. Procházka víta Smetanu po čase zase v Prahe a pýta sa, čo a ako vybavil ohľadne svojho pomeru k divadlu a hmotného zaistenia, keď predtým zasahovali aj on, aj Debrnov. Smetana hovorí, že od mája už nedostáva žiadny plat, nemá z čoho žiť. Dašek ho ubezpečuje, že má zásluhy o národné umenie, ale že sú asi veľmi malé, keď je</p>	X

	<p>tak odmeňovaný. Ak bude ešte 1 mesiac bez platu, bude sa musieť odsťahovať od zaťa a dodáva, že nevie kam pôjde, že asi žobrať. Procházka a Debrnov sa ho snažia povzbudiť, že skúsia znovu zasiahnuť, Smetana však odmietavo, že u koho by chceli zasahovať, či u Riegrovho obľúbenca Maýra.</p> <p>Debrnov potom spomínajúc v dobrom poznamenáva, že kde by Smetana bol, keby zostal v cudzine. Ale Smetana nesúhlasí s jeho názorom, pretože ak sú v Čechách a majú talent, sú povinní pracovať hlavne k oslave vlasti, nie pre cudzinu. Procházka naviaže na jeho slová pripomienkou, že on sám sa vždy čestne a dôsledne držal tejto svojej zásady. Smetana dodáva, že vedia sami, v akých je pomeroch a on skladá novú komickú operu, aj keď sa mu pracuje čím ďalej, tým ťažšie kvôli tej chorobe. Procházka potom uzatvára dialóg, že onen obdivuhodný, hrdinský optimizmus mu vždy bude pomáhať</p>	
X	<p>Rozoznie sa predohra k opere <i>Tajemství</i> a do doprovodu hovorí výrazný hlas o diele. Nasleduje potlesk a na javisku už zaznie spev Blaženy a Vítka, ďalší potlesk a záverečný zbor 3. dejstva a nad nadšeným rozhovormi sa má premietnuť obraz</p>	X

	<p> kvetinových darov a vencov, ktorými bol Smetana odmenený. Obraz sa presunie do dočasného ubytovania Smetany v Prahe, kde ho prichádza navštíviť Krásnohorská, ktorá spomína na ovácie z premiéry. On jej ďakuje a pripomína, že to málokto tuší, ako ťažko sa mu komponuje. Opisuje jej, čo sa mu kvôli tej chorobe deje a ona sa ho potom snaží povzbudiť a následne dodáva, že ak sa smie odvážiť, tak by s ním rada spolupracovala zase ako libretistka, aj keď sú voči jej textom útoky, že len ohrozujú a podvracajú jeho veľké umenie. Smetana ju ale upokojuje, že sú jej texty skvelé a že si má dôverovať. Ona mu potom ochotne sľubuje, že sa dá hneď do práce na novom texte. Pýta sa len, či to aj tentokrát má byť komická opera, Smetana ju však zrejme prekvapí, pretože ju žiada, aby napísala niečo veľmi veselé, čo by sa rozmarným humorom odrážalo od vážnejších textov <i>Hubičky</i> a <i>Tajemství</i>. Krásnohorská je v rozpakoch, nedôveruje si, že by vedela roztancovať javisko humorom, aký má Smetana na mysli. On ju ale povzbudzuje a nakoniec mu to sľúbi </p>	
X	Až teraz sa objavuje scéna z obžinkových slávností,	X

	ktorá v scenári už prebehla	
X	<p>Za písacím stolom sedí Neruda a proti nemu Debrnov. Vedú rozhovor o liste od Smetany, v kt. píše, že sa bojí, že zošalie, že sa stal tak záдумčivým, že už celé hodiny sedí a nič nerobí, na nič nemyslí, len na svoje nešťastie. Debrnov je zasiahnutý, pretože už pri návštevách počul všeličo od Smetany aj jeho rodiny, ale toto podľa neho znie naozaj hrozivo. Neruda mu číta záver listu, ktorý napísal pre Smetanu a na konci dodáva, že aj tak verí, že zažijú ešte veľké víťazstvá toho nezdolného ducha. Následne sa rozoznie husitský chorál zo záveru <i>Blaníku</i> a doňho hovorí hlas o oslave 50.výročia prvého verejného vystúpenia Smetany. V nasledujúcej scéne je potlesk po posledných akordoch, kt. nás preniesie do Litomyšle, kde prebieha ceremónia na odhalenie pamätnej dosky na znamenie vďaky Smetanovi</p>	X
X	<p>Schôdza divadelného družstva, kde sa rozoberá príchod rakúskeho následníka trónu Rudolfa a jeho manželky Štěpánky do Prahy. S ich návštevou má byť spojené otvorenie Národního divadla, ktoré ale nemá ešte hotovú vnútornú výzdobu. Predseda však chce divadlo otvoriť aj tak</p>	X

	<p>s tým, že bude vstup vyhradený len pre verejných hodnostárov a spoločenskú špičku. Z opozície sa ozve hlas, že si divadlo vystaval národ a to je predovšetkým ľud, takže sa pýta, či chcú pri jeho otvorení ľud nechať za dverami. Predseda ho upokojuje, že na miesta v galériách sa snád dostane. Ďalšia námietka predsedu je, že či naozaj otvárať divadlo s dielom <i>Libuše</i>, no teraz sa rázne pozdvihne rad opozičných hlasov s tým, že nemajú zatiaľ činohru, ktorá by sa umeleckým a národným významom mohla rovnať <i>Libuši</i>, že Smetana už 9 rokov čaká s jej uvedením až na tento deň, nakoniec predseda teda upokojuje hlasy, že <i>Libuše</i> je už aj tak naštudovaná a pripravená a vzdáva sa už námietok, aby bola uvedená</p>	
X	X	Zaznie 5 taktov z predohry <i>Hubičky</i> , zobrazená je partitúra <i>Hubičky</i> , ktorú niekoho ruka potom pokladá na iný súbor nôt označený ako <i>Dvě vdovy</i> , ďalej položí novú partitúru <i>Tajemství</i> , ďalšiu <i>Čertova stena</i> a poslednou je <i>Má vlast</i>
Premiéra opery <i>Libuše</i> (ňou scenár a film končia svoj dej, ale filmová poviedka pokračuje)	X	X
X	Po stole vidíme rozložené blahoprajné dopisy, ktoré preberá Bettina v jabkenickej horárni,	X

	<p>Smetana sedí pri klavíri, ona povstane a dá mu pusu na čelo, no on, keď ju chce pevne objat', tak uhne a víta, že v ten moment niekto zazvonil, Žofie uvádza učiteľa Suchého. Ten hovorí, že počul z otvoreného okna jeden z českých tancov, tak prosí Smetanu, aby mu to zahrál celé a ten mu vyhovuje a hrá. Nehrá však dlho, lebo z okna počuť zbor <i>Odrodilec</i>, ktorý prišiel Smetanovi zaspievať a ten potom ide k oknu a pozýva ich ďalej, Bettina odchádza pripraviť sa k ich prijatiu</p>	
X	<p>Na vlakovej stanici sa Smetana pýta, kedy pôjde vlak do Prahy, obzerá si priestor medzi koľajiskami a v tom sa mu za chrbtom rozbehnú 2 vozy, zúfalý posunovač naňho márne volá, aby sa vyhol a takmer zázrakom Smetana zbadá nebezpečie a uskočí. V tej chvíli pribehol už aj jeden z čakajúcich cestujúcich a trasúc ním zakričí, či nepočuje. Cestou do Prahy sedí zamyslený Smetana a sleduje niekde vo vnútornej Prahe dym, ktorým prebleskujú ohnivé plamene. Prichádza sprievodca a rozrušene volá, že v Prahe horí Národné divadlo. Smetana, keďže ho nepočuje, tak požiadajú jedného z cestujúcich, aby mu do zápisníku napísal, čo sa stalo. Smetana strnie a tlačí si dľaň k očiam, je nešťastný. Cestujúci len</p>	X

	<p>bez pohnutia sledujú, ako to toho muža zasiahlo a až keď príde niekto z vedľajšieho oddelenia a povie, že to je Smetana, tak už to všetci chápu</p>	
X	<p>Skoro pol Prahy sa zbehlo k požiaru, hasiči sa snažia udržať uzavretý kruh a zabrániť ľudu, aby sa zúčastnili vlastnou pomocou, sú tam aj výkriky, že požiar bol rakúskou nenávisťou k Čechom úmyselne založený. Potom niekto vystúpi na hasičský voz a hovorí, že keď sa osvedčili dost' vôle a vytrvalosti, aby postavili Národné divadlo, tak dokážu činmi, že ho budú vedieť znovu pozdvihnúť z trosiek. Ľudia mu odpovedia súhlasom a aj tí najviac chudobní prispievajú pohotovým, dobrovoľným zberačom</p>	X
X	<p>V izbe za javiskom v Novoměstskom divadle hovorí Smetana s Krásnohorskou a zdôrazňuje, že je odhodlaný dať sa do služieb všetkého, čo pomôže Národnému divadlu. Preto súhlasil, aby dirigoval predohru k <i>Libuši</i>, čo by sa za svojho terajšieho stavu normálne neodvážil. Po upozornení usporiadateľa, že už čakajú na dirigenta, sa rozlúčia a poznamenáva ešte, že jej libreto k <i>Čertovej stene</i> ho zaujalo a potom už odchádza na javisko. Ešte pred dirigovaním však</p>	X

	<p>tlmeným hlasom hovorí, že aby to nepokladali za drzosť, že sa opovažuje riadiť takých umelcov, on, ktorý nepočuje a že to robí len preto, že bol požiadaný v prospech divadla, prosí ich potom, aby zo šetrnosti dali naňho pozor. Orchester však Smetanu víta potleskom a povoláva slávu Smetanovi</p>	
X	<p>Pred divadelnou pokladňou obecnosť bojuje o lístky, rozohrá sa predhra k <i>Prodanej neveste</i> a zároveň sa premietne plagát s označením „100. prevedenie tejto opery s dátumom 5.5.1882“. Za znenia predohry sa očitáme v divadelnej kancelárii riaditeľa Maýra, ktorý divadelného tajomníkovi hovorí, že je to nevídaný úspech, že aj keď Smetanu v láske nemá, tak by si ten finančný úspech chcel zopakovať a preto chce zajtra znovu urobiť 100. prevedenie <i>Prodanej nevesty</i>. Tajomník sa iba povinne zasmieje tomuto nápadu</p>	X
X	<p>V izbe u Debrnova sedí Smetana pri klavíri a hrá predohru z <i>Čertovej steny</i>, potom vedú krátky rozhovor, že si Debrnov tleska sám sebe, lebo že ho neústavne nútil, aby k opere predohru napísal a že to zaznamenal aj v partitúre tej predohry. Debrnov hovorí, že je aj tak poctený, že to tam</p>	X

	<p>napísal a následne sa ho pýta na ďalší kvartet, na pokračovanie <i>Z mého života</i>, Smetana vysvetľuje ťažkosti, ktoré má pri komponovaní</p>	
X	<p>Rozoznie sa spev z <i>Čertovej steny</i>. Keď spev tichne, dialóg medzi V.V. Zeleným a Debrnovom, že je nové Smetanovo majstrovské dielo hnusne odbité, že to je nezodpovedné a že aj referent <i>Národních listu</i> sa rozhorčoval. Pivodovi ľudia by najradšej videli ochabujúce skladateľove sily, no aj keď je pravda, že libreto má slabiny, Smetana z toho textu vytvoril veľa. Debrnov potom poznamenáva, že takto zlomyseľne neváženou premiérou trpí najviac sám skladateľ. Zvonček potom ukončuje prestávku a vzápätí sa na javisku už objavuje intermezzo z 3.dejstva. Záber potom ukáže Smetanu, ktorý sa s nepokojom rozhliada po mdlom hľadisku a keď opera končí, rozpačito sa zdvihne len pár rúk na potlesk a obecenstvo potom s ironickými poznámkami o výprave opúšťa hľadisko, bez odmenenia skladateľa aspoň jediným kvietkom. V zákulisí sa objavuje Smetana, hlboko zasiahnutý, odmieta aj povinné blahoželanía, ktoré mu prejavujú a iba si povzdychne, že už je starý, že už nemá nič písať, nič od neho už</p>	X

	<p>nechcú. A že ho najprv vynášali bohvie kam a teraz ho nechajú slávne padnúť. Potom odchádza so sklonenou hlavou</p>	
X	<p>Schôdza divadelného družstva kde sa jedná o prípade Smetany, predseda ironicky podotýka, že si Smetana sťažuje stále na malý plat a aj tak vyčítal, že sa jeho opery nedávajú. Ďalej hovorí, že navrhol Debrnovovi, aby Smetana nechal <i>Libušu</i> ako bežnú operu, ale on trvá na svojom a nedovolí, aby bola hraná hocikde, že až v novom veľkom divadle, pre ktoré bola určená. Predseda odkladá list od Smetany, z ktorého citoval a mlčí, potom sa ozve niekoľko hlasov, že by Smetanovo hmotné zabezpečenie malo byť lepšie. Predseda ale zdôrazňuje stav divadelných financií a prechádza k ďalšiemu bodu jednania</p>	X
X	<p>Smetana má návštevu počas jeho pobytu v Prahe, prichádza Krásnohorská, ktorá mu blahoželá k úspechu, ktorý má <i>Má vlast</i> a sťažuje si na ostré výpady, ktoré boli voči jej libretu <i>Čertovej steny</i>, medzi nimi aj posudok Procházky, ktorý poslal z Drážďan. Smetana je stále nešťastný z prvého prevedenia, ale snaží sa ju povzbudiť. Následne sa bavia o tom, že Procházkovi vadí v opere čert a potom</p>	X

	<p>hovorí Krásnohorskej, že sa chce zase vrátiť k jej libretu <i>Violy</i></p>	
X	<p>Zábery ľudí, ktorí budujú znovu Národné divadlo a hrá do toho hudba posledného obrazu <i>Libuše</i> a prelínajú sa postupné fázy výstavby. Ďalšia scéna sa odohráva v izbe jabkenickej horárne. V nej sedia Bettina, Boženka a Zdeňka, vchádza Smetana a chce niečo povedať, ale jeho ústa zostanú pootvorené a vyrážajú iba nesúvislé slabiky, v tom sa mu zamotá hlava a klesne na stoličku, Božena beží pre Žofiu a tá ho prosí, aby povedal jej meno, no Smetana má len neprítomný pohľad a nikoho nespoznáva, Žofia prosí Bettinu, aby poslala pre lekára. Bettina odchádza a zráža sa vo dverách so Schwarzom, ktorý sa tiež skláňa k Smetanovi. Smetana pomaly zas naberá živosť a pozdvihuje hlavu. Vysloví Žofiino meno a odmieta jej výzvu, aby šiel do posteľe. Schwarz ide za miestnym lekárom, ktorý už neraz vyšetruoval Smetanu a ten radí, aby nielen vynechal všetku skladateľskú činnosť, ale aby aj prestal čítať hocijaké cudzie hudobné skladby, všetko hudobné myslenie a rozvíjanie hudobnej obraznosti je mu zakázané, ak nemá skončiť jeho osud tragicky</p>	X

X	<p>Schôdza divadelného družstva, ktoré diskutuje o tom, že má byť znovu otvorené Národné divadlo, ale akým dielom? Padli hlášky, že Smetanova <i>Libuše</i> už nie, že by chceli činohru, ale to sa zamietlo, lebo žiadna činohra sa zatiaľ <i>Libuši</i> nevyrovná, tak padol návrh na Dvořákovho <i>Dimitrija</i>, niekto potom povedal rýpavo, že to bude asi tým, že libreto napísala dcéra Riegra, ďalší povedal, že aj sám korunný princ nechápe, prečo by malo byť otvorené Národné divadlo <i>Libušou</i>, že príde do Prahy na premiéru <i>Dimitrija</i>, no <i>Libuše</i> je obhájená tým, že divadlo vybudoval národ sebe a nie korunnému princovi. Nakonci predseda predkladá návrh na zmenu divadelného riaditeľa a namiesto Maýra má byť František Adolf Šubert, rozhodnutie sa odkladá na ďalšiu schôdzu</p>	X
X	<p>Znovu sa rozoznejú fanfáry z <i>Libuše</i>, Smetana sa ukláňa, ľudia mu v miestnosti za javiskom blahoželajú a tie zábery nás preniesú do Umeleckej Besedy, kam Smetana na pozvanie svojich priateľov zavítal. Pristupuje k nemu Adolf Heyduk, Smetana si ho nepamätá, ale neskôr už si spomína, lebo chcel na jeho libreto komponovať operu. Heyduk potom vedie rozhovor s V. V. Zeleným, že má Smetana</p>	X

	<p>obdivuhodného ducha. Potom sa ktosi rozpráva so Smetanom a tá osoba hovorí, že sa musí už aj tešiť na ten pokoj v Jabkeniciach, no Smetana odmieta. Smetana sa udivuje, že ho často navštevujú celé zástupy vznešených dám. Zelený potom Heydukovi hovorí, že počul už o tom, že nie len sluchové, ale aj zrakové halucinácie trápia Smetanu</p>	
X	<p>Novo vymenovaný divadelný riaditeľ František Adolf Šubert diktuje pisárovi list pre Smetanu, v ktorom je, že mu zvyšuje plat, ktorý si právom už kedysi Smetana žiadal a praje mu životnú pohodu v jeho ďalšej práci</p>	X
X	<p>Do Jabkenic prišiel za Smetanom Debrnov, Smetana sa ubezpečí, že ich nikto nepočuje a potom priznáva, že predsa aj napriek zákazom komponuje, ukazuje partitúru a dodáva, že chce, aby v danom diele bolo niečo ako v diele <i>Má Vlast</i>, že sa to bude dať predniesť jednotlivo, alebo v celku ako jedna veľká symfonická báseň. Debrnov prejavuje obdiv a Smetana priznáva, že zároveň hudobne premýšľa aj operu <i>Violu</i>, no potom sa zas vracia ku <i>Pražskému karnevalu</i>, o ktorom hovorí, že je preňho čím ďalej, tým viac namáhavé uhádnuť tóniny a kľúče. Debrnov</p>	X

	<p>ho upokojuje, že v pokojnom zátiší domova, na rozdiel od Prahy, sa aspoň môže sústrediť, no Smetana hovorí, že by mu domov mala vytvoriť predovšetkým jeho žena, ktorá sa mu už dávno odcudzila a počíta každý krejcar, že preto ani do Prahy nemôže ísť a keby mohla, tak by ho najradšej uzavrela v nejakej najtemnejšej komôrke</p>	
X	<p>Rozhovor Žofie a jej muža o stave Smetany, Žofia hovorí, že Smetana aspoň v spánku mal chvíľu pokoja, no teraz sa mu zdali akési hrozné sny a s výkrikmi sa prebúdzal. Potom z vedľajšej izby zaznie hlas Smetany a obaja počúvajú, no je to len nejaká spleť českých, nemeckých, francúzskych a švédskych slov. Schwarz potom priznáva, že včera Smetana nevedel, kto je a pozýval ho ďalej a pýtal sa ho, kto je a čo si želá. Žofia potom hovorí, že treba sledovať každý jeho krok a keby sa choroba horšila, musí o ďalšom rozhodnúť lekár</p>	X
X	<p>Do bytu J. S. Debrnova prišiel V. V. Zelený a rozprávajú sa o tom, že sa blížila narodeniny Smetany, takže na túto počesť aj vzniklo <i>Družstvo čtitelů Bedřicha Smetany</i>, na oslave majú zaznieť 2 hotové časti <i>Pražského karnevalu</i>, Debrnov Zelenému sľubuje, že ak to len</p>	X

	<p>trochu stav Smetany dovolí, že sa zúčastní. Počas rozhovoru Debrnov dostane list od Smetany, no už samotné písmo vypovedá stav autora</p>	
X	<p>Lekár zamyslene a tichým hlasom poznamenáva, že tieto zlovestné predohry väčšinou veštia zlovestný záver a obaja sa aj so Schwarzom pozerú do okna, z ktorého sa hlboko vykláňa Smetana a víta neviditeľný zástup. Lekár potom Schwarzovi káže, aby opatreniami predišiel nešťastiu a aby Smetana náhodou z toho okna nevypadol. Jeho posledné slová potom hovoria zdrvivú prognózu, že stupňujúce sa nebezpečie pre pacienta si vynúti záver prevezenie do ústavu</p>	X
X	<p>Vo vyzdobenej sieni sa zišlo <i>Družstvo ctiteľů Bedřicha Smetany</i> v deň jeho 60. narodenín na slávnostnej schôdzi. Hlavný rečník O. Hostinský, ktorý úprimne vyjadruje poľutovanie, že Smetana je tam s nimi len obrazne, dostáva sa v prejave k bodu oslavy, teda k vydaniu klavírneho výťahu <i>Dalibora</i>. V. V. Zelený potom uvádza, že významné výročie Smetany neuznávajú len hudobníci, ale všetok ľud a národ s najzvučnejšími menami v čele. Ďalej radostne ohlasuje, že najlepší súdobi výtvarníci</p>	X

	venovali Smetanovi svoje cenné umelecké diela	
X	<p>Za sychravého aprílového dňa vystupuje v Jabkeniciach z vozu Debrnov, ktorému Schwarz vysvetľuje, že dlho odolávali lekárovým výzvam, aby poslali Smetanu do ústavu, no keďže už bola situácia fakt zlá, museli sa pre to rozhodnúť a ďakuje menom rodiny, že Debrnov neodmietol ani tejto, snáď poslednej, priateľskej služby. Debrnov ide do izby Smetany, no potom sa vrátil so slzami v očiach, že ho nespoznal, ani nevnímal jeho písomné výzvy, aby si spolu vyšli. Bezradný smutne potom navrhne Žofii, aby ho presvedčila verná služobná Anna, ktorej Smetana plne dôveruje a bdie nad ním deň aj noc. Anna odchádza za Smetanom a potom sa zahmlí obraz a Debrnov aj Smetana sú pripravení na cestu. Medzičasom sa v izbe Smetany skláňajú nad nedopísanou partitúrou <i>Violy Schwarz</i> a Debrnov, potom medzi nimi prebieha krátky dialóg o tom, čo tam je napísané a obaja idú za ostatnými</p>	X
X	<p>Dole zatiaľ služobná Anna Čapková pomáha Smetanovi do kočiaru a zabaľuje ho starostlivo. Vedľa neho si sadol Schwarz a naproti Debrnov a Anna. Ešte sa</p>	X

	<p>naposledy rozlúčila so Smetanom Žofia a Bettina s dcérami stojí opodiaľ so sklopeným zrakom. Žofia sa vráti do izby otca a pozerala z okna, kým voz nezmizne. Obráti sa na písací stôl, prečíta úryvok z nedopísaného listu Smetany a hlasno sa rozplače</p>	
X	<p>Izba ústavu, kde odpočíva Smetana na posteli. Ticho sa rozoznie záver kvartetu <i>Z mého života</i> a nad ním sa premietne zápis Smetany z jeho denníku. Do miestnosti následne vstupuje primár Čumperlík a doktor Ulrich, ktorí konštatujú po vyšetrení smutne, že tvár je kľudná a nesvedčí o smrteľnom zápase, čo aspoň v niečom bol osud pre Smetanu milostivý, že sa tam aspoň dlho netrápil. Potom ešte vedú krátky dialóg o Smetanovi a končia vetou, že tvorca Smetana je na prahu večnosti, ale človek Smetana umrel a ich najsmutnejšou povinnosťou je zaznamenať túto skutočnosť. Nad obrazom strácajúcim sa v hmle, sa rozoznejú zvony</p>	X
X	<p>Do vyzváňania zvonov sa prelínajú zábery ľudí na rôznych pracoviskách a ich ustávanie od práce, keď sa dozvedia, že Smetana umrel. Nad vyzváňaním znie Smetanov zbor <i>Modlitba</i> a do jeho vyznievania zaliehajú prejavy jeho</p>	X

	súčasných aj neskorších vyznávačov, 1. hlas hovorí slovami O. Hostinského, 2. hlas slovami J. B. Foerster a 3. hlas O. Ostrčilovými	
X	V závere zaznejú vstupné harfy veštcov z <i>Vyšehradu</i> a premietne sa vyšehradský pomník s hrobom Smetany, kde mu muži aj ženy kladú kvety. Kvety sa potom rozrastajú na vence, vence so stuhami a nápismi českými aj vo farbách a jazykoch spriatelovaných národov, na pomníku je toho už hŕba a presvitá len meno „BEDŘICH SMETANA“. Celé to uzatvára doslov, ktorý nepriamo nadväzuje na slová Smetany. Nad mohylou sa potom rozoznie mohutný husitský chorál zo záverečného obrazu Libušinho proroctva a celá filmová poviedka končí	X

Po ukázaní si celého deja v tabuľke je nutné okomentovať aspoň niektoré zo zmien, ktoré sa v nej vyskytujú. Jednými z celkom dôležitých scén, ktoré sa vo filmovej poviedke nachádzajú, ale v scenári ich nenájdeme, sú scény, kedy sa vyvíja postava F. Pivody. Keďže sa film silno sústreďí na samotného Smetanu (najmä ako umelca), bola by táto samostatná dejová línia istou komplikáciou, ktorá by zabraňovala sústrediť sa čisto na skladateľa. Preto Krška „okresal“ celú túto dejovú líniu na nevyhnutné množstvo scén, ktoré nám ukážu, že sa z priateľa Pivody stal časom nepriateľ. Ďalšou scénou je scéna, kde je Smetana kapelníkom a diriguje orchester, no jeden z hráčov, konkrétne trombonista, prichádza neskoro. Smetana by mu mal podľa pravidiel uložiť pokutu, no v konečnom dôsledku ju zaplatí zaňho. Scéna s trombonistom by sa výrazne hodila do estetiky socialistického realizmu, pretože tu Smetana ukazuje svoj postoj k strane ľudu, avšak režisér Krška ju do scenára nezahrnul. Miesto nej však v scenári Smetana vystupuje na strane ľudu napríklad v scéne s deťmi, kedy na začiatku Smetana píše niečo do nôt

a deti ho prišli počúvať alebo v scénach z vidieka, kedy sa Smetana prechádza po prírode a hrajú do toho jeho najznámejšie skladby. Taktiež napríklad v scéne, kde Smetana so Žofiou šli na púť kúpiť perníkové srdce a videli tam rôzne tradície (sprievod, vystúpenia tanečníc atď.). Režisér Krška sa teda z filmu snažil urobiť dielo, kde budú vyvážené oba aspekty, ten, kde Smetana pôsobí ako hudobný veľikán a muž z mesta, ktorý rád vyhľadáva spoločnosť, a ten, kde pôsobí ako človek z ľudu, ktorý rád trávi čas v prírode.

6.7 Pasáže zo scenára, ktoré boli vynechané z filmu

Táto podkapitola sa zaoberá ďalšou, v poradí už treťou vrstvou škrto, ktoré nájdeme tentokrát vo filme (prvými dvoma vrstvami boli škrty v poviedke a v scenári). Celkovo bolo zo scenára vo filme vynechaných 29 strán. Z veľkej časti to boli strany s myšlienkami o slobode, ktoré sa do estetiky socialistického realizmu nehodili alebo doslova mohli nabádať k tomu, aby si diváci filmu uvedomili spojitosť slov sprostredkovaných postavami s vtedajším režimom. Medzi vynechanými stranami sa však objavujú aj také, v ktorých sú často náznaky toho, že B. Smetana nie je úplne dokonalý národný hrdina, keďže aj Smetana mal občas slabé chvíľky, či už psychicky alebo fyzicky. Postrehnúť sa dajú aj témy ako problémy prichádzajúce po čase radosti alebo život chudobných ľudí.

Tematiku slobody nachádzame už hneď v prvej vynechanej pasáži zo strany 52. Nachádzame sa v prostredí scény zobrazujúcej 300. výročie Shakespeara. Herečka Otilie Malá tu prednáša do zvukov harfy verše z *Proslovu k slavnosti 300leté památky zrozenia Shakespeareových*⁹¹ od básnika Emanuela Františka Züngela. Avšak po prečítaní celej básne autora je evidentné, že V. Krška z nej do scenára vybral len určité pasáže doslovu tak, aby nielen ukončil Shakespeareovskú slávnosť, ale aj naznačil odpor k umeniu tvorenému v období estetiky socialistického realizmu s cieľom vrátiť sa späť k tomu slobodnému. Znázorňuje tu, že tak ako bolo stratené české umenie v období B. Smetany, problémom preň bol aj socialistický realizmus, ktorý nedovoľoval slobodné české umenie a miesto neho nútil umelcov premýšľať a tvoriť v duchu tejto ideológie. Ďalšou vyškrtnutou stranou s tematikou slobody je strana 58, na ktorej sa nachádzame v byte B. Smetany. Sladkovský má na záver strany preslov, v ktorom hovorí, že sa Smetana nesmie utĺkať v učení hry na klavír, že je to tak otázka politická ako otázka celého českého

⁹¹ ZÜNGEL, Emanuel František. Proslov k slavnosti 300leté památky zrozenia Shakespeareových. ZÜNGEL, Emanuel František. *Básně*. Praha: E. Zünger, 1868, s. 121-128.

umenia aj dôstojného Národného divadla. Zdôrazňuje, že spoločnosť sa vo vtedajších časoch delila na dva tábory, a to na jeden vlastenecký v medziach zákona a na druhý, ten, ktorý verí v jedinou cestu k slobode a to takú, akú ukázala francúzska revolúcia. V tomto jeho preslove je teda viditeľná narážka na politickú situáciu doby vzniku filmu, a keďže by ľud mohol vidieť myšlienku boja za slobodu, scéna musela z filmu vypadnúť. Na strane 141–142 sa odohráva scéna, kde Pruskí vojaci majú obsadiť Prahu, všetci ľudia z nej utekajú a opúšťajú ju. Prebieha rozhovor študenta Hromádky a K. Sabiny, že či sa Sabina nebojí Prusov kvôli svojim Braniborom. Sabina odpovedá, že už je na väzenie zvyknutý a študent sa potom pýta na Smetanu. Sabina odpovedá, že ho prehovoril, aby z Prahy odišiel, pretože by sa mu niektorí ľudia mohli pomstiť, že tam vonku je aspoň v pokoji. Myšlienka slobody v tejto scéne pripomína vtedajšie vykonštruované procesy, zatýkanie za vyjadrenie názoru a potláčanie slobodného prejavu. Je teda samozrejmé, že niečo takéto byť vo filme pre verejnosť nemohlo rovnako ako pomyslenie na to, že silný národný hrdina by odniekiaľ utiekol. Taktiež sa slobody umeleckého prejavu týkajú aj vynechané strany 192, 194 a 195. Na strane 192 traja mladí muži kráčajú pražskou ulicou. Jeden z nich, Brach, hovorí rozrušene, že Smetana musí byť zachránený pre české divadlo, že to je jediný človek, ktorý sa nebojí hľadať nové umelecké cesty, čo vtedajší socialistický realizmus neumožňoval. Na stranách 194 a 195 je myšlienka slobodného umenia podobná ako na strane 192. Na strane 194 vidíme zhuk študentov, z ktorého sa hrnú výkriky od študenta Havránka ako „Pryč s Maýrem! Pryč s modlou! Pryč s veteší bezcenných, obehovaných škvárů!“⁹² a študenta Hromádky, že chcú nové, živé umenie v novom, veľkom Národnom divadle a všetci volajú Smetanovo meno. Na strane 195 sa nachádzame v prostredí honosného salónu, kde sedia dámy pijúce kávu. Postava pani Nadrozumová (už samotné meno napovedá výsmech spoločnosti, ktorá sa bráni pokroku) sa ujme slova a hovorí, že aký to je pokrok, keď tej jeho hudbe nikto nerozumie, že tí ľudia nevedia urobiť ani poriadnu pesničku, že všade „pchajú kotrmelce a škály, fis dury a cis dury“ a na konci hovorí, že kto to má počúvať.

Tematiku náznakov toho, že B. Smetana nie je úplne dokonalý národný hrdina, vidíme napríklad na strane 82, kedy sa opisuje jeho bledá tvár a dočítame sa aj, že je uzavretý. Následne sa vo filme neobjavuje ani scéna zo strany 191, kde sa odohráva rozhovor 2 mešťanov, Sýkory a Mareka, že 86 divadelných predplatiteľov podáva protest proti

⁹² MAŘÁNEK, Jiří - KRŠKA, Václav. *Píseň česká : (pracovní název)*. [1. verze]. Praha : Československý státní film, 1954. 11, s. 194

d'alšiemu uvedeniu *Dalibora a Prodanaj nevěsty* a žiadajú odstránenie Smetany. Marek Sýkorovi hovorí, že je to samozrejme, že Smetana je človek, ktorý sa odcudzil, sklamal a zradil, a preto nepatrí na vodcovské miesto opery. Sýkora potom dodáva, že je to hrobár českého národného umenia. Takáto scéna nemohla byť vo filme použitá z dôvodu, pretože je tu ťažká kritika na adresu skladateľa a z dokonalého národného hrdinu by sa rázom stal skladateľ, ktorý sa rovnako tak tešil priazni, ako ho jeho odporcovia nezniesli. Podobne oslabuje hrdinný charakter postavy Smetanu aj scéna zo strany 193, kde sa nachádzame v prostredí pražskej vinárne, v spoločnosti bežných hostí a mešťanov. Pán Kalášek má k ostatným monológ, v ktorom búrlivo hovorí, že preč so Smetanom, že nie je ani poriadne vyškoleným umelcom, neprešiel ani konzervatóriom, ani hudobnou školou a že sa má divadlo vrátiť uznanému hudobníkovi, osvedčenému vodcovi a kapelníkovi Maýrovi. Keďže sa vo filme neobjavila ani jedna z týchto scén, je logické, že sa neobjavila ani tá zo strán 196–197. Ocitáme sa v zákulisí Prozatimního divadla, počas prebiehajúceho rozhovoru medzi Dvořákom a Smetanom. Dvořák sa pýta Smetany, či mu nie je dobre. Smetana odpovedá, že všetko je v poriadku, len... (nedopovie vetu). Dvořák sa na jeho nedokončenú vetu pýta, že čo a Smetana mu odpovedá, že všetky tie intrigy a výpady proti nemu už sú nad jeho sily a bojí sa, aby aj v divadle... (zase nedokončí vetu). Dvořák mu hovorí, že ho tam všetci majú radi a vážia si ho. Smetana na to odpovedá, že je dobrý a pýta sa ho na jeho partitúry? Dvořák odpovedá, že má toho doma celú kopu, dopísal už dve opery (*Alfréd a Král a uhliř*) a nosí v hlave hymnus na Háľkove slová. V tom prichádza inšpicient a upozorňuje, že začínajú s predstavením. Vzhľadom k tomu, že v tejto scéne Smetana priznáva, že sú tie intrigy už nad jeho sily, je zrejme, že sa takéto tvrdenia nehodia k obrazu národného hrdinu. Preto sa scéna vo filme neobjavuje. K tomu Z. Nejedlý bojoval proti A. Dvořákovi, takže sympatická postava Dvořáka by u stúpcov Nejedlého neprešla.

Náznak problémov prichádzajúcich po čase radosti nachádzame na stranách 129–134, kde má vystupovať zbor spievajúci slová ako „konec radosti, hrnou se mrzutosti“ a tak podobne. Je to scéna úvodného zboru „Ouvej“ z opery *Prodaná nevěsta*. Keďže umenie chcelo v socialistickom realizme ukazovať len ľudí, ktorí sú šťastní a spokojní, táto scéna do filmu výrazne nezapasovala a bolo potrebné ju vyškrtnúť. Na stranách 93–94 dostávame opis spievajúcej „chudiny“, tancujúcich žobrákov atď. a na strane 97 má postava Maýra monológ, že takéto výjavy spievajúcej „spodiny“ nepatria do „ušľachtitého stánku umenia.“ Keďže ideológia režimu hlásala, že sú si všetci rovní

a každý má rovnako majetku, spievajúci chudobní ľudia a tancujúci žobráci nemali vo filme miesto. Poslednou vypadnutou pasážou sú strany 198–202, kde je hudobný orchester, ktorého súčasťou aj Dvořák. Smetana prichádza na javisko k pultu, na ktorom sú položené kvety a aj samotný pult je ozdobený kvetinami a stuhami. Celé hľadisko v tej chvíli spustí potlesk a orchester vo fortissime začne slávnostnú intrádu. Smetana je dojatý ozdobeným pultom, za ním je osvetlené tleskajúce hľadisko, on sa obracia napoly k hľadisku. Smetana s uklonením ďakuje obecnstvu a obracia sa k orchestru, aby aj im poďakoval. Potom sa obraz zameria na časť orchestru, ktorá povstáva aby vzdala Smetanovi hold, aj druhá časť orchestru (v ktorej je mladý Dvořák) povstáva. Cez Smetanu je potom pohľad na scénu, kde sú všetci účinkujúci aj technický personál a z javiska i hľadiska znie neutíchajúca pozdravná výzva. Na kapelníkovom pulte ozdobenom kvetinami, leží roztvorená partitúra *Fausta*, na nej kvetiny a stuhy. Volanie slávy a potlesk voľne mizne. Táto scéna bola pravdepodobne vyškrtnutá a vo filme neuvedená z dôvodu, že prílišná chvála a sláva by z postavy B. Smetanu urobila až príliš uctievanú ikonu. Toto sa však „imidžu obyčajného človeka z ľudu“ nehodilo, a preto ju vo filme nenájdeme.

Po detailnejšom nahliadnutí na tieto časti scenára je takmer isté, že aj keď sa režisér V. Krška snažil vložiť svoje postoje a myšlienky do úst postáv už dávno zosnulých osôb, bolo takmer nemožné ich v období päťdesiatych rokov minulého storočia uviesť. Preto boli jednoducho zo scenára vyradené a film sa musel zaobísť bez nich.

7 Záver

Hlavným cieľom bakalárskej práce bola analýza a komparácia filmovej poviedky a literárno-technického scenára k filmu *Z mého života* (1955) od režiséra Václava Kršky.

Pred samotnou analýzou, rozdelenou na viacero podkapitol, však bolo potrebné v teoretickej časti práce oboznámiť čitateľa s obdobím života skladateľa Bedřicha Smetany, ktoré odzrkadľuje samotný film, a taktiež s pojmom filmová hudba. Takisto, pre lepšie pochopenie doby vzniku filmu, bolo nutné čitateľovi poskytnúť náhľad aj do kontextu doby päťdesiatych rokov minulého storočia, ktoré sú známe svojou komunistickou ideológiou a v umení estetikou socialistického realizmu.

Čo sa týka pozadia vzniku filmu *Z mého života*, je nutné podotknúť, že za vznikom filmu stoja mnohé neľahké debaty a narušené vzťahy medzi umelcami. Prvotný námet od Jiřího Mařánka bol odmietnutý z viacerých dôvodov, jedným z nich bol najmä kolorit dejín (pre súdobú kritiku neprijateľný), ktoré zároveň pôsobili naivne, sentimentálne a nedôveryhodne, a ktoré mali bližšie k literárnemu a výtvarnému umeniu, než k rýchlo sa rozvíjajúcej kinematografii. Avšak vďaka kontaktom J. Mařánka s predstaviteľmi vrcholnej politiky sa námet nakoniec použil a do úlohy režiséra filmu bol zvolený V. Krška. M. Kupková vo svojej štúdií hovorí o Krškovi takto: „Jeho tvůrčí vstup se projevil eliminací popisnosti literárního scénáře a orientací na filmovou adaptaci operní tvorby Bedřicha Smetany. Nejasné výsledné pojetí bylo soudobou kritikou přirovnáváno ke cocktailu a tříšti, v němž se setkaly dvě vyhraněné ingredience: tradicionalismus a experimentální postupy. Náš případ svědčí o tom, že tyto kategorie nejsou tak neslučitelné, jak by se dalo očekávat.“⁹³ Dôležitým sa, čo sa spracovania filmu týka, stal aj fakt, že pri premiére filmu J. Mařánek vôbec nefiguroval medzi autormi filmu pozvanými na pódium. „V rámci slavnostní premiéry filmu, která proběhla 28. října 1955, nefiguroval Mařánek mezi autory filmu pozvanými na pódium, kde proběhlo jejich slavnostní představení divákům. Výběr pozvaných osobností byl údajně v kompetenci režiséra Václava Kršky, který tímto v sále přítomného Mařánka jednoduše ignoroval.“

⁹³ KUPKOVÁ, Marika. *Z mého života: když má film právo na všechny postavy dějin. Slovo a smysl - Word & Sense* [online]. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2015, **19** (24), 16 [cit. 2020-05-03] s. 168. Dostupné z: https://sites.ff.cuni.cz/wordandsense/wp-content/uploads/sites/18/2016/02/Marika_Kupkova_155-170.pdf

Ačkoli za vznikem filmu stála jeho púle i usilovná snaha sebezprosazeni, očkávaného uznáni se mu nedostalo. Tato „nepřijemná záležitost“ uzavírá nejen Mařánkovu tvůrčí působnost v oblasti filmové tvorby a ilustruje problematické postavení spisovatelů ve „filmařské džungli“, ale signalizuje závěr jejich dosavadního, politicky podmíněného postavení v poválečné kinematografické praxi,⁹⁴ dozvedáme sa zo štúdie.

V období päťdesiatych rokov minulého storočia bola filmová produkcia známa svojou potrebou neustále ukazovať ideálnu, ba až utopickú socialistickú spoločnosť a vychovávať mladé generácie ľudí budovateľskými filmami o radostných robotníkoch, poľnohospodároch, ktorí boli hrdinami vtedajšej éry a taktiež filmami o jednote ľudu bojujúcemu proti kapitalizmu, ktoré poukazovali na šťastnú budúcnosť takejto spoločnosti. Divák filmu *Z mého života* by preto pred jeho pozretím mohol nadobudnúť pocit, že pôjde o typické dielo socialistického realizmu, ktoré má obsahovať už vyššie spomenuté charakteristické prvky tohto štýlu. Avšak po dôkladnej analýze a komparácii filmovej poviedky a scenára sme dospeli k záveru, že tomu tak úplne byť nemusí.

Po analyzovaní a porovnaní filmovej poviedky a scenára sme našli veľa scén, ktoré museli byť zo scenára vyškrtnuté, poprípade doňho vôbec neboli zahrnuté. Boli to scény, ktoré nesedeli režimu, pretože by poukazovali na niečo, čo ideológia nechcela, aby bolo videné. Takými miestami sú napríklad scény s postavou manžela Smetanovej dcéry Žofie, J. Schwarza, ktorý vo filmovej poviedke neustále informuje o priebehu hluchoty Smetany. Takáto postava samozrejme vo filme nemala miesto, pretože by sa z dokonalej postavy skladateľa stal nie až tak silný národný hrdina, akého režim potreboval. Ďalšími veľmi zásadnými scénami, súvisiacimi s ochorením Smetany, boli vo filmovej poviedke scény, kde Smetana mával sluchové halucinácie a na sklonku svojho života bol odvezený do ústavu. Toto by veľmi podlomilo obraz národného hrdinu, pretože bolo neprípustné, aby taký velikán českej hudby blúznil a zomrel v nejakom ústave. Preto sa ponúкло jednoduché riešenie, ktorým bolo skladateľov život zobrazit' do znovuoťvorenia Národného divadla a tam dej ukončiť. O Smetanovej smrti sa teda z filmu divák nedozvie. Taktiež boli zo scenára vyškrtnuté strany, ktoré nesedeli ideológii náboženskými motívami. Konkrétne išlo o scény, kde mal Smetana naštudovať oratórium *Svatá Alžběta* od F. Liszta. Veľmi dôležitým zostáva aj fakt, že sa vo filme málo zobrazuje postava Františka Pivody, vo filmovej poviedke jedného z najväčších odporcov

⁹⁴ Tamtiež, s. 169.

B. Smetany. Dôvod pre takýto škrt by mohol byť ten, že keďže mal film zobrazovať príbeh národného hrdinu podľa ideálov socialisticko-realistickej estetiky, prílišná kritika Smetanovej osobnosti by z neho urobila hrdinu až príliš bojujúceho za kultúrnu a politickú svojbytnosť národa, čo by divákovi mohlo podsúvať myšlienku samostatnosti a nezávislosti na ZSSR. Zrejme preto bolo riešením režiséra iba načrtnúť problémy, ktoré s Pivodom Smetana mal, a viac sa vo filme touto postavou nezaoberať. Vcelku vtípne vo filme pôsobia aj dosadené postavy robotníckej triedy, konkrétne dvoch kulisárov, ktorých režisér Krška do filmu potreboval dosadiť, keďže boli povinnými postavami socialistických diel.

Treba sa však na film pozrieť aj opačným uhlom pohľadu, teda takým, čo sa Václavovi Krškovi podarilo, keďže sa usiloval o vytvorenie svojbytného umeleckého diela. Aj keď bola estetika a cenzúra socialistického realizmu neúprosná, vo filme sa Krška snaží po celú dobu vyvažovať rozpor medzi „neopakovateľným“ Smetanom, ktorý mal rád pobyt v meštianskej spoločnosti a bol to muž z mesta, a Smetanom „z ľudu,“ ktorý rád trávil čas prechádzkami v prírode a nesmel vyzeráť nejako „exkluzívne.“ Preto sa zrejme vo filme režisér snaží eliminovať scény, ktoré narážajú na wagnerizmus Smetany, ale na druhej strane dostať do filmu obyčajný ľud tak, aby celý film umelecky nezničil. Veľkolepé hromadné scény (také socialistické filmy potrebujú) obsahujú aj „ľud,“ avšak takéto scény sú vo filme spojené najmä so Smetanovými dielami, poprípade so Shakespearovskou slávnosťou. Vo filme sa dajú nájsť aj veľmi premyslené scény, ktoré sú takpovediac „vyslovené medzi riadkami.“ Jednou z takých scén je scéna, kedy sa Smetana díva na fotku svojej prvej ženy Kateřiny a aj jeho následný rozhovor so Žofiou je vedený smerom k podobnosti s Kateřinou. Režisér nám touto scénou decentne naznačuje, že vzťah B. Smetany a jeho druhej ženy Bettiny už nie je taký ako bol vzťah s Kateřinou. Ďalšou takou scénou je scéna Smetanovho ohluchnutia, kedy sa režisérovi Krškovi podarilo v podstate celý Smetanov kvartet (a zároveň aj názov filmu) *Z mého života* minimalisticky dostať do jediného vysokého tónu.

Aj keď sa V. Krškovi cez cenzúru socialistického realizmu nepodarilo dostať všetky jeho myšlienky do filmu, týmto svojím dielom dokázal, že nie je úplne nemožné nepodriaďovať sa takejto estetike natoľko, aby sa z diela stal socialistický gýč. Divák si z neho predsa len môže odniesť nejaké nové informácie a nadobudnúť pri ňom pocit, že nielen pozerá film o osobnosti českej kultúry, ale sleduje aj samostatné umelecké dielo.

Zoznam použitých prameňov a literatúry

Literatúra

1. HELFERT, Vladimír. *Bedřich Smetana*. 3. vyd. Brno: Nový lid, 1924, 62 s.
2. OČADLÍK, Mirko. *Smetanovi Braniboři v Čechách*. Praha: Orbis, 1953, 47 s.
3. HOSTINSKÝ, Otakar. *Bedřich Smetana a jeho boj o moderní českou hudbu: vzpomínky a úvahy*. Praha: Jan Laichter, 1901, 461 s.
4. TEICHMAN, Josef. *Bedřich Smetana: život a dílo*. Praha: Orbis, 1944, 361 s.
5. HUČÍN, Ondřej. *Bedřich Smetana, Prodaná nevěsta*. Praha: Národní divadlo, c2008. ISBN 978-80-7258-285-3, 125 s.
6. BLÁHA, Ivo. *Základy zvukové dramaturgie ve filmu a televizi: určeno pro posl. fak. filmové a televizní*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, 88 s.
7. DUŠEK, Jan. Počátky konvencionalizace asociativní filmové hudby v české filmové tvorbě. In: HUDEBNÍ FAKULTA. *Hudba a multimédia*. Praha: Triga pro Akademii múzických umění v Praze, 2010, 124 s. ISBN 978-80-904506-2-2.
8. VANICKÝ, Jaroslav a Vladimír KARBUSICKÝ. *Český revoluční zpěvník: vybrané revoluční, lidové, dělnické a budovatelské písně od dob nejstarších až po dobu současnou*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1953, 217 s.
9. PETIŠKOVÁ, Tereza. *Československý socialistický realismus 1948-1958*. Praha: Gallery, 2002, 101 s.
10. *O stranickosti, lidovosti a ideovosti literatury a umění: sborník příspěvků ze semináře, konaného 13.-14. února 1973*. Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1973, 145 s.
11. BERESTNEV, V. F. a German Aleksandrovič NEDOŠIVIN, ed. *Základy marxisticko-leninské estetiky*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1961, 648 s.
12. ŽDANOV, Andrej Aleksandrovič. *O umění*. 2. vyd. Preložil L. KUBEŠ, preložil Xenie Slabíková-Birulová, preložil M. Svatošová. Praha: Orbis, 1949, 118 s. ISBN (Váz.).
13. SYCHRA, Antonín. *Stranická hudební kritika spolutvůrce nové hudby: úvod do hudební estetiky socialistického realismu*. Praha: Národní hudební vydavatelství Orbis, 1951, 174 s.

14. MARX, Karl a Friedrich ENGELS. *O umění a literatuře*. Praha: Svoboda, 1951, 651 s.
15. TIMOFEJEV, Leonid Ivanovič. *Theorie literatury*. Praha: SNPL, 1953, 420 s.
16. PLATZNEROVÁ, Katarína. *Dejiny umenia od A po Z: Kompletný sprievodca svetovým umením*. Bratislava: Príroda, 2014. ISBN 9788007023154, 376 s.
17. SPOLEČNOST BEDŘICHA SMETANY. *Smetanova pětiletka 1949-1953: Program a pokyny*. Praha, 1949, 47 s.
18. SMOLKA, Jaroslav. *Osudové lásky Bedřicha Smetany*. Praha: Media Bohemica, 1998, ISBN 80-9025-253-2, 118 s.
19. ZAMRZLA, Rudolf. *Legenda o svaté Alžbětě: oratorium od Fr. Liszta*. Lipsko: Mojmír Urbánek, 1912, 16 s.
20. VLČEK, Emanuel. *Bedřich Smetana: fyzická osobnost a hluchota*. Praha: Vesmír, 2001. ISBN 80-85977-46-X, 96 s.
21. ZÜNGEL, Emanuel František. *Básně*. Praha: E. Zünger, 1868, 210 s.

Pramene

1. MAŘÁNEK, Jiří. *Z mého života: Název Smetanova svéživotopisného kvarteta určuje – zatím nedefinitivně – označení filmové povídky o životě a díle Bedřicha Smetany*. [2. verze]. Praha: Československý státní film, 1951. 113 s., Národní filmový archiv, fond ABC135 – Knihovna Národního filmového archivu, sign. S-333-FP-2
2. MAŘÁNEK, Jiří – KRŠKA, Václav. *Píseň česká: (pracovní název)*. [1. verze]. Praha: Československý státní film, 1954. 11, 253 s.

Štúdie

1. KUPKOVÁ, Marika. *Z mého života: když má film právo na všechny postavy dějin. Slovo a smysl - Word & Sense* [online]. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2015, **19**(24), 16 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: https://sites.ff.cuni.cz/wordandsense/wp-content/uploads/sites/18/2016/02/Marika_Kupkova_155-170.pdf
2. MOJŽÍŠOVÁ, Olga. *Smetana a Shakespeare. Musicalia* [online]. 2016-, 23 Jan 2018, **9** (1-2), 57-59 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://content.sciendo.com/view/journals/muscz/9/1-2/article-p57.xml>
3. POSPÍŠIL, Milan. *Bedřich Smetana a Riegrova rodina. Hudební věda*. 2017, **54** (2), s. 179-200.

Elektronické zdroje

1. POLÁČEK, Radek. Národní divadlo. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Brno: Centrum hudební lexikografie, Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4559
2. MOJŽÍŠOVÁ, Olga. Smetana, Bedřich. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Brno: Centrum hudební lexikografie, Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4189#dilo4658
3. COOKE, Mervyn. Film music. In: *Grove Music Online* [online]. Oxford Music Online, ©2020, 20 January 2001 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000009647?rskey=RyIcd3&result=1#omo-9781561592630-e-0000009647-div1-0000009647.8>

Diplomové práce

1. KOZÁKOVÁ, Anna. Bohuslav Martinů ve filmu [online]. Olomouc, 2019 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/f6gcol/>. Bakalárska práca. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedúci práce doc. PhDr. Jiří Kopecký, Ph.D..
2. STRELINGER, Jakub. Život a hudba Antonína Dvořáka vo filme *Americké dopisy* [online]. Olomouc, 2019 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: https://stag.upol.cz/StagPortletsJSR168/PagesDispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_4917&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G5999&soubidno=227262. Bakalárska práca. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedúci práce doc. PhDr. Jiří Kopecký, Ph.D., práca bude pravdepodobne obhajovaná v máji 2020

3. OBDRŽÁLKOVÁ, Kristýna. *Česká filmová hudba (se zaměřením na Vadima Petrova, Karla Svobodu, Petra Hapku a Luboše Fišera)* [online]. Brno, 2017 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z:
https://is.muni.cz/th/yiu8a/Bakalarska_prace__Ceska_filmova_hudba.pdf.
Bakalárska práca. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy. Vedúci práce Doc. PhDr. Marek Sedláček, Ph.D.
4. MORGAN, Věra. *Česká filmová hudba 60. let 20. století ovlivněná evropskou artificiální avantgardní hudbou* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2020-04-28].
Dostupné z: https://theses.cz/id/0oyol9/Morgan_-_Diserta_n_prce_2016.pdf.
Dizertačná práca. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra muzikologie. Vedúci práce Prof. PhDr. Jan Vičar, CSc.

Periodiká

1. *Národní listy: V. J. Tomášek*. Praha: Julius Grégr, 1924, **64** (112).

Zhrnutie

Zvolená téma bakalárskej práce (Bedřich Smetana vo filme *Z mého života*) sa dá uchopiť rôznymi spôsobmi, čo so sebou prináša mnohé výhody, ale aj nevýhody. O skladateľa B. Smetanu sa zaujíma mnoho bádateľov, avšak filmy so životopisným charakterom zobrazujúce skladateľa až do vzniku filmu *Z mého života* v podstate neexistovali. Jedinými filmami, kde „figurovala“ postava B. Smetany, boli sfilmované inscenácie jeho hudobných diel, predovšetkým oper.

Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce bolo na základe analýzy filmovej poviedky od autora J. Mařánka a literárno-technického scenára od J. Mařánka a režiséra filmu V. Kršky podať čitateľovi informácie a zároveň aj interpretovať a pýtať sa na to, ako a prečo sa menila postava (a náhľad na ňu) skladateľa Bedřicha Smetany počas vzniku filmu, respektíve od predlohy cez scenár až po samotný film. Ďalšími, čiastkovými cieľmi, bolo analyzovať a porovnať, aké vzťahy mal vo filmovej poviedke a v scenári Smetana so svojimi rodinnými príslušníkmi, aké postavy stúpcov a odporcov sa vyskytovali alebo menili vo filmovej poviedke a v scenári (resp. vo filme), ako poňali tému hluchoty Smetany J. Mařánek a V. Krška, ale aj to, ktoré scény sa v jednotlivých dielach nachádzali alebo chýbali. Taktiež bolo jedným z čiastkových cieľov zistiť, ktoré scény a prečo boli zo scenára vyškrtnuté a vo filme sa už neobjavili. Výsledkom celej analýzy boli zistené rôzne zmeny v oboch prameňoch, ktoré sú podrobnejšie rozpísané v praktickej časti práce. Avšak je potrebné podotknúť aspoň niektoré zo zistení, a to:

Vo filme *Z mého života* sú využívané viaceré z funkcií filmovej hudby (napr. anticipácia nasledujúceho diania, základňa pre emócie diváka alebo funkcia symbolu), o ktorých je čitateľ informovaný v teoretickej časti práce, v kapitole *Filmová hudba*.

Obdobie estetiky socialistického realizmu zasiahlo do tvorby filmu svojou ideológiou a cenzúrou. Aj keď sa režisér Krška snažil do filmu vložiť svoje postoje a myšlienky, bolo takmer nemožné ich v období päťdesiatych rokov minulého storočia uverejniť. Avšak toto obdobie si vyžiadalo vznik takéhoto filmu a bolo len otázkou režisérskych osobností, či vznikne filmový gýč podľa estetiky socialistického realizmu alebo nie. Krška sa z filmu snažil urobiť svojbytné umelecké dielo, ktoré by vyvažovalo aspekty Smetany braného ako hudobného veľikána a zároveň Smetany ako obyčajného človeka z ľudu. Taktiež sa socialistický realizmus pripísal aj na zobrazení hluchoty Smetany,

keďže režisér vo filme končí Smetanovým ohluchnutím a nedozvedáme sa z neho ako a kde Smetana zomiera. S týmto tvrdením súvisí aj to, že v scenári (a filme) sa z postavy J. Schwarza, ktorý nás vo filmovej poviedke informuje o celom priebehu diagnózy skladateľa, stáva nevýrazná postava. Smetana teda z filmu vyjde ako silný hrdina národa podľa ideálov vtedajšej doby. Vo filme sa nachádzajú aj prvky boja Smetany proti elitárskej spoločnosti, takým prvkom je napríklad konflikt B. Smetany a opernej speváčky slečny z Ehrenbergů

Aj napriek zásahom a cenzúre estetiky socialistického realizmu môžeme konštatovať, že film *Z mého života* ponúka divákovi ako jediný z filmov, kde vystupuje postava skladateľa, náhľad do najmä politického a umeleckého života Bedřicha Smetany. Smetana je vo filme považovaný najmä za operného autora a za veľikána českej hudby bojujúceho za záujmy českej kultúry.

Summary

The chosen topic of the bachelor's thesis (Bedřich Smetana in the film *Z mého života*) can be approached in various ways, which leads to many advantages, but also disadvantages. Even though many researchers have shown interest in the composer B. Smetana, before the creation of *Z mého života*, there did not exist any bibliographical films that would depict the composer's life. Before then, the only films, in which the character of B. Smetana figured, were his musical works, especially his operas, made into film production.

The aim of this bachelor's thesis was to provide its readers with information about the character of Bedřich Smetana, as well as interpret the character and ask questions about how and why the character was changing in the course of the film's creation, precisely from a short story by J. Mařánek as its base through the script to the film itself. To achieve the aim of the thesis, I analysed the short story by J. Mařánek and also the literary-technical screenplay by J. Mařánek and the director of the film, V. Krška. Other, partial aims of the thesis were to analyse and compare the relationship between Smetana and his family members in the film short story and in the script, to analyse and compare the characters of Smetana's followers and opponents who appeared or changed in the short story and in the script (precisely in the film), and also to analyse and compare how the topic of Smetana's deafness was approached in the individual works. The last aim of the thesis was to find out, which scenes had been deleted from the script and then did not appear in the film, and why it happened. From the result of the whole analysis follows that there have been made various changes in both sources, which are described in detail in the practical part of the thesis. However, it is necessary to note at least the following findings:

In the film *Z mého života*, there are used several of the functions of film music (e.g. the anticipation of the following events, the basis for the viewer's emotions, or the symbolic function), about which the reader can be informed in the theoretical part of the present thesis, specifically in the chapter *Film Music*.

The aesthetics of the period of socialist realism affected the filmmaking with its ideology and censorship. Even though the director Krška tried to put his attitudes and ideas into

the film, it was almost impossible to publish them during the 1950s. However, this period required the creation of that kind of film and it depended only on the director's personality, whether the result was going to be a film kitsch created according to the aesthetics of socialist realism, or not.

Krška tried to turn the film into an original work of art that would balance different aspects of the figure of Smetana, one of a musical great and the other one of an ordinary man belonging to the working people. Socialist realism has been attributed to the depiction of Smetana's deafness, as the director ends up with Smetana's loss of hearing and the viewer does not learn how and where Smetana dies. This statement is also related to the fact the character of J. Schwarz, who informs us about the entire course of the composer's diagnosis in the short story, becomes an insignificant character in the script (and in the film). Consequently, Smetana comes out of the film story as a strong national hero according to the ideals of the period. The film also contains elements of Smetana's struggle against the elite society, as illustrated for example on the conflict between B. Smetana and the opera singer Miss Ehrenberg.

Despite the intervention of the socialist regime and the censorship of the film's aesthetics, it is possible to state that the film *Z mého života*, as the only film, in which the character of Bedřich Smetana occurs, offers the viewer an insight into the political and artistic life of the composer. In the film, Smetana is considered an opera author and a great Czech musician, who fought for the interests of Czech culture.

Resümee

Das Thema der Bakkalaureusarbeit – Bedřich Smetana im Film *Aus meinem Leben (Z mého života)* – kann man auf verschiedene Weise angehen, was sowohl viele Vorteile, als auch Nachteile mit sich bringt. Für B. Smetana interessieren sich zwar viele Forscher, vor der Entstehung des Filmes *Aus meinem Leben* hat es jedoch kaum Filme mit biografischem Charakter gegeben, die diesen Komponisten schildern. Die einzigen Filme, in denen die Gestalt von B. Smetana „figuriert“ hat, waren die verfilmten Inszenierungen seiner Werke, vor allem seiner Opern.

Das Ziel dieser Bakkalaureusarbeit war es, aufgrund der Analyse der Filmerzählung des Autors J. Mařánek und des literaturtechnischen Drehbuchs von J. Mařánek und V. Krřka (Regisseur des Filmes) dem Leser Informationen vorzulegen und diese zu interpretieren, sowie auch danach zu fragen, wie und warum sich die Person des Komponisten B. Smetana (und die Sicht auf sie) während der Entstehung des Filmes, bzw. von der Vorlage über das Drehbuch bis zu dem eigentlichen Film verwandelt hat. Es hat auch weitere Ziele, bzw. Zwischenziele gegeben: Analysieren und vergleichen, welche Beziehungen Smetana zu seinen Familienangehörigen hatte – sowohl in der Filmerzählung als auch im Drehbuch, welche Figuren von Anhängern und Opponenten in der Filmerzählung und im Drehbuch (bzw. im Film) auftauchen oder sich verwandeln, wie J. Mařánek und V. Krřka sich mit dem Thema der Taubheit von Smetana auseinandersetzen, sowie das, welche Szenen in den entsprechenden Werken vorkommen und welche fehlen. Eines der Zwischenziele war es auch festzustellen, welche Szenen von dem Drehbuch gestrichen wurden und warum. Aus der Analyse ergeben sich verschiedene Änderungen, die in den beiden Quellen durchgeführt wurden und die im praktischen Teil dieser Arbeit näher beschrieben werden. Zu betonen sind jedoch mindestens folgende Feststellungen:

Im Film *Aus meinem Leben* werden mehrere Funktionen der Filmmusik verwendet (zum Beispiel die Antizipation der nachfolgenden Handlung, die Basis für die Emotionen des Zuschauers oder die Funktion des Symbols), die näher erklärt werden im theoretischen Teil dieser Arbeit, im Kapitel *Filmmusik (Filmová hudba)*.

Die Ästhetik des Sozialrealismus hat in den Prozess der Entstehung des Filmes durch ihre Ideologie und Zensur eingegriffen. Auch wenn der Regisseur Krřka sich bemüht hat,

seine Stellungen und Gedanken in den Film einzubinden, war es in den fünfziger Jahren des vergangenen Jahrhunderts praktisch unmöglich, sie zu veröffentlichen. Die Epoche hat die Entstehung eines solchen Filmes erfordert, und es war nur die Frage der Persönlichkeit des Regisseurs, ob ein Filmkitsch im Einklang mit der sozialrealistischen Ästhetik entsteht, oder nicht. Krška hat sich bemüht, den Film als eigenartiges Kunstwerk zu drehen, das die Aspekte von Smetana als Größe der musikalischen Kunst und zugleich von Smetana als Volksmensch ausgleicht. Der Sozialrealismus hat auch die Schilderung der Taubheit von Smetana beeinflusst, denn der Regisseur endet mit Smetana's Ertaubung, und wir erfahren nicht mehr, wo und wie er verstorben ist. Damit hängt auch der Fakt zusammen, dass die Figur von J. Schwarz im Drehbuch (und im Film), die uns in der Filmerzählung über den ganzen Verlauf Smetana's Diagnose berichtet, ziemlich unauffällig erscheint. Smetana wird daher im Film als Nationalheld geschildert, im Einklang mit den damaligen Idealen. Im Film kann man auch Aspekte finden, die Smetana's Kampf gegen die elitäre Gesellschaft schildern, zum Beispiel seinen Konflikt mit der Opernsängerin Fräulein von Ehrenberg.

Trotz den Eingriffen und der Zensur der Epoche des Sozialrealismus können wir feststellen, dass der Film *Aus meinem Leben* dem Zuschauer als einziger Film, in dem die Gestalt des Komponisten erscheint, einen Einblick insbesondere in das politische und künstlerische Leben von Bedřich Smetana bietet. Smetana wird in diesem Film vor allem als Opernautor und als Gigant der tschechischen Musik geschildert, der für die Interessen der tschechischen Kultur kämpft.

Anotácia

Meno autora: Danica Nováková

Názov katedry a fakulty: Katedra muzikologie, Filozofická fakulta UP

Názov bakalárskej práce: Bedřich Smetana vo filme *Z mého života*

Meno vedúceho práce: doc. PhDr. Jiří Kopecký, Ph.D.

Počet znakov: 160 950

Počet príloh: 0

Počet titulov použitej literatúry: 34

Kľúčové slová: hudba, Bedřich Smetana, film, analýza filmu, hudobný skladateľ, *Z mého života*

Anotácia: Táto bakalárska práca sa zaoberá hudobným skladateľom Bedřichom Smetanom a zobrazením jeho života a hudby vo filme *Z mého života (1955)*. Práca je rozdelená na teoretickú časť, ktorá čitateľovi podáva stručný životopis skladateľa s ohľadom na udalosti odohrávajúce sa vo filme, náčrt teórie filmovej hudby a rovnako tak podáva aj náčrt obdobia päťdesiatych rokov minulého storočia, doby umeleckého štýlu socialistického realizmu. Jadrom práce je praktická časť, ktorá sa zameriava na analýzu filmovej poviedky a literárno-technického scenára k filmu *Z mého života*. V závere práce je čitateľ oboznámený s výsledkami analýzy.